

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

**Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky**

**VÝVOJ ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ SE ZAMĚŘENÍM NA PŘEDŠKOLNÍ
INSTITUTE NA KARLOVARSKU DO ROKU 1948**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce : Doc. PhDr. Jana Uhlířová CSc.
Autor diplomové práce : Šárka Bystroňová - Stojcová
Studijní obor : Pedagogika předškolního věku
Forma studia : Kombinovaná
Diplomová práce dokončena : Duben, 2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Karlových Varech dne 18. 4. 2007

Poc

Děkuji Doc. PhDr. Janě Uhlířové CSc. za odborné vedení, které mi poskytla při zpracování diplomové práce.

Děkuji také mamince Mgr. Ingeborg Stojcové za překlady německých originálů.

Anotace

Práce je zaměřena na historický vývoj předškolních zařízení v souvislosti s vývojem školských institucí jako takových. Zabývá se převážně oblastí Karlovarska s důrazem na specifiku národnostního složení obyvatel na daném území zejména v období XIX. a první poloviny XX. století. Německo - česká otázka ovlivnila způsob vzniku, fungování i zanikání jednotlivých druhů veřejných školských i soukromých vzdělávacích institucí či zařízení sociálního charakteru pro děti školního a předškolního věku. Instituce pro předškolní děti měnily vlivem vývoje svoji funkci. Souběžně v některém období fungovalo několik typů zařízení, která se odlišovala nejen vyučovacím jazykem, ale i svými výchovně – vzdělávacími programy postavenými na rozdílných základech. Odlišeny jsou tak německé Kindergarten pracující podle Fröbela a české mateřské školy. Odkrytím historických souvislostí česko - německých vztahů na Karlovarsku se teprve otvírá možnost pochopit složitost vývoje školství tohoto kraje.

Annotation

The work is aimed for historical development of pre-school institutions associated with the development of educational institutions.

The work deals with the region of Karlovy Vary mainly and it puts the accent on specificity of national population set-up in the area, especially in the period of the 19th century and the first half of the 20th century.

The German-Czech issue affected the way of formation, functioning also ending of individual types of public scholastic and private educational institutions or organizations of social character for the school and pre-schools children.

Institutions for the pre-school children were changing their function. In some periods there were running several types of institutions at the same time which were different not only from the language thought but also from their pedagogical-educational program. There are distinguished the German Kindertagens running by Fröbel and the Czech Kindertagens.

By uncovering historical connection of the Czech – German relations in the region of Karlovy Vary, possibility of understanding the complication of the educational system development of that region is being opened.

OBSAH:	strana
Úvod	2.
1. Metody	4.
2. Veřejná předškolní výchova v Čechách	6.
2.1. Typy zařízení, vývoj a jejich odlišnosti	
2.2. Kindergarten	9.
2.2.1. Friedrich Fröbel	
2.2.2. Metodika práce s „Dárky“	13.
3. Charakteristika Karlovarska	19.
3.1. Historický vývoj Karlovarska	
3.2. Politický vývoj Karlovarska	20.
3.2.1. Obecná charakteristika česko – německého soužití	21.
3.2.2. Češi a Němci na Karlovarsku	22.
3.3. Územní rozdělení dle politických a soudních okresů	25.
3.3.1. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Karlovy Vary	29.
3.3.2. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Jáchymov	48.
3.3.3. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Loket	50.
3.3.4. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Nejdek	54.
3.3.5. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Teplá	70.
3.4. Zaniklé obce Karlovarska – zaniklé školské instituce	85.
4. Závěr	95.
Prameny a literatura	97.
Seznam použitých zkratk	105.
Pojmy a vysvětlivky	106.
Přílohy	107.

ÚVOD

Konec XIX. a celé XX. století se vyznačuje obrovským rozvojem průmyslu, obchodu, ekonomickými, sociálními a politickými proměnami v Evropě i na ostatních kontinentech. Prudce se zvyšuje počet obyvatelstva, které se stále více koncentruje do rychle se rozvíjejících měst. Mění se mapa Evropy v souvislosti s politickými i sociálními konfrontacemi. Ty byly způsobeny především ději dvou světových válek, z nichž vyplynula čtyřicetiletá studená válka. Pohyb ve světě způsobil i rozpad obrovských koloniálních říší, např. anglické a francouzské impérium, dále Rakousko-Uherská monarchie a na samém konci XX. století je možno sledovat i zhroucení Sovětského svazu. Rozkol jmenovaných velkých soustav vedl k vzniku nespočet nových malých států postavených na národním principu.

Celé XX. století je charakteristické nebyvalým vědeckým a ekonomickým rozvojem, který umožnil novým způsobem využívat pomocí dokonalejších technologií energetické zdroje; inovace komunikací všeho druhu vedla ke snadnějším kontaktům mezi obyvatelstvem.

Propojování nadnárodních ekonomických zájmů v 2. polovině XX. století směřovalo i ke globalizaci světového hospodaření, z něhož vyplývá nadále i nárůst ekologických problémů.

Tato situace se odráží i v životě obyčejných lidí. Nejen jednotlivců. Dopadá i na celé rodiny. Mění se charakter potřeb, které je rodina schopna ve vztahu k dítěti naplnit. Zaměstnaností matky a ztrátou bezprostředního kontaktu k pracovní činnosti rodičů vykonávané nově mimo domov se na jedné straně ztrácejí významné výchovné faktory, které byla rodina dosud schopna zajišťovat, na druhé straně vzniká potřeba zajistit péči o děti v době, kdy jsou jejich rodiče mimo domov.

Výchova, která měla rezonovat s potřebami nově se prosazujících společenských potřeb a proudů začala v rámci reformního hnutí respektovat jedince jako nositele dalších společenských změn. Proto na jedné straně sílí kritika „tradiční výchovy a školy“ a na druhé straně vzniká celá řada reformních pokusů, které se pokoušejí realizovat požadavky na reformní výchovu. Rozvíjí se síť školních i mimoškolních zařízení. Výchovné koncepce konce XIX. století jsou v první polovině XX. století podrobovány kritice, a často proto nahrazovány novým řešením.

Ve XX. století se tak setkáváme s celou řadou pedagogických směrů, které odrážejí různé filozofické přístupy a různé sociálně politické podmínky, za kterých tyto směry vznikají a dále se rozvíjejí. Přes zdánlivou rozdílnost východisek můžeme konstatovat, že v mnoha přístupech nacházíme mnoho styčných rysů, jako je především demokratismus, snaha o pedagogický dialog mezi učitelem a dítětem, vytváření kladné citové atmosféry v celém výchovném procesu, zdůraznění dětské aktivity a vnesení aktivity do procesu výchovy a rozvoje dítěte.

Tato obecná charakteristika neminula ani nově vzniklou Československou republiku, na jejíž půdě docházelo po roce 1918 pomalu k novému vnitřnímu uspořádání. Toto uspořádání se velmi výrazně projevovalo i ve vztahu k národnostním menšinám, jejichž soužití udávalo celé 1. republice základní kontury. Národnostní kontakty vznikaly mezi německou, polskou, maďarskou a ukrajinsko-rusínskou menšinou na jedné straně a Čechy a Slováky na straně druhé.

V Čechách docházelo k nejproblematičtějším třenicím od samého počátku Československé republiky mezi Čechy a Němci. Typickou oblastí bylo právě Karlovarsko, jehož celé válečné i poválečné dějiny byly konflikty poznamenány. Jedním z nejvýznamnějších projevů byla i výměna obyvatelstva.

Hromadný odsun Němců po skončení 2. světové války ze všech oblastí Sudet do Německa byl samozřejmě realizován i na Karlovarsku. Němci, kteří dotud ovládali veškerý chod a život měst, udávali tón veřejnému životu. Při jejich odsunu došlo nejen k ochromení života ve městech jako takových v souvislosti s odstraněním všeho německého, ale i k rozvrácení vnitřních struktur a celého veřejného života.

Dílčím aspektem odsunu Němců byl jeho negativní materiální a duchovní dopad na celou krajinu a kulturu západního Krušnohoří. Ve vztahu k výchově se to pochopitelně odrazilo mimo jiné i v pedagogických směrech, působení, ve vývoji, přerodu, zániku a opětovném zakládání rozličných školských institucí.

Bohatá historie německého školství na tomto území nebyla dosud dostatečně postavena do centra badatelského zájmu i proto, že se v poválečné historii obyvatelstvo kompletně vyměnilo a došlo k přerušení tradice.

Teprve na začátku XXI. století uzářil čas k tomu, aby traumatická historie tohoto regionu mohla být postupně zpracovávána. Mezi tuto historii patří i školství, k jehož mozaice chce tato práce přidat svůj díl.

1. Metody

Pro historickou práci zaměřenou na prozkoumávání minulosti Karlovarského kraje se zaměřením na oblast školství, zejména předškolních institucí bylo nutné zvolit takové vhodné postupy a metody, které by její téma pomohly uchopit. Záměrem bylo nejen zmapovat, jaké typy zařízení se na Karlovarsku vyskytovaly a v jakém období se začalo s jejich zakládáním. Zajímavá se zdála také skutečnost, že karlovarská oblast v době největšího rozkvětu školství, v době, kdy vznikalo nejvíce školských zařízení, byla oblastí obydlenu Němci. Jak se tento fakt odrazil v rozvoji a množství vznikajících typů zařízení nám pomohla zmapovat **historicko-srovnávací metoda pedagogického výzkumu**.

Metodu genetickou, metodu srovnávací a historicko-srovnávací jsme uplatňovali při popisování vývoje národnostního rozložení obyvatelstva ve sledované oblasti. Srovnáním těchto údajů jsme došli k určitému závěru a bylo možné vyřknout domněnku o tom, v jaké vývojové fázi se sledovaná oblast nachází. Srovnávání předpokládalo nejprve vytvoření podrobné analýzy srovnávaných jevů a procesů, popis znaků a vlastností. To nám umožnilo stanovit shody či rozdíly a dospět k syntetickému závěru při srovnávání.

Spojením srovnávání s principem historizmu a zároveň výsledováním shod či rozdílností umožnilo přechod v nové a prohloubilo představy o minulém vývoji. Metoda poskytla možnost určit podmínky, které byly k tomuto vývoji zapotřebí, a hybné síly, jež způsobily určitý posun.

Snažili jsme se tyto hybné síly **metodou historickou uplatněním principu historizmu** identifikovat, aby bylo možno nacházet souvislosti mezi jednotlivými jevy. Metoda vedla k objasnění vzniku, stavu a vývoje školských zařízení, předškolních institucí a výchovně vzdělávacích zařízení v oblasti Karlovarska. Studium archivního materiálu nám poskytlo nezbytnou oporu pro možnost vytvořit si představu nejen o konkrétních situacích a řešení tehdejší školské problematiky, ale i celkovém kulturním, sociálním i politickém vývoji sledovaného období. Sledovali jsme procesy proměn vnitřní struktury, kdy se odhalovala příčinná spojení mezi jednotlivými fázemi a nový stav vznikal ze starého.

Během studia archivního materiálu jsme se ale setkávali s mnoha překážkami, které byly z převážné většiny způsobeny překlady. Překlady uchované v archivech byly mnohdy provedeny neodborně a jejich nedokonalost způsobená neznalostí dané

tématiky zapříčinila posun ve významu slov. Většina archivovaných dokladů byla však v německém originále a mnohdy psané rukou. Bylo tedy velmi obtížné nejen významově zařadit přeložený termín v daném vývojovém období, ale mnohdy i identifikovat jednotlivé německé výrazy psané švabachem nebo kurentem. Snažili jsme se tedy co nejobjektivněji a s citem překládat archivovaný materiál tak, aby přeložený obsah nebyl zavádějící.

Nezbytnou oporu nám poskytlo studium všeobecných a kulturních dějin národa.

K objasnění důkladné teoretické analýzy a historického vývoje jevů jsme využívali **metodu jednoty logického a historického v pedagogických výzkumech**. To nám umožnilo dospět k odhalení vnitřních souvislostí starších a současných teorií, pronikat do jejich podstaty a naznačit možné perspektivy do dalšího vývoje.

2. Veřejná předškolní výchova v Čechách

2. 1. Typy zařízení, vývoj a jejich odlišnosti

Změny, které s sebou přinesla 2. polovina XVIII. století, ovlivnily podstatně život rodiny. Nastaly nejprve sociální, později i výchovné důvody k zakládání veřejných institucí pro nejmenší.

Teprve v roce 1833 byla zakázána práce dětem mladším 9ti let a v roce 1855 byla v Rakousko – Uhersku zakázána dětská práce v továrnách.

V průběhu XIX. století se projevil zájem o veřejnou výchovu dětí i u vrstev výše společensky postavených.

Předškolní instituce pro děti žijící v mimořádných sociálních poměrech lze nalézt v historii již dříve. K nejstarším patřily **nalezince** (zařízení pro nemanželské a odložené děti) a **sirotčince** (ústavy vychovávající sirotky).

Podle dochovaných zdrojů byl nejstarší nalezinec založen roku 776 v Miláně a zprávy o výchovných zařízeních sekty moravských novokřtěnců pocházejí ze XVII. století.

Pro nemocné děti se zřizovala ojedinele **sanatoria, nemocnice a chorobince**, v nichž bylo mimo léčení zavedeno i vyučování.

Teprve v XIX. století se začínají veřejné předškolní instituce budovat soustavně.

Byly souhrnně označovány **dětinice** neboli **pěstovny**.

K nim patřily : opatrovny

Kindergarten (dětské zahrádky)

mateřské školy

Opatrovny

Opatrovny měly svůj původ v druhé polovině XVIII. století v západoevropských zemích. Matky, které pracovaly mimo domov, svěřovaly malé děti dohledu starší ženy, která pečovala o menší dětskou skupinu.

Vedle těchto ryze pečovatelských zařízení se vyvinul odlišný typ, kladoucí si za cíl poskytovat nejmenším dětem vedle péče také výchovu.

V XIX. století se síť veřejných zařízení pro nejmenší děti začala rozšiřovat tak jak to vyžadovaly potřeby nejnižších sociálních vrstev. Začal se proto měnit i jejich charakter. Nejen že tato zařízení měla děti chránit před zdravotní a morální úhonou, ale místy přijala i funkci didaktickou (tzn., že zahrnovala do svého programu prvopočáteční

vyučování – náboženství, psaní, čtení, počítání, kreslení). Naučit děti co nejvíce v útlém věku bylo záměrné. Mohly tak záhy chodit do továren a dílen za výdělkem.

První vzorná opatrovna v Praze byla založena za působení purkrabího hraběte Chotka - **Na hrádku** – ta byla zároveň největší (pro 300 dětí). Založena byla 1. března **1832** a otevřena 1. listopadu 1832. Tento ústav měl být vzorem všem pražským opatrovnám. Protektorem opatrovny se stal hrabě Chotek, ředitelem pražský starosta P. Spořil. Dále stáli v čele opatroven dva duchovní. Světští dohlížitelé byli čtyři, z nichž jeden musel být podle stanov lékařem, dále tam pracovaly dvě ženy. Ústav byl soukromý, dotovaný z dobrovolných darů. Zároveň sloužil jako instituce k přípravě učitelů, který se nazýval „preparanda“.

K přijetí do opatroven byl požadován minimální věk 2 roky a uspokojivý zdravotní stav. Vyžadovalo se také, aby oděv dětí byl v naprosto čistém stavu. Přijímání dětí do opatroven se konalo v neděli a rodiče se s museli s dětmi dostavit osobně. Opatrovna byla v provozu 6 dní v týdnu. Vyučování bylo bezplatné. Práce v opatrovně byla svěřena odbornému učiteli a opatrovnici.

Ve stanovách je přesně definována kvalifikace učitele. Ta se opírala jednak o mravní zachovalost a vynikající morálku učitele, jednak o vědecké a praktické vzdělání v oboru pedagogickém. Učitelé i opatrovnice museli vykázat perfektní **znalost jak českého, tak i německého jazyka.**

Prvním učitelem vzorné opatrovny Na hrádku v Praze, vynikajícím českým pedagogem v oboru předškolní výchovy a elementární výuky byl **Jan Vlastimír Svoboda**. Byl autorem několika spisů, z nichž se za nejvýznamnější považuje „**Školka čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dětí k věcnému vybroušení rozumu a ušlechtnění srdce s navedením ku čtení, počítání a rejsování pro učitele, pěstouny a rodiče**“ z roku 1839. Školka přináší ucelený výchovný program české opatrovny. Navazuje na myšlenky J. A. Komenského o předškolní výchově a elementární výuce se zřetelem k potřebám výchovné praxe v českých předškolních zařízeních.

Mateřské školy

Mateřské školy byly výchovné instituce, které v dalším vývoji prokázaly největší životaschopnost a staly se východiskem moderní české institucionální výchovy. Měly velký význam nejen sociální, ale také politický a ideový (výchova v duchu národních tradic).

V roce 1848 byly mateřské školy spolu s opatrovnami pojaty jako součást návrhu českého národního školského systému Karla Slavoje Amerlinga.

V jeho návrhu měly být Mateřské školy původně dvouleté – pro 2 – 4 leté děti a opatrovny rovněž dvouleté – pro 4 – 6 leté děti. Docházka do opatroven byla plánovaná jako všeobecná. V důsledku dalšího politického vývoje se tento plán vůbec neuskutečnil.

První česká mateřská škola (stojící mimo Amerlingův návrh) byla založena až roku **1869** v Praze u sv. Jakuba a byla to **první veřejná instituce**, v níž materiální a personální podmínky výchovy zajišťovala obec pražská a o stravování a ošacení chudých dětí se staral dobročinný komitét dam. Stále neztrácela charitativní charakter.

Roku 1872 vyšel ministerský výnos o mateřských školách a ústavech jim příbuzných navazující na školský zákon z roku 1869 o povinné školní docházce a povinnosti obcí zřizovat školy. Měnil se charakter první mateřské školy a dalších nově zakládaných škol zejména po stránce funkční a obsahové.

Mateřské školy se staly **institucemi především výchovnými**. Jejich úkolem bylo podporovat a doplňovat rodinnou výchovu tím, že budou děti připravovat ke školnímu vyučování zajišťováním jejich rozvoje po stránce tělesné, smyslové a duševní. Rozvoj dětí měl být zajištěn nikoli již vyučováním jako ve škole, ale **specifickými výchovnými prostředky přiměřenými předškolnímu věku**.

Mateřské školy byly určeny pro děti od 4 do 6 let, děti v nich pobývaly 2 – 3 hodiny dopoledne a 2 hodiny odpoledne a byly zřizovány buď samostatně nebo při školách. V některých případech byly děti i stravovány. Dozor nad mateřskými školami byl svěřen školním úřadům. Zdůraznění výchovné funkce mateřské školy a její ideové přičlenění ke škole se projevilo i ve vnitřní organizaci mateřských škol.

Mateřské školy bývaly jakožto vyšší útvar přiřazovány k opatrovnám, které sloužily mladším dětem. Kde byl dostatek prostoru, byly děti do tříd děleny podle pohlaví – podobně jako ve školách. O děti obojího pohlaví pečovaly hlavně v 1. polovině XIX. století ženy – pěstounky i muži a to jak v mateřských školách, tak i v opatrovnách. Potřeby praxe si vynutily rozvoj pedagogické teorie, kterou dnes řadíme do oblasti **předškolní pedagogiky**.

Přestože se síť předškolních zařízení rozrůstala, zůstalo těžiště výchovy dětí v prvních letech života v rodině a hlavními vychovateli byli rodiče, zejména matky. Proto společnost vedle pomoci, kterou poskytovala rodině zřizováním veřejných

výchovných institucí, věnovala mnoho úsilí výchově matek a rodičů vůbec. Důkazem je bohatá literatura o výchově dětí v rodině, určená hlavně matkám. Čeští autoři tu vedle německých vzorů navazovali zejména na Komenského Informatorium školy mateřské.

2. 2. Kindergarten

Kindergarten, dětské zahrádky, dětské sady byly instituce především výchovné. Jejich tvůrcem a zakladatelem byl pedagog Friedrich Fröbel, který r. 1840 (podle některých jiných zdrojů r.1837) založil 1. zařízení tohoto typu. (Příloha č. 1)

Německá zahrádka měla vlastně obsahovat čtyři ústavy:

1. vzorní ústav pro ošetřování dítek
2. vzdělávací ústav pro opatrovníky, cvičitele obojího pohlaví
3. ústav, který měl přiměřené hry a rozličné jich způsoby rozšiřovati
4. ústav, který by vydával časopis stálé spojení udržující mezi rodiči, matkami, vychovateli, týmž směrem pracujícími, zvláště pak mezi opatrovníky v dětských zahrádkách vespolek.“ (Pěstoun, 1887)

Na památku čtyřsetletého jubilea vynálezu knihtisku byla otevřena první Kindergarten, která prozatím fungovala jen jako odpolední zájmová instituce pro matky s dětmi.

Fröbel si uvědomil že:

„třeba zřizovati všude, kde možno, zvláštní ústavy určené pouze dětem **v době předškolní**“. (Škola a život, 1867) Již r. 1841 sepsal v tom smyslu informativní spisek „Die Kindergarten als um - und erfassende Pflege - und Erziehungsanstalten der Kinder bis zum schulfähigen Alter“, který zůstal v rukopise jako podobný spisek z r. 1842. Tiskem vyšla pouze sbírka dětských písní pro poučení matek – „Mutter – und Koselieder „ z roku 1844.

Po mnohých obtížích se mu podařilo na těchto zásadách zřídit **první dětskou zahrádku v Blankenburgu** pod správou Fröblovy žákyně Idy Seeleové.

Do Kindergarten přenáší Fröbel polovici úlohy mateřské a chce, aby ji navštěvovaly děti od 3 do 6 roků. Jejím účelem mělo být:

- 1) doplnit a zlepšit život domácí
- 2) uvést dítě ze života rodinného k obcování s rovnými sobě
- 3) dáti ženskému pokolení příležitost, aby se připravovalo na své vychovatelské povolání

Ale již r. 1851 za ministra von Raamera vydala pruská vláda ostrý zákaz zřizování zahradek, viníc Fröbela z ateismu a socialismu. V zákaze se mluvilo nedopatřením o jiném Fröbelovi.

Dětské zahrádky se postupně rozšířily do celého světa.

V Praze byla založena **první německá Dětská zahrádka** (Volkskindergarten) v roce 1864 J. Heinrichem.

Později byly německé dětské zahrádky zakládány nikoli už jednotlivci, ale německými spolky. Kindergarten, které umožňovaly jejich návštěvu i dětem z chudých rodin tak získávaly české děti, které v nich byly poněmčovány. Čeští vlastenci proti nim proto vedli ostrý boj.

2.2.1. Friedrich Fröbel (1782 – 1852)

Fröbelovo snahou bylo postavit vlastní pedagogické myšlenky na filozofických základech.

Fröbel se pokoušel po celý svůj život pochopit svět a jeho jednotu včetně všech jeho zákonitostí a souvislostí. Přitom vycházel z toho, že příroda a lidstvo byly stvořeny Bohem, jejich jednota proto spočívá v Bohu.

Ve Fröbelově úsilí chápat svět jako celek a odkrývat zákonitosti jeho vývoje nesmí být přehlíženo, že středem jeho pohledu na svět stál člověk.

Fröbel nepovažoval člověka za tvora v jádru hříšného, ale naopak za svobodnou bytost, která jako součást i projev božské přírody se má zároveň rozvíjet ve vlastní aktivitě založené na mravním jednání.

Fröbel se narodil ve vesnici Keilhau u Rudolstadt. Jeho jméno je spojováno s pojmy: Kindergarten, Kindergärtnerin, dětská hra a dětská hračka. Působil také dlouhá léta jako vychovatel a své myšlenky o výchově uváděl do praxe.

Po založení „Všeobecného německého výchovného ústavu“ v Keilhau v roce 1817 byl až do roku 1831 vedoucím této školy.

Začátek Fröbelovy praktické činnosti jako učitele a vychovatele byl podnětem k podrobnému studiu velkého švýcarského pedagoga, „zachránce chudých“ a otce sirotků, Johanna Heinricha Pestalozziho. Povzbuzen studiem dalších pedagogických spisů A. J. Paula, Schwarze, Schillera, Komenského a jiných, vyvinul vlastní myšlenku o vzdělávání a výchově dětí a o vzdělání pedagogů.

Fröbel postavil povolání učitelů ne již na nesnázi či nutnosti, ale povýšil ho na vysoce kvalifikované povolání. Tyto své představy uskutečnil v pozdější činnosti při vzdělávání pedagogických pracovníků Kindergarten v Bad Blankenburg, Keilhau a Bad Liebenstein. Jeho snahou byla kvalifikovaná předškolní výchova podle promyšlených pedagogických zásad.

Po mnoha sporadických kursech v Bad Blankenburg, Dresden, Hamburg, zřídil Fröbel na jaře 1849 stálé zařízení pro vzdělávání učitelek v Kindergarten. V této první škole pro učitelky realizoval své relativně podrobně vypracované pojetí o výchově malých dětí. Dal tím rozhodující podnět k zapojení dívek a žen do pedagogického povolání, přičemž nejen teoreticky, ale i v praxi nastolil rovnoprávnost mužů a žen v institucionální výchově.

„Hra správně - vhodně poznaná a správně - vhodně ošetřovaná, otevírá dítěti podnět do světů, pro které má být vychováváno a pro ně jej rozvíjí.“

Friedrich Fröbel

Hru označil Fröbel jako nejvhodnější výchovný prostředek pro dítě předškolního věku a převládající činnost v tomto věkovém období. Každé opravdové lidské utváření se zakládá na činnosti ve hře a hrou.

Jeho poznatky jsou založeny na hlubokých znalostech fyzických a psychických vývojových zvláštností malých dětí. Vycházel z didaktických zásad: názornosti, posloupnosti, přiměřenosti.

Myšlenku „počátečního vzdělávání“ převzal Fröbel od Pestalozziho.

Fröbelovy podněty nabádají k možnostem seznamovat děti s přírodou, s různými řemeslnými činnostmi v jejich okolí i k posílení těla a rytmického citění i jazykového porozumění. Aby hry dětí odpovídaly jejich věkovým zvláštnostem, vyvinul „hračky“ pro jednoduché i komplikovanější herní činnosti. Sestavil proto celý systém her.

Tyto pomůcky ke hrám měly dítě podněcovat k činnosti a vést ho k poznání. Proto hračky, které se pokusil sestavit, měly podporovat dětskou fantazii, cvičit zručnost a koncentraci, pomáhat rozvíjet myšlení a sociální vztahy mezi dětmi. Nejznámější se staly jeho „Dárky“.

Pod výrazem „Dárek“ se chápe předmět, který poskytoval dítěti ke hře. Tento předmět (hračku) považoval za přirozený prostředek kontaktu dítěte s okolím.

Soubor „Dárků“ byl seřazen od hraček **trojrozměrných – těles**, přes **dvojrzměrné – plošné** k hračkám znázorňujícím **čáru neboli linku a bod – tečku**. Tedy **od celku k jeho částem**.

„Dárky“ mají dítěti připravovat radostné chvíle, podněcovat ho co možná nejvíce k samostatné činnosti, jeho mysl vést k jednomu předmětu, aby jej uchopil a v širším slova smyslu ohmatal a následně i pochopil.

To jsou hlavní myšlenky týkající se pedagogiky předškolních dětí, které Fröbel znamenitě realizoval pomocí „Dárků“.

Nezapomíná ale na to, že stále nejoblíbenějším a nejpřirozenějším partnerem pro hru dítěte je jiné dítě. Úkolem vychovatele je vědomě hru vést a vychovatelskou schopností ji povýšit a zkvalitnit. Charakter hry při tom nesmí zničit, protože ta nesmí být stanovena vychovatele, nýbrž vyplývá ze svobodné volby dítěte.

Hra dítěte je také důležitým prostředkem pro vzdělání samotného dospělého, důležitým prostředkem pro rozvoj společenských kontaktů dítěte.

Cílem předškolní výchovy bylo pro Fröbela vzdělávat a rozvíjet dítě jako jednající, prožívající a uznávající bytost.

„Formy poznávací“ – slouží k poznávání prostorových, početních, časových a pohybových oblastí.

„Formy životní“ – stavebnicové formy – slouží k znázornění předmětů z okolí dítěte.

„Formy krásy“ a **„Obrazové formy“** – představují výsledky dětské činnosti, které rozvíjí smysl pro pořádek, estetické cítění jakož i cit pro rytmus a harmonii. Při vytváření „Forem krásy“ dochází k užití zákonů centrální symetrie aniž by si to dítě uvědomovalo.

Vedle funkce vzdělávací a výchovné mají Fröbelovy „Dárky“ hodnotu také ve své jednoduchosti, trvalosti, přiměřenosti k věku, preciznosti zpracování i finanční dostupnosti. Toto jsou vlastnosti, které by měla mít kvalitní – ve vztahu k dítěti – hračka.

Svémi teoretickými a praktickými pracemi dosáhl Fröbel světového významu. Mnohé z tohoto, co je dnes považováno za neodmyslitelnou součást výchovy a vzdělání zavedl Fröbel do praxe svých škol jako novinku, ve své době působící převratným způsobem - od jednoduchého k složitějšímu

- od známého k neznámému
- od viditelného k neviditelnému (od konkrétního k abstraktnímu)
- od názoru k pojmu

2.2.2. Metodika práce s dárky

„Copak je tato hra malých? – Je to velká hra vlastního života jen v jeho malých začátkách.“ (podle Hanschmanna)

Dětské hry zaměstnávaly Fröbela od jeho začátku výchovného působení. Ve svém díle „O výchově člověka“ z roku 1826 vycházel z toho, že vyobrazení „duchovního“ by mělo navazovat na „tělesně - prostorové“.

Podle Fröbelova přesvědčení mělo být opravdové vzdělání člověka založeno na činnosti v ranném dětství a mělo být započato hrou, neboť hra je „klíčem k vnějšímu světu – světu mimo nás“ a zároveň nejznamenitějším „prostředkem k probouzení vnitřního světa“.

Chápal hru dítěte jako přirozený prostředek k vypořádání se s okolním světem a možností jej poznat.

Péči o hru doporučil rodičům, zvláště matce, jako první vychovatelce. Dítě potřebuje lásku, pomoc a podporu dospělých, neboť „hra této doby je svět dítěte, ve hraní má velkou vážnost a hluboký význam“.

Fröbel stále zdůrazňoval důležitost silné emotivní vazby matky a dítěte tu bral jako základ každé výchovy. Důležitost přikládal ale i posílení končetin (ruka a prst), mluvy a pozorovacích schopností. Hra jako typická dětská forma života se stane podle Fröbela jen tehdy nejdůležitějším prostředkem vzdělání, pokud je při ní dítě samo aktivní.

Podporující účast dospělých ve hře je při tom nezbytná. Fröbel rozlišuje 4 skupiny prostředků her a zaměstnání.

Jako nejjednodušší a nejpochoptelnější prostředek pro hru považuje míč.

Byl právě tak velký, aby ho mohla obejmout dětská ruka. Míče z doby Fröbela měly průměr 4 cm. Byly z vlny nebo látky v barvách duhy. Umístěny byly do dřevěné krabičky se třemi dřevěnými tyčkami tak, že se dalo sestavit lešení nebo houpačka k zavěšení míčků.

Fröbel uvádí 30 námětů k hrám s míčky.

Vedle kývajících, zvedajících, klesajících a krouživých (otáčivých) pohybů, může pohyblivost míče být přirovnána k ptáku nebo kočce...dnes k helikoptěře.

Jeho barevnost může být přirovnána ke květinám, k přírodním jevům, jako obloha, slunce, voda.

Míč pokládá Fröbel zároveň jako symbol „názor, obraz“ pro vesmír, sjednocení světa.

1984 uveřejnil Fröbel svou knížku se 100 „Balliedern“ (Přílohy č. 2 – 4)

Další pomůcku ke hře tvoří koule, kroužky a kostky ze dřeva.

Zavedením prostorových těles do hry chce Fröbel ukázat protichůdnost - opak rovnosti. Proti sobě stojí: pohyb koule a stálost – pevnost kostky.

Zcela nové je, že manipulace s tímto materiálem vyžaduje od dětí více síly a současně zní a tropí hluk.

Válec, který spojuje funkci obou těles (válení – kutálení koule, pevné „stání“ kostky) byl Fröbelem dodán k hračkám teprve v roce 1843.

Tělesa druhé série jsou ve své výši, šíři a hloubce stejného průměru (4 cm), opracovány a opatřeny mosaznými poutky (kroužky), na kterých je připevněn provázek. Podle toho, jestli je kostka točena na osu (nápravu) svými rohy, hranami nebo plochami, dostává se různé tvary: dvojitý kužel, zploštělý dvojitý kužel a válec.

I válec ukazuje 3 tvary: dvojitý kužel, koule, válec. (Příloha č. 6 a 7)

Tělesa druhé série reprezentují základní prvky Fröbelových her. Symbolizují jednotu – sjednocení a rozmanitost – pestrost, klid a pohyb, přináší názor, mínění. S těmito základními tvary se dítě opět setká při výuce matematiky ve škole, při kreslení, při konstrukcích v umění a architektuře.

K tomuto typu her vyšel také průvodce.

Třetí hra se skládá z osmi kostek s hranou každé kostky o délce 2,5 cm ve dřevěné krabičce s poklopem. Obzvlášť zřetelně znázorňuje, jakou částí je jednotlivý díl v celku. (Příloha č. 8)

Všechny Fröbelovy pomůcky k hraní a k zaměstnání dětí dovolují vyobrazení tvarů ze života, estetických tvarů a tvarů poznávacích. (Příloha č. 9, 10 a 12)

Tvary 3. hry si Fröbel několikrát promýšlel. V přehledu doporučoval 100 „tvarů ze života“, mezi kterými rozuměl předměty denního života nebo předměty, se kterými se děti denně setkávají (např. stůl, židle, květina, dům, kostel...).

Estetické nebo ornamentní (dekorativní) tvary vzniknou za sebou točením kostky, při pozorování středu vnitřku.

Fröbel vyvinul přehled se 71 estetickými tvary. Poznávacími tvary chtěl Fröbel dětem názorně ukázat matematické poznatky a souvislosti, například *části* a jejich vztah k *celku*.

Další – pátá – hra je rozšířením hry třetí. Ve větší krabičce s kostkami o hraně 7,5 cm je na každé straně velká kostka 2x stejnoměrně rozdělena. Vzniklo 27 kostek, z nichž jsou 3 jednou diagonálně rozříznuty a 2 dvakrát diagonálně rozříznuty.

Tak vznikly větší a menší hranolové (prizmatické) – „stříškové“ tvary (trojboké hranoly). (Příloha č. 8)

Na 48 litografických listech dává Frobel podněty k utváření tvarů ze života, estetických tvarů a tvarů poznávacích. (Příloha č. 11)

Čtvrtá hra vychází na první pohled z téže krabičky jako hra 3. Obsahuje ale nový tvar. 8 kvádrů o délce 5 cm, šířce 2,5 cm a výšce 1,25 cm. (Příloha č. 8)

Základ velikostního poměru označil Fröbel délkou kostky. Tak je umožněno kombinovat stavění hry 3. a 6. 11 litografických tabulek zprostředkovává návrhy k použití.

K formám „ze života“ u her 3. a 4. patří i rýmované písničky, které dětem mají činit radost a mají podpořit i jejich poznávací činnosti. Tak jak se má 3. hra k 5. (Příloha č. 13), v takovém vztahu je i 4. a 6. hra. (Příloha č. 14)

7,5 cm velká kostka obsahuje 27 kvádrů, z nichž jsou 3 podélně dělené (6 sloupů) a 6 příčně dělených (12 rozčtvrcených). 40 litografií dává náměty jak s nimi pracovat. Další možné náměty si může učitelka vymýšlet sama. Jde o variabilní hry.

Po těchto trojrozměrných pomůckách následují pomůcky plošné. Jsou naznačené už ve hře 4. a 6.

Do skupiny plošných pomůcek patří **tabulky ze dřeva**. (Příloha č. 15) Vznikly úhlopříčným dělením čtvercových tabulek. Pracovalo se tak s rovnostrannými pravoúhlými trojúhelníky.

V době Fröbela bylo dřevo mořeno barvou červenou, žlutou a zelenou. Později byly barvy i tvary tabulek rozšiřovány. Obdélníky, pravoúhlé nerovnostranné trojúhelníky, tupoúhlé trojúhelníky, kosočtverce, kruhové, polo - nebo čtvrtkruhové pokládací materiály otevírají také v kombinovaném použití rozličné možnosti – utváření životních, estetických i poznávacích forem. (Příloha č. 16)

Techniky skládání a vystřihování papíru patří k dalším plošným prostředkům her a činností.

Znovu vycházejí ze čtverce. Fröbel hovoří také o čtvrcení. Při skládání se papír mění buď v ploše nebo v tvaru. To vyžaduje preciznost, přesnost i spolupráci s dospělým. Papír, ze kterého má dítě skládat by neměl být menší než 10 x 10 cm. (Dnes se doporučuje používat papír minimálně velikosti A5 – pozn. autorky)

Každý přehyb znamená nový tvar a zviditelní geometrické souvislosti. Papír se zmenšuje.

Vzniklé geometrické tvary by se měly mladším dětem přirovnávat k jim známým předmětům a nazývat se podle nich. Například trojúhelník = šátek na krk, skládání všech rohů ke středu = dopis, atd. (Příloha č. 17)

Fröbel doporučoval k zaměstnání dětí jednoduché základní tvary, které čerpal z běžného života. (Příloha č. 18)

(Dnešní terminologie práce s papírem používá označení: nastavit, přiložit, přeložit, přehnout podle..., otočit, zaryhnout – pozn. autorky)

Techniku vystřihování Fröbel nepopsal, nýbrž zanechal nákresy metodické řady. Čtverec papíru se třikrát přeloží, a tak vytvoří pravoúhlý trojúhelník. Ten je podmínkou symetrie papíru. Na něj nakreslíme plánované tvary: vodorovné, svislé, šikmé čáry také v tupém úhlu a kruhové tvary. Každý vystřižený nebo odstřižený kousek papíru bude sestaven na podkladu, takže vznikne skutečný kaleidoskop. (Příloha č. 19) Práce je velmi rozmanitá a variabilní. Rozvoj symetrického citění a kreativita jsou vedle rozvoje zručnosti v prstech – rozvoje jemné motoriky – dalším důležitým cílem pracovní činnosti. Po vystřihování a odstřihování geometrických tvarů následovalo vždy volné vystřihování konkrétních předmětů a jevů.

Do skupiny pomůcek pro hru, kde děti řadily a sestavovaly předměty podle určitého řádu či osy souměrnosti patřily **dřevěné tyčinky, proužky papíru, „zakládací třísky“, nakreslené linky**. (Příloha č. 20)

Dřevěné tyčinky jsou všedním, ale nečekaně všestranným materiálem ke hrám. Obrovská variabilita práce s tímto materiálem umožňuje plošné znázorňování běžných scén. Toto vytváření podporoval Fröbel pomocí různých příběhů. Tak mělo dítě také možnost jazykově se ke svému výtvoru vyjádřit. Dřevěné tyčinky chápe Fröbel také jako přípravu ke kreslení. (Příloha č. 22) Proto bylo potřeba doplnit pomůcku o tvar oválných a kruhových čar – tyčinek. (Příloha č. 21) (Manipulace s materiálem je snazší než kresba, případnou chybu lze snadno napravit. V tom spatřujeme promyšlenost a posloupnost v práci s „Dárky“. – pozn. autorky)

Kreslení věnoval Fröbel zvláštní pozornost. Ve svém článku: „Radost z kreslení dítěte“ povzbuzuje matku, aby podporovala zájem dítěte znázorňovat postavy. Nabádá, aby si dítě nejdříve vzalo do ruky klacík, kterým na zemi nebo do písku vede čáry. Tyto činnosti mají být doprovázeny říkankami, písničkami a také příkladem dospělého.

K podněcování dětí k výtvarným činnostem a kreslení vyvinul Fröbel **čtvercovou síť** (inspirace Descartem – pozn. autorky). Za pomoci této mřížky má dítě samo tvořivě dospět k tvůrčímu kreslení. Přitom má znovu vycházet a používat svislé,

přímé, šikmé a oblé čáry, které přenáší v poměru z předmětů z přírody a svého okolí. (Dochází k simplifikaci a k transformaci z 3D do 2D. Práce s pomocnými linkami a mřížkou u dětí předškolního věku byla v 2. pol. XX. století přehodnocena. – pozn. autorky)

Použitím barvy a vymalováním vyobrazeného může dle Fröbela práci dítě zdokonalit a zlepšit.

K pletení – proplétání – papírových proužků Fröbel nezanechal žádný metodický materiál. Dochovalo se jen malé množství vzorků.

Při „pletení“ se papíry rozstříhají na proužky a spojují se příčnými proužky. Eleonora Heerwart doporučila pro menší děti 1cm široké proužky a dřevěnou jehlu. Hlavním prvkem při pletení je počet proužků, který je základem ke každému vzoru. Začínají s jedním dolů – dospod, jedním nahoru – navrch se pomalu přechází k obtížnějším početním kombinacím a tím i ke vzorům ve volném pletení. (Příloha č. 23 a 24)

Je známo, že Fröbel používal pravoúhlé obdélníkové „pletací listy“, zatímco jeho žákyně používaly i „pletací listy“ trojúhelníkového, čtyřúhelníkového, šestiúhelníkového a osmiúhelníkového tvaru. Vyvinuly tak neuvěřitelné bohatství vzorů.

Pletení v Kindergarten se ale mělo omezit na jednoduché vzory, abychom se vyhnuli přetěžování dítěte a nebrali mu jeho odvahu.

Fröbel užíval také **dřevěné „třísky“** ke spojování do jednoduchých geometrických tvarů nebo k jednoduchému „spletení“. Děti viděly brzy výsledek své práce a proto je činnosti uspokojovaly. Během pracovní činnosti se rozvíjel odhad, představa o délce a míře, jemná motorika a svalstvo ruky, estetické citění a myšlení.

S papírovými proužky pracoval Fröbel ještě dalším způsobem. Jde o tzv. **„zavazování - vázání“** proužků, což také zařadil do skupiny pomůcek k hrám plošným (řadovým – linkovým). Tyto činnosti jsou vhodnější pro starší žáky. (Příloha č. 25)

Práce jsou vlastně kombinací techniky „skládání“ a „pletení“. Dlouhé papírové proužky šířky 2,5 cm se ještě 3x podélně skládají. Konce se do sebe vloží. Úhly musí být pečlivě složeny a „svázány“ aby tvořily kompaktní celek.

Daným měřítkem pro vznikající kvádry je tabulka se základní mírou 5cm. „Papírové vázání“ je vhodné zejména ke znázorňování geometrických a symetrických forem.

Závěr analytické řady od prostorových těles – k plošnému vyobrazení – přes linii – k bodu – tvoří technika práce s bodem (tečkou).

Do bodové techniky patří „vypichování – píchání“. Je zapotřebí plstěná podložka, jehla k vypichování, papír a náčrt – vzor obrazu – předloha. Vypichovaná technika se tvoří vpichem jehly ze zadní strany papíru, přičemž se papír natáhne a vznikne vyvýšenina, která plasticky vytváří linku sestavenou z bodů. (Příloha č. 26) Fröbel opět vychází nejprve z vytváření svislé a vodorovné linky, následně nabádá k vytváření čáry šikmé a oblé. Vypíchané body se mohou také spojit barevnými nitěmi. To se praktikuje šitím a vyšíváním přímo na výkresu. Tím vlastně přechází z bodové techniky na techniku práce s linkou. (Příloha č. 27)

Velmi působivé a atraktivní byly vypichované obrázky ze života – zvířata, květiny. Obrysy těchto motivů mohou být vypichovány volně bez návodu a předlohy, dle vyspělosti a schopnosti dítěte, nebo mohou děti pracovat podle předkreslených vzorů.

K hram s bodovou technikou patří také **„perly - korálky – hrách“, kamínky a písek.** Tyto „Dárky“ jsou přechodem k dalším skupinám materiálu. (Příloha č. 28) Navlékáním korálků na nit opět ukazuje Fröbel přechod od bodu k lince.

Spojením technik práce s tyčinkami, korálky, hlínou a plastelínou dojdeme k možnosti vzniku dalších tvarů. Ale i jednotlivý materiál nabízí obrovské možnosti pro tvořivost.

Modelování s hlínou a plastelínou tvoří závěr souboru „Dárků“. Dítě má možnost samo si tvarovat kouli, kostku nebo jablko, tvořit z vody a písku koláč. (Příloha č. 29) A opět jsme se dostali k práci v prostoru, k prostorovému vytváření a manipulaci s tentokrát vlastnoručně vyrobenými tělesy.

Vytvořením „Dárků“ pro děti sledoval Fröbel rozličné výchovné cíle. Snažil se o všestranný rozvoj dítěte, o rozvoj smyslů, fantazie i tělesné stránky dítěte. Jednoduché estetické materiály a geometrické tvary a předměty, které pro Fröbela v jejich celku reprezentovaly obraz skutečnosti, měly dítě povzbudit a motivovat ho k sestrojování „malého světa“.

Při práci s „Dárky“ žádá Fröbel od dospělých vychovatelů jejich láskyplnou podporu, kdy rozhodující zůstává vlastní aktivita dítěte. **Hra by se měla stát „prostředkem k povzbuzení vnitřního světa dítěte“ a „klíčem k vnějšímu světu“.**

3. Charakteristika Karlovarska

3.1. Historický vývoj Karlovarska

Karlovarský region se rozprostírá od úpatí Krušných hor až k údolí řek Ohře, Teplá a Rolava.

Ke konci XI. století začali Krušné hory a údolí řeky Rolavy osidlovat němečtí kolonisté. Přistěhovalectví do Pooohří zahájili zemědělci Bavorska, kteří se usazovali podél řeky Ohře v sousedství Slovanů a také na svazích okolních hor. Později přicházeli přistěhovačci ze Saska, Hesenska a zvláště z Durynska a ti osazovali výše položené pustiny zdejšího Krušnohoří. Byli to převážně horníci, kteří zde stavěli své chýše. (Pilz, 2003)

V roce 1241 byla v Čechách objevena cínová ruda. Nález různých barevných kovů a rudy je nutno považovat za hlavní příčinu zakládání mnoha měst v Krušnohoří a jejich následného nebyvalého rozkvětu. Mezi nejbohatší doly patřila oblast Krásna, Horního Slavkova a hlavně Nejdecka.

Období mezi lety 1419 a 1434 můžeme označit za dobu husitskou. V Karlovarském kraji nelze hovořit o plném vítězství husitství, velká část této oblasti zůstává i nadále katolickou a německou. Těžké boje některé oblasti Karlovarska zcela vyliidnily a ty pak byly znovuosidlovány skoro výlučně německými kolonisty.

Když roku 1499 Vladislav Jagelonský potvrzoval městu Karlovy Vary jejich privilegia, vymohli si karlovarští mimo jiné i zákaz trvalého pobytu Židů ve městě. Ten měl chránit místní křesťanské obchodníky před nevítanou židovskou konkurencí a trval až do roku 1866. Židům byl přikázán pobyt v okolních obcích, zejména pak v Hroznětíně.

S příchodem saských horníků, řemeslníků a nových německých vrchností v první polovině XVI. století dochází takřka bez odporu k přestupu obrovské většiny obyvatelstva na víru evangelickou (luterství) a dochází také k poněmčení dalších částí dosud českých oblastí Karlovarska.

Po roce 1500 se také poprvé objevují zmínky o krušnohorských hornických městech jako je Pernink, Abertamy, Horní Blatná, Boží Dar, Potůčky a další.

Samotné Karlovy Vary začátkem XVIII. století rychle bohatly a své zisky ukládaly do nákupu výnosných statků v blízkosti města. K dřívějším Drahovicím tak přibýly Dvory, Tuhnice, Rybáře, Rosnice, Bohatice, Dalovice a Všebořovice.

Ve stejném období ale dochází k úpadku hornictví v horských obcích a lidé jsou nuceni hledat jiné zdroje obživy. Tak se začíná rozvíjet domácí výroba – krajkářství, rukavičkářství, cínařství, výroba dřevěných hraček, výroba slaměného zboží, tkalcovství, vyšívání tzv. „tamburínování“ a perleťářství.

Konec XVIII. a hlavně začátek XIX. století získává na významu železářský průmysl. (Nejdek, Rotava, Šindelová) K jeho rozvoji vzrůstá potřeba zakládání důlních podniků pro získání hnědého uhlí. Při odkrývání hnědouhelných ložisek byl zjištěn velký výskyt kaolinových zemin, a tak je začátek XIX. století významný také vznikem porcelánového průmyslu na Karlovarsku.

Od druhé třetiny XIX. století začala určovat povahu karlovarské lázeňské společnosti bohatá měšťanská klientela. Důležitým momentem karlovarské historie se stal rok 1844, kdy se začala ve velkém vyvážet zřídelní voda. V souvislosti s modernizací lázeňských zařízení doznala dalšího rozpracování také teorie a praxe karlovarské balneologie. Těsně před první světovou válkou dosahovaly Karlovy Vary nejvyššího počtu lázeňských hostů ve své historii. Např. v roce 1911 se tu léčilo 70 935 osob.

Válečné období první poloviny XX. století poznamenalo celé Karlovarsko a je provázáno častou výměnou obyvatelstva, jak bude blíže zmiňováno v kapitole 3.2.2. o Česko – německých vztazích na Karlovarsku.

3.2. Politický vývoj Karlovarska

První světová válka byla tragickým mezníkem, který změnil život Evropy. Zánik Rakouska-Uherska nepříznivě ovlivnil prosperitu všech lázní na jeho bývalém území, tj. i v Karlových Varech. Válka byla tečkou za vzestupnou křivkou vývoje „vřídelního“ města. Zhoršené zásobování znamenalo i pro privilegované lázně nouzi a hlad. Došlo i k sociálním nepokojům, např. ve dnech 17. - 18. července 1918 se u Vřídla konala hladová demonstrace žen.

Ani Karlovým Varům se ve třicátých letech nevyhnula vleklá hospodářská krize, jež sužovala celou Evropu. V té době nesmírně vzrostla zadluženost zdejších majitelů hotelů a penzionů. Druhá světová válka uvrhla lázeňské město po počáteční euforii jeho německých obyvatel do neutěšených hospodářských problémů. Provoz lázní doznal v důsledku války četných omezení.

3.2.1. Obecná charakteristika česko - německého soužití

Česko – německé soužití na území dnešní České republiky sahá do daleké historie. Zaměříme-li se na období od druhé poloviny XIX. století, pak je nejdůležitějším moment odvážného plánu vytvořit v Evropě **jednotný německý stát**. Rýsovala se možnost, že spolu s Rakouskem se v příštím Německu ocitnou i české země.

Proto byla pro jaro 1848 příznačná různá sjednocování národních hnutí, která vyvolávala snahy o společný postup Slovanů. Pražské povstání v červnu 1848 zostřilo německo - české vztahy. Německá shromáždění v pohraničí začala prosazovat vytvoření německého správního území v Čechách. Němci se obávali českého národního vzestupu. Nechtěli přistoupit na to, aby v Čechách platili za národnostní menšinu. V českých zemích se začaly utvářet dvě oddělené národní společnosti.

Roku 1897 byla vydána jazyková nařízení pro Čechy a Moravu, která povolovala užívat češtinu jako vnitřní jazyk u nižších úřadů civilní a soudní správy. Tato nařízení vyvolala odpor Němců. Někteří Češi byli vyháněni z pohraničí Čech a poprvé se objevil výraz „odsun“ jako řešení národnostních problémů.

Začátek XX. století se v Čechách vyznačoval dalšími národnostními konflikty, které vyvrcholily ústavní krizí. Brzy na to začala 1. světová válka.

Vojenská porážka, vnitropolitické potíže a zhroucení ekonomiky přivedly Rakousko-Uhersko k rozpadu s následným vznikem Československé republiky a dalších nástupnických států. Němečtí politikové na obou stranách hranice se nemohli tak snadno smířit s tím, že by se příslušníci jejich národa v nově vzniklé ČSR měli stát její národnostní menšinou. V říjnu 1918, kdy bylo již zřejmé, že se osud Rakousko-Uherska naplnil, vystoupili němečtí poslanci s požadavkem vytvořit v Čechách samostatné německé provincie s vlastní samosprávou.

23. října 1918 byl ve Vídni ustaven zvláštní výbor, který měl připravit vyhlášení tzv. Deutsch-Böhmen – německých oblastí Čech, které by byly odtrženy od českého území a staly by se součástí Rakouska s vyhlídkou na pozdější připojení k Německu. Deutsch-Böhmen mělo být vyhlášeno 4. listopadu. Deklarace vzniku ČSR však německé politiky zaskočila, a proto bylo Deutsch-Böhmen vyhlášeno již 29. října. Jeho vláda sídlila v Liberci.

Podobně jako **Deutsch-Böhmen na západě** byly pak vytvořeny obdobné oblasti v dalších pohraničních územích – **Sudetenland na severovýchodě, Böhmerwaldgau na jihozápadě a Deutschsüdmähren na jižní Moravě.**

Přesto nelze jednoznačně říci, že by se všichni místní Němci chtěli odtrhnout od ČSR. Sociální situace pro ně byla mnohem důležitější než otázka, ke kterému státu vlastně patří. Československo se stávalo mnohem rychleji uspořádaným státem než poražené Rakousko či Německo s obrovskou inflací.

3.2.2. Češi a Němci na Karlovarsku

Po vytvoření Československé republiky v roce 1918 nastala v jejím pohraničí složitá situace. Po staletí zde žijící Němci ve snaze uhájít své navyklé národnostní, hospodářské a politické pozice se v rámci ČSR pokusili vytvořit z pohraničních území autonomní provincii Deutsch-Böhmen s plným právem na sebeurčení německého etnika. Tento pokus byl i v Karlových Varech zlikvidován zásahem československé armády a policie. 4. - 5. března 1919 se v Karlových Varech konaly velké demonstrace německých obyvatel za právo na sebeurčení. Došlo přitom ke střetům demonstrantů s českými vojáky. Tragickou bilancí těchto střetů bylo 6 mrtvých Němců.

Politická situace na Karlovarsku v roce 1918

V Karlových Varech byla 29. října 1918 vytvořena Okresní národní rada v čele s Viktorem Tietzem. Ještě téhož dne rozeslala všem městským a obecním úřadům v okrese oběžník s oznámením, že Deutsch-Böhmen patří k německému Rakousku a že opatření české vlády nemají žádnou platnost.

Karlovy Vary jako město nelze vytrhnout z vyvíjející se politické situace celého Karlovarska. Proto je třeba uvést v této souvislosti i problém města Ostrov. Ten nám umožní celé situaci roku 1918 lépe porozumět.

(Ve městě Ostrov měly tyto změny následující dozvuky. Nově vytvořená Místní rada nahradila dosavadní obecní představenstvo a vyhlásila příslušnost Ostrova k Deutsch-Böhmen jako přípravu na připojení k německé říši. Ostrov byl tedy podřízen vládě v Liberci. Veškerá nařízení československé vlády proto v Ostrově neplatila a za žádných okolností nesměla být prováděna.

Místní rada si jako poradní výbory vytvořila tyto výbory: finanční, pro školu a vyučování, pro policii, bezpečnost a dopravu, pro ekonomii a lesní hospodářství, pro stavebnictví a vodní záležitosti, pro chudinství a domovské záležitosti.

V prosinci 1918 bylo ale celé pohraničí obsazeno českým vojskem. Čeští vojáci vstoupili do Karlových Varů 12. prosince. Tím vzala za své i provincie Deutsch-Böhmen v Ostrově. Okresní hejtman vydal 20. prosince rozkaz, aby byly odevzdány v rámci okresu všechny střelné zbraně. Protestní shromáždění proti začlenění Ostrova do Československé republiky konané dne 3. února 1919 nemělo žádný výsledek. Na mnoha místech pohraničí propukaly nepokoje, tekla i krev.

S poválečnou krizí Ostrov ještě dlouho zápasil. Řádily epidemie a těžkou situaci zhoršil ještě návrat válečných vysloužilců. Těmto lidem bylo nutno vyplácet podporu. Ve městě se uvolnila kázeň. Mnozí se domnívali, že po rozpadu Rakousko-Uherska už nebudou muset poslouchat žádné úřady. Současně propuklo proticírkevní tažení. Přídělové hospodářství bylo nutno zachovat ještě několik let.

V sousedním Německu nastala po válce obrovská inflace, která vyvrcholila v roce 1923. Kurz marky ke koruně klesal každý den. Českoslovenští občané proto jezdili do Německa za laciným nákupem. Často ale ani za hranice nemuseli. Němky nosily zboží až do zmíněného Ostrova, aby si opatřily několik korun.

V dalším období už Německo nastoupilo cestu vzestupu.) (Zeman, 2001)

Osudný karlovarský březen roku 1919 neblaze předznamenal následující dvacetiletí, jež se v pohraničí vyznačovalo národnostními třenicemi mezi Čechy a Němci. Rozpory byly v zájmu politických ambicí občas uměle živeny z nacionalistických kruhů obou stran. Německé národnostní hnutí vyvrcholilo v roce 1935 založením Sudetoněmecké strany, jejímiž předáky se v Karlových Varech stali Konrád Henlein a Karl Hermann Frank.

V říjnu 1938 po návštěvě říšského vůdce Adolfa Hitlera byly Karlovy Vary obsazeny německým vojskem a jako součást tzv. „Sudetské župy“ připojeny k tzv. "třetí říši". Krátce předtím opustili město poslední Češi, vesměs státní zaměstnanci.

„Deník Deutsche Gates - Zeitung, blízce nakloněný sudetoněmecké straně napsal k situaci roku 1938 mimo jiné také toto:

Zbožná přání na rok 1938

Protože by ale mohlo být dvacet let existence státu důvodem k malé oslavě, rádi bychom si přáli, aby došlo k opravdovému a vážnému sblížení mezi Němci a Čechy. Toto sblížení by mělo vycházet ze základní myšlenky, že vzájemné

odnárodňování a šizení nemůže nikdy přinést výhody a velikost, nýbrž jen starosti a bídu.“ (Schönbach, 1995, s. 241)

Dalším mezníkem v historii Karlových Varů byla léta 1945-1946. Ta jsou charakteristická odsunem německých obyvatel z Karlových Varů i dalších měst na základě Postupimské dohody, tj. vysídlení z jejich českých domovů do Německa. Souběžně s vysídlováním Němců probíhal složitý proces osidlování pohraničí českým obyvatelstvem. Češi zde postupně nacházeli nový domov. V hornatých oblastech Krušných hor, Doupovských hor a Slavkovského lesa docházelo v rámci „kolonizace“ k devastaci a zániku četných bývalých německých vesnic a památek, jak se budeme ještě zmiňovat v kapitole 3.4. Zaniklé obce Karlovarska.

3.3. Územní rozdělení dle politických a soudních okresů

Oblast Karlovarsko je území, které se v různých časových obdobích měnilo. Měnil se počet obcí i rozloha a to v závislosti na územním uspořádání v tom daném období. Pro představu o Karlovarsku první poloviny XX. století předkládáme přibližný přehled vybraných měst a osad, ve kterých se v roce 1. 12. 1930 uskutečnilo sčítání lidu. Tehdejší územní rozdělení bylo podle politických a soudních okresů. Přehledy vybraných osad byly vytvořena na základě Lexikonu obcí, vydaného v roce 1934. (Statistický lexikon, 1934)

Tabulka č. 1

Politický a soudní okres Karlovy Vary

Název obce	Počet domů	Celkově obyvatel	Češi	Němci	Jiní
Bohatice	199	2878	195	2592	91
Dalovice	185	2287	56	2175	56
Děpoltovice	103	785	20	739	26
Doubí	215	2459	79	2358	22
Drahovice	350	6198	313	5796	89
Dvory	198	3688	168	3393	127
Hroznětín	251	1971	14	1908	49
Odeř	33	189	-	189	-
Ostrov	360	2958	191	2721	46
Otovice	141	1480	32	1437	11
Stará Role	519	7660	108	7392	160
Rybáře	552	11769	999	10348	422
Sedlec	153	1718	31	1660	27
Stanovice	158	1076	2	1070	4
Karlovy Vary	1498	23901	1446	20856	1599
Velichov	111	751	11	722	18
Olšova Vrata	138	1294	20	1266	8
Celkem v 17 vybraných obcích	Domů 5 164	Všech obyvatel 73 062	Čechů 3 685	Němců 66 622	Jiných 2 755

Ve vybraných obcích politického a soudního okresu Karlovy Vary žilo tedy 5,04% Čechů, 91,19% Němců a 3,77% občanů jiné národnosti.

Tabulka č. 2

Politický a soudní okres Jáchymov

Název obce	Počet domů	Celkově obyvatel	Češi	Němci	Jiní
Dolní a Horní Žd'ár	120	803	20	781	2
Damice	32	188	-	186	2
Jakubov	112	754	1	753	-
Jáchymov	1155	7316	445	6790	81
Merklín	47	659	18	635	6
Vojkovice	95	770	87	676	7
Loučná	156	1355	19	1326	10
Celkem v 7 vybraných obcích	Domů 1 717	Všech obyvatel 11 845	Čechů 590	Němců 11 147	Jiných 108

V politickém okrese Jáchymov žilo v roce 4,98% Čechů, 94,10% Němců a 0,92% občanů jiné národnosti.

Tabulka č. 3

Politický a soudní okres Loket

Název obce	Počet domů	Celkově obyvatel	Češi	Němci	Jiní
Božíčany	135	1219	6	1201	12
Hory	125	1028	19	992	17
Chodov	541	5961	184	5667	110
Loket	429	3998	238	3670	90
Nová Role	157	1125	40	1035	50
Nové Sedlo	385	4565	459	3843	263
Horní Slavkov	558	3288	38	3182	68

Tatrovice	108	579	4	575	-
Celkem v 8 vybraných obcích	Domů 2 438	Všech obyvatel 21 763	Čechů 988	Němců 20 165	Jiných 610

Ve vybraných obcích politického a soudního okresu Loket žilo tedy 4,54% Čechů, 92,66% Němců a 2,80% občanů jiné národnosti.

Tabulka č. 4

**Politický okres Nejdek
Soudní okres Horní Blatná**

Název obce	Počet domů	Celkově obyvatel	Češi	Němci	Jiní
Abertamy	348	2600	18	2545	37
Horní Blatná	279	2341	29	2228	84
Potůčky	219	1692	99	1532	61
Hřebečná	176	1224	6	1217	1
Pernink	359	3023	51	2922	50
Celkem v 5 vybraných obcích	Domů 1 381	Všech obyvatel 10 880	Čechů 203	Němců 10 444	Jiných 233

Tabulka č. 5

Soudní okres Nejdek

Název obce	Počet domů	celkově obyvatel	Češi	Němci	jiní
Bernov	236	1248	1	1247	-
Fojtov	171	1032	2	1019	11
Nové Hamry	328	1950	20	1914	16
Jelení	139	834	26	802	6
Nejdek	933	9042	269	8575	198
Vysoká Pec	153	787	-	781	6
Přebuz	227	1396	16	1352	28
Rolava	157	1016	15	1000	1
Sindelová	104	683	-	679	4

Černava	102	531	-	531	-
Suchá	140	905	10	892	3
Tisová	125	742	5	722	15
Rudné	261	1399	9	1383	7
Celkem ve 13 vybraných obcích	Domů 3 076	Všech obyvatel 21 565	Čechů 373	Němců 20 897	Jiných 295

Ve vybraných obcích politického okresu Nejdek (Soudní okres Nejdek a Soudní okres Horní Blatná) žilo v roce 1930 32 445 obyvatel ve 4457 domech. Z toho bylo 1,8% českých, 96,45% německých a 1,75% obyvatel jiné národnosti.

Celkem tak v 50 vybraných obcích politických okresů Karlovy Vary, Jáchymov, Loket a Nejdek žilo z celkového počtu 139 115 obyvatel 4,2 % Čechů (5 839)

92,9 % Němců (129 275)

2,9 % obyvatel jiné národnosti

(4001).

3.3.1. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Karlovy Vary

Dalovice (Dallwitz)

Obec je prvně písemně zmiňována v roce 1437, kdy byl majitelem panství Albrecht z Pernštejna. Původně zemědělská obec se po otevření kaolínových a uhelných dolů změnila na průmyslovou. V roce 1804 byla postavena továrna na kameninové, později porcelánové nádoby - světoznámá firma Epiag. Mimo malé firmy byly v obci i cihelna, pivovar, mlýn a pila. V roce 1930 měly Dalovice 2278 obyvatel, z toho 2175 Němců. Ti tedy tvořili 95% obyvatel obce.

SOKA města Karlovy Vary uchovává velmi podrobně zaznamenávanou kroniku Dalovické Kindergarten z let 1929-1939. Tato kniha však není uložena ve FONDU Kindergarten Dalovice, ale v českém překladu Veřejné německé jesle Dalovice, kde překladem došlo k obsahovému posunu. Překladatel SOKA termín Kindergarten přeložil jako jesle, což je z hlediska typu zařízení zavádějící. Proto měla autorka práce potíže při identifikaci obsahu. Dalším zavádějícím faktorem při hledání archivních materiálů o předškolních zařízeních na Karlovarsku byl neodborně provedený doslovný překlad kroniky, který je k původně německé verzi v archivu přiložen (příloha č. xx). Po prostudování kroniky si proto dovoluujeme tvrdit, že se nejednalo o zařízení jeslí ani o veřejnou mateřskou školu, jak přeložila překladatelka A. Šídllová (rok, kdy byl překlad učiněn není uveden - pozn. autorky), ale o německý typ předškolního zařízení, tj. Kindergarten.

K otevření Kindergarten došlo právě v době, kdy německé obyvatelstvo tvořilo 95% všech občanů Dalovic (r. 1930). V kronice se dovídáme nejen o vnitřním životě Kindergarten, ale také o veřejném a politickém dění v obci i na Karlovarsku. Proto si dovolíme na některé zajímavé skutečnosti upozornit.

Kindergarten v Dalovicích byla **otevřena 9. 9. 1929** při tamější dívčí obecné škole. Zapsáno bylo 56 dětí, z toho 28 dívek. Do Dalovic chodily i děti z Vysoké (Hohendorf) a Všeborovic (Schobrovic). Pro pedagogickou práci byla přijata zatímní učitelka slečna Anna Künzelová z Rybář, která byla vybrána ze 7 uchazeček. Jako pomocná ošetřovatelka v Kindergarten byla přibrána slečna Leny Grimmová z Dalovic.

Výše platu tehdejší pedagogické pracovnice činila ve III. služební třídě 10 764,- Kč ročně, tj. měsíčně 897,- Kč. Pro představu uvádíme, že na zařízení Kindergarten lavicemi, stoly, židlemi a skříní bylo investováno 5 215,- Kč.

Dále jsou v kronice zařízení zaznamenány pravidelně se opakující akce. Jsou to slavnosti u vánočního stromku, masopustní zábavy, zajičkovu ukrývání velikonočních vajec na zahradě, den matek, jarní výlety. Oslavy byly často doplněny občerstvením: kakao, teplé mléko, koláče. Výletů se pravidelně zúčastňovali i někteří rodiče.

Zajímavé je sdělení, že obec Všeborovice zatím nepřispěla žádným příspěvkem na každoroční náklady pro provoz mateřské školy, kam docházely děti z této obce. Proto byly děti ze Všeborovic s okamžitou platností dnem 1. února 1933 z návštěvy Kindergarten vyloučeny a směly ji navštěvovat jen tehdy, zaplatí-li jejich rodiče příslušný příspěvek sami. Náklad na jedno dítě pro rok 1933 měl činit 413,80 Kč.

Zápisy v kronice se od školního roku 1937-1938 se začínají více zabývat politickou situací, která ovlivňovala i chod v Kindergarten. Děti byly například „poučeny při úmrtí pana presidenta osvoboditele T. G. Masaryka“ a upozorněny na význam říjnového státního svátku. Dne 7. 3. byly děti „dětským způsobem upozorněny na význam 88. narozenin T. G. Masaryka“ a „28. května při příležitosti narozenin presidenta E. Beneše lehce srozumitelnou formou upozorněny na jeho péči a lásku k dítěti.“

Další dny jsou v kronice provázeny událostmi spojenými se vstupem německých vojsk do pohraničí. Po 13. září 1938 bylo vyhlášeno stanné právo a návštěva dětí do Kindergarten byla přerušena. „3. října 1938 vstáhlo německé vojsko do okresu a další den, tj. 4. října, v ½ 7 ráno byla zvoněním zvonů a sirénami oznámena hodina osvobození. Českoslovenští vojáci, policisté, četnictvo a hraničáři opustili okres.“

„Ve dvě hodiny se objevil vůdce před budovou spořitelny.“ (myšleno budova spořitelny v Karlových Varech, tehdy Náměstí Adolfa Hitlera, současné Divadelní náměstí – pozn. autorky)

„Dne 10. října 1938 bylo také v Kindergarten započato s pravidelným zaměstnáním.“

Zajímavostí je také zápis o vzducholodi „Hrabě Zeppelin“, která přeletěla nad Karlovými Vary a „...bylo vidět, jak jsou ze vzducholodi čas od času spouštěny na padácích upevněné vlajky. Mimo to byly shazovány letáky s výňatky vůdcovy řeči.“

„Dne 15. července 1939 končí 10. rok trvání Kindergarten.“

Tím také končí celá kronika Kindergarten a lze předpokládat, že na základě výnosů MŠO z roku 1945 o zrušení německých škol, které podrobněji zmiňují v odstavci 3.3.3. Předškolní zařízení Politického okresu Nejdck, končí také celá historie Kindergarten v Dalovicích.

V současnosti tvoří Obec Dalovice tři sloučené obce - Dalovice, Všeborovice a Vysoká.

Doubí (Aich)

První zmínky o Doubí jsou ve spojitosti s hradem, vystavěným ve XIV. století.

V obci Doubí byla **česká mateřská škola** zřízena výnosem MŠANO z **24. 2. 1929** jako součást obecné a měšťanské školy v Rybářích. Od **1. 10. 1937** byla přičleněna ke státní škole v Doubí.

V současné době je Doubí městskou částí Karlových Varů.

Dvory (Maierhöfen)

Česká mateřská škola byla ve Dvorech zřízena výnosem MŠANO z **8. 10. 1928** ve školním roce 1937 – 1938 a měla 21 dětí.

Hroznětín (Lichtenstadt)

Hroznětín byl založen jako trhová ves pravděpodobně koncem XII. století. Německý název připomíná "světlé" vymýcené místo, české pojmenování je doloženo z roku 1273 v souvislosti s velmožem Hroznatou. Později získal osadu klášter v Teplé. V XV. století se v okolí Hroznětína těžil cín a stříbro. V městě se začali usazovat Židé, kteří nesměli žít v horních městech ani v nedalekých Karlových Varech. Vybudovali zde ghetto se synagogou a jeden z nejstarších židovských hřbitovů v Čechách. Obyvatelstvo se živilo převážně zemědělstvím, řemesly a obchodem.

Ze SOKA jsme získali informace o tom, že Zemská školní rada schválila dne **25. 10. 1945 zřízení české mateřské školy** pro děti od 3 do 6 let. Mateřská škola měla 2 oddělení a byla přičleněna k měšťanské škole.

Karlovy Vary (Karlsbad)

Vznik a vývoj Karlových Varů byl nerozlučně spjat s blahodárnými léčivými účinky jejich teplých minerálních pramenů. Existence pramenů poznamenala dějiny, architekturu, ekonomiku a celkového ducha města. Přesné datum založení města však není známo. Vznik stálého osídlení v blízkém okolí nejznámějšího a nejsilnějšího karlovarského pramene „Vřídla“ můžeme datovat do doby kolem roku 1349.

Psaná historie „vřidelního“ města začíná 14. srpnem 1370, kdy Karel IV. udělil již stávajícímu sídelnímu místu svobody a práva, jakých v té době požívalo blízké

královské město Locket. O výsadním postavení Karlových Varů jakožto lázní svědčí také početná jim udělovaná privilegia, průběžně potvrzovaná panovníky Čech až do roku 1858.

Prosperita a stavební vývoj lázní byly koncem XVI. a začátkem XVII. století neblaze ovlivněny dvěma živelnými pohromami. Dne 9. května 1582 byly Karlovy Vary postiženy velkou povodní. 13. srpna 1604 bylo město zcela zničeno požárem, při němž ze 102 domů shořelo 99 stavení. Karlovarští si proto museli hledat vedle lázeňství i jiné zdroje obživy.

Tak docházelo v XVII. století postupně k rozvoji typických karlovarských řemesel - cínařství, puškařství, jehlářství a nožířství. Výraznější oživení lázeňského života nastalo až koncem XVII. století přílivem bohatých šlechtických návštěvníků z okruhu saského a později i ruského a polského panovnického dvora.

XVIII. století přineslo „vřídelnímu“ městu dlouhá desetiletí rozkvětu a slávy. Roku 1707 potvrdil císař Josef I. Karlovým Varům všechna privilegia, přičemž je výslovně označil za královské svobodné město. V první polovině XVIII. století se Karlovy Vary těšily obzvláštní přízni Habsburků, zejména císařovny Marie Terezie. Město se začalo počátkem XVIII. století rozrůstat do stran.

Slibný rozvoj lázní v I. polovině XVIII. století byl dne 23. května 1759 přerušen dalším katastrofálním požárem, který zničil 224 domů. Při následných opravách již nebyly obnoveny původní městské brány, které dosud brzdily rozrůstání města.

První polovina XIX. století je obdobím velkého průmyslového rozvoje města. Vznik porcelánek v okolí Karlových Varů se mimo jiné projevil i tím, že většina podniků na výrobu porcelánu otevřela ve městě své prodejny a sklady. Karlovy Vary se staly také oblíbeným dějištěm četných politických a diplomatických jednání. V roce 1819 se u Vřídla sešla významná ministeriální konference, jíž předsedal rakouský kancléř K. V. L. Metternich.

„V roce 1847 mělo město Karlovy Vary 558 domů a žilo v něm 3395 stálých obyvatel. Počet lázeňských hostů rok od roku stoupal a v roce 1847 dosáhl 8536 návštěvníků.“ (Musil, 2001, s. 76)

Závěr 40. let XIX. stol. přinesl vážné ekonomické problémy. V období 1842 – 1847 došlo k navýšení cen potravin až třikrát. Už v roce 1847 byl prodáván chudně chléb za levnější cenu a to zřejmě po poradě, která proběhla mezi zástupci chudiny a magistrátu.

Po roce 1860 se v do té doby ryze německých Karlových Varech začala utvářet první malá komunita Čechů, kteří získali v Karlových Varech práci a trvale se zde usadili. Reprezentantem české menšiny v Karlových Varech se stal spolek Slovanská beseda založený v roce 1881.

Zásadní význam pro další rozvoj města mělo jeho napojení se na evropskou železniční síť roku 1870, kdy byl zahájen provoz na trati Karlovy Vary - Cheb. O rok později začal jezdit také vlak na lince Praha - Karlovy Vary. Kolem roku 1900 byla regionální železniční síť doplněna lokálními tratěmi z Karlových Varů do Mariánských Lázní (Marienbad) (1898), Johannegeorgenstadt (1899) a Merklína (Merkelsgrun) (1902). Železniční spojení znamenalo výrazné oživení hospodářského života a nebývalý růst návštěvnosti.

Tabulka č. 6

Počet obyvatel a domů v Karlových Varech v letech 1850 – 1910

rok	obyvatelé	domy
1850	3733	nevyjádřeno
1869	7887	757
1880	11767	911
1890	16417	1178
1910	20122	1220

(Mikšíček, 2006)

První ucelené informace o školství v Karlových Varech byly čerpány z oslavného sborníku vydaného v roce 1902 k 74. shromáždění německých přírodovědců a lékařů v Karlových Varech. (Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, 1902)

Ve sborníku se říká, že v posledních třech desetiletích od doby působnosti Říšského národního školského zákona vydaného 14. května 1869 se školství velice rozšířilo – „*Das Schulwesen Karlsbads hat in den letzten drei Jahrzehnten, seit das Reichsvolksschulgesetz vom 14. Mai 1869 in Wirksamkeit ist, einen höchst erfreulichen Aufschwung genommen*“. (Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, 1902, s. 559)

V roce **1862**, kdy bylo 37. shromáždění německých přírodovědců a lékařů, měly prý Karlovy Vary jednu **čtyřtřídní národní školu** – tzv. „**Hauptschule**“ (hlavní školu) a jednu **jednotřídní „průmyslovou školu“**. Kromě těchto institucí neměly Karlovy Vary žádné jiné školské zařízení.

V souvislosti s působením starosty J. J. Lenharta v Karlových Varech jsme zjistili, že **26. října 1834** byla dokončena a vysvěcena **nová škola**. Kde tato budova stála, to prameny neuvádějí. (Musil, 2001) Až do vydání „květnových zákonů“ v roce 1868 měla nad školstvím dozor církev. (Mařík, 2003)

V roce 1902 existovaly v Karlových Varech následující typy škol:

4 školy obecné (myšleno pravděpodobně dvě školy dívčí a dvě chlapecké, pozn. autorky) (Příloha č. 52)

2 školy měšťanské (pravděpodobně 1 pro dívky a 1 pro chlapce, pozn. autorky)

3 školy pokračovací

1 gymnázium

a jiná výchovná a vzdělávací zařízení (pod tímto označením je ve sborníku vzpomenuta existence Kindergarten a opatrovny - pozn.aut.)

První městská obecná škola – Volkshule – stojící v Karlových Varech nedaleko lázeňského ústavu Imperiál, byla postavena v letech 1894-1897 městským stavitelem J. Gruberem. Budova slouží dodnes vzdělávání dětí a nese název Základní škola jazyků Karlovy Vary. (Roubínkovi, 1996)

První městská obecná škola – Volkshule

Obecné a měšťanské školy byly školami povinnými. V konkrétní situaci v Karlových Varech měla obecné škola pět ročníků a na ni navazovala měšťanská škola se třemi vzestupnými ročníky. Těchto osm tříd odpovídalo délce povinné školní docházky šestiletých až čtrnáctiletých dětí.

Větší počet dětí v Karlových Varech ovšem tento zákonem předepsaný cíl (8 let školní docházky) nedosáhlo (téměř 70%) z důvodu špatných sociálních poměrů. O děti bylo zejména v lázeňské sezóně nedostatečně postaráno a rodiče jim nevěnovali dostatečný dohled. Proto do měšťanské školy nastoupilo jen asi 70% dětí a z nich dosáhla nejvyššího ročníku sotva třetina.

Například ve školním roce 1901-1902 navštěvovalo školy 1883 dětí. Z toho se vyučovalo 732 chlapců a 708 dívek ve škole obecné a 75 chlapců chodilo do nižší třídy vyšších škol (gymnázia nebo školy reálné). Zbývající 24 absolvovali domácí soukromou výuku.

Ve smyslu § 5 Zemského zákona z 19. února 1870 měla být každá měšťanská škola podle kapacitních možností k dispozici i pro žáky z okolních obcí. Protože měšťanská škola poskytovala základ vzdělání pro živnostníky i zemědělce a kromě toho připravovala žáky i pro odborné školy, byl velký přísun žáků a žákyň do měšťanské školy v Karlových Varech i ze sousedních obcí. Aby těmto žákům mohlo být umožněno docházet do školy, bylo třeba zřídit paralelní třídy. Ve školním roce 1900-1901 byl počet přespolních žáků a žákyň 177, což byla jedna třetina z celkového počtu žáků měšťanské školy.

Bürgerschule – měšťanská škola se nacházela podle plánu města Otto Schindlera z roku 1885 (příloha č. 51) v budově, která dnes slouží jako zázemí pro Městské divadlo v Karlových Varech (Zeman, 1996). Vzhledem k tomu, že v pořadí II. měšťanská škola byla vystavěna až v roce 1904, jednalo se s největší pravděpodobností o **I. měšťanskou školu v Karlových Varech.**

Mateřským jazykem všech dětí v Karlových Varech s povinnou školní docházkou byl německý jazyk. To je pochopitelné z přehledu, který zachycuje používání německého, českého a jiného jazyka v rodinách v letech 1880-1910. Používání českého jazyka má dokonce klesající tendenci a během sledovaných třiceti let se množství občanů Karlových Varů mluvících česky snížil na polovinu.

Tabulka č. 7

**Obcovací jazyk obyvatel Karlových Varů v letech 1880 - 1910
(z 1000 státních příslušníků)**

rok	český	německý	jíný
1880	4,8	995,1	0,1
1890	3,2	996,8	-
1900	3,1	996,8	0,1
1910	2,7	997,0	0,3

(Statistický lexikon obcí, 1934)

V dalších letech, zejména po roce 1918, se česká menšina v Karlových Varech začala úspěšně zabydlovat. V následujícím přehledu vidíme, že se během deseti let počet Čechů skoro zdvojnásobil, zatímco Němců přibylo pouze asi o jednu petinu.

Tabulka č. 8

Složení obyvatelstva v Karlových Varech v roce 1921 a 1930

rok	Češi	Němci	Židé	Jiní	Celkem obyvatel
1921	862	17 173	133	1312	19 480
1930	1 446	20 856	243	1356	23 901

(Šmíd, 1999)

Na chlapecké měšťanské škole byl kladen největší důraz na kreslení a rýsování. Na dívčí měšťanské škole vstupuje do popředí vyučování ručních prací.

Obě měšťanské školy byly pod společným vedením 11ti odborných učitelů, celkem 21 vyučujících.

- učitel katolického náboženství
- učitel náboženství izraelského
- učitel tělesné výchovy
- učitelka tělesné výchovy
- učitelka ručních prací
- učitelé pro cizí jazyk
- učitelé pro řezbářství
- učitelé pro lešenářské práce

Na dívčí měšťanskou školu navazovala pokračovací škola. Jednalo se o soukromé zařízení, jehož cílem bylo nabídnout dospělým dívkám vedle vyššího všeobecného vzdělání obzvlášť znalosti a zručnosti, které budou potřebovat v budoucím povolání jako hospodyně a matky. Toto zařízení fungovalo od roku 1889. Bylo podporováno městským úřadem a městskou spořitelnou. V roce 1902 byl počet žáků 62 a byly vyučovány ve dvou skupinách. (Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, 1902)

Pro dospělé chlapce byly v Karlových Varech dvě pokračovací školy. Jedna živnostenská (průmyslová) a jedna kupecká (obchodní). Tyto školy se vedle všeobecného dalšího vzdělávání zaměřovaly na odborné vzdělávání řemeslníků, učňů a obchodníků.

Městské Kaiser Franz Josef – Gymnasium bylo otevřeno prvním ročníkem v září roku 1892. Ve školním roce 1899-1900 bylo tedy úplným osmiletým gymnáziem. V roce 1901 navštěvovalo gymnázium již 246 žáků.

Kaiser Franz Josef – Gymnasium

Budova, ve kterém zařízení fungovalo, byla postavena nákladem 453 000,- K. Tyto peníze poukázala do Karlovarské spořitelny císařovna Elizabeth-Quai.

„Škola odpovídala požadavkům tehdejší doby na moderní gymnázia. Kromě tříd pro 8 postupných ročníků vlastnila 2 místnosti pro eventuální paralelní třídy, aulu - zařízenou též jako domovní kapli, tělocvičnu, kreslírnu i s kabinetem, učebnu fyziky, knihovnu, kabiny: archeologický, přírodo-historický, fyzikální a zeměpisno-

historický, dále sborovnu, kancelář ředitele s koupelnou s šatnou, byt školníka a byt ředitele, oba oddělené od hlavní budovy.

S výjimkou tělocvičny a nad ní existující aulou, které byly vytápěny teplým vzduchem, bylo pro všechny místnosti zařízeno nízkotlaké parní topení, v jehož topných tělesech se nacházely pánve s vodou. Místnosti osvětlovalo žárovkové světlo.

Lavice ve všech třídách byly přizpůsobeny velikosti žáků. V učebně fyziky byly lavice uspořádány amfiteatrálně. Byl tam také stůl pro provádění pokusů, který měl přívod vody i plynu a chemické „ohniště“. Učebna fyziky byla propojena s bytem školníka telefonem.

Ke koupání dětí bylo k dispozici 6 sprch. Hřiště gymnázia bylo v blízkosti školy a řeky Ohře.“ (Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, 1902, s. 364)

Další nově postavená školní budova zastřešovala od roku 1904 do roku 1943 **III. obecnou a II. měšťanskou chlapeckou a III. obecnou a II. měšťanskou dívčí školu**. Pravé křídlo bylo viditelně označeno nápisem Mädchenschule – dívčí škola, levé pak Knabenschule – chlapecká škola.

III. obecná a II. měšťanská chlapecká a III. obecná a II. měšťanská dívčí škola

„Jednou ze zvláštností, kterou se nová škola v Karlových Varech mohla tehdy pochlubit, bylo zbudování školního bazénku se sprchami v přízemí chlapecké obecné

školy. Lázně se využívalo k otužování žactva a to celoročně." (Radniční listy, 2004, s. 2)

V roce 1902 lze ze sborníku vyčíst zmínky o existenci předškolních zařízení v Karlových Varech.

„Pro řádný dohled a zaměstnanost dětí, které jsou v předškolním věku, pečují 2 Kindergarten a jedna opatrovna.“ (Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, 1902, s. 362)

Cílem dětské **opatrovny** bylo věnovat dětem nutný dohled, převzít jejich péči a opatrování, ochránit je před tělesným a duševním nebezpečím a vhodně zaměstnávat děti, které ještě nebyly způsobilé pro školu (ve věku od 2 do 6 let) a jejichž rodiče byli během dne pracovně zaneprázdněni.

„Zařízení opatrovny bylo založeno roku 1859 okresním kapitánem Karlem Grünesem. Jeho provoz zabezpečoval nadační fond, příspěvky města (městské obce) a každodenní četné dary. Vedení zařízení obstarávaly chudé řádové sestry, které se požehnaným působením osvědčovaly jako skutečné dobroditelky dětí chudých. Zařízení navštěvovalo více než 100 chovanců.“ (Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte, 1902, s. 362)

Jednou z prvních školních budov postavených v období renesance je bývalá **Kindergarten in Carlsbad**. Vznikla v letech 1888-1890 a jedná se o jednopatrovou budovu. (Roubínkovi, 1996)

Kaiser Franz Josef-Kindergarten

Obě dříve zmíněné Kindergarten byly udržovány Spolkem pro zakládání a udržování Kindergarten, který byl v Karlových Varech založen roku 1871 a měly soukromý charakter. **Kindergarten byly řízené podle Fröblova systému**, měly vždy dvě oddělení, která vedly zkušené učitelky Kindergarten.

Počet zapsaných chovanců v roce 1902 byl 195 dětí.

Chod **I. Kindergarten in Karlsbad** je dle archivních materiálů datován lety 1925-1937. Ve školním roce 1927-1928 navštěvovalo Kindergarten 39 dětí. O tyto děti se staraly 2 učitelky.

Ale již ve školním roce 1928-1929 ji navštěvovalo celkem 95 dětí. 49 dětí v prvním oddělení a 46 dětí v oddělení druhém. Další roky byla Kindergarten navštěvována dětmi následovně:

1929 – 1930.....	116 dětí
1930 – 1931.....	106 dětí
1931 – 1932.....	100 dětí
1932 – 1933.....	109 dětí
1933 – 1934.....	64 dětí
1934 – 1935.....	90 dětí
1935 – 1936.....	80 dětí
1936 – 1937.....	neuveдено

(SOkA v KV, Fond I.Státní MŠ Karlovy Vary)

Protože se zachovaly pouze 3 knihy Aufnahmsverzeichnis (seznamy přijatých dětí) obsahující jména a počty svěřenců, lze se jen domnívat, že se jednalo o část zachované dokumentace **Kaiser Franz Josef-Kindergarten**. Poznámky v knihách jsou psány v jazyce německém. Vzrůstající a později zase klesající počet zapsaných dětí v zařízení koresponduje s politickým děním na Karlovarsku. V katalogové knize č. 2 se dovídáme o působení Kindergärtnerin (učitelky Kindergarten) Elizabeth Höfer.

Mezirolí (Sittmesgrün)

V roce 1598 náležela obec tepelskému klášteru. (v r. 1273 nebyla obec ještě uváděna, ale její prvopočátky se odhadují do konce 13. století)

Je známo, že v XVI. století docházely zdejší děti do školy v Děpoltovicích. Od r. 1846 mělo Mezirolí vlastního "zkoušeného" učitele, ale **školní budova byla vystavěna až v r. 1868** v č.p. 43. Toho roku mělo Mezirolí 43 domů s 238 obyvateli. Prvním

příchozím Čechem do Mezirolí byl dne 26. 6. 1945 Stanislav Fencel. Z tohoto údaje lze předpokládat, že škola, která zde od roku 1868 fungovala, byla v meziválečném období pouze německá.

Ostrov (Schlackenwerth)

První zmínka, kdy je Ostrov poprvé jmenován, a to jako Zlawkowerde, je z roku 1207. V listině krále Jana Lucemburského z 18. srpna 1331 je Ostrov poprvé uváděn jako město. Dne 5. července 1931 se totiž Ostrov stal královským komorním městem.

V letech 1666 - 1673 byl postaven piaristický kostel Zvěstování P. Marie. Ke kostelu náležel i klášter, který zastřešoval během let postupně mnoho školských institucí:

Vlastní zakladatelkou kláštera se stala Anna Magdaléna, vévodkyně sasko-engernská a vestfálská. Ta vystavila nadační listinu piaristům a povolala je do Ostrova, aby zde zřídili školu. Piaristé představovali školský řád, proto jako součást kláštera vzniklo **úplné šestitřídní gymnázium**. (Příloha č. 53) Na gymnáziu studovali chlapci z okolí, ale i z Plzně a dokonce i z Prahy. Hlavní úlohou kláštera bylo získání mládeže pro katolictví.

Piaristické gymnázium bylo na základě rozhodnutí Josefa II. „O zrušení klášterů“ roku 1780 změněno na **německou hlavní (základní) školu** o čtyřech a později o třech třídách pro děti od 5 do 15 let. Teprve roku 1804 došlo k jeho opětovnému otevření. Roku 1852 byl však ústav znovu uzavřen. Piaristé odešli, budovu kláštera převzal obecní úřad. Na krátkou dobu byla ještě v provozu **chlapecká triviální škola**, ke které přibyla roku 1858 i **škola dívčí**. Zasluhou Leopolda II., arcivévody toskánského a nového majitele Ostrova, byla škola **znovu otevřena pod vedením piaristů v roce 1863**. (Příloha č. 54) 9. května 1866, při dvoustém výročí existence koleje, vypukl velký požár, který poškodil i piaristický areál, a v roce 1876 byla kolej uzavřena definitivně. O rok později (1877) piaristé Ostrov opustili.

V roce 1876 vyzval prelát Jandourek kongregaci Sester křesťanské lásky s centrem v německém Paderbornu, aby požádala o možnost využívat opuštěnou budovu kláštera. Ještě téhož roku se představená kongregace léčila v Karlových Varech a při té příležitosti jednala o souhlas pronajmout si klášter. Kongregace by se zavázala, že bude platit roční nájem 1000 zl., byla by povinna provést adaptaci budovy kláštera na své vlastní náklady a dále by se zavázala, že kromě školského ústavu zde zřídí i

Kindergarten. Velkovévoda zpočátku souhlasil, pak svůj souhlas odvolal a klášter zůstal po řadu let nevyužitý.

Koupě se uskutečnila a na jaře 1897 přešel klášter do majetku kongregace. **Kindergarten**, k jejímuž založení se kdysi hlásili, byla skutečně založena v roce 1902.

Město Ostrov bylo spíše venkovského charakteru. V roce 1847 mělo 1276 obyvatel a 238 domů.

Ale v roce 1910 měl Ostrov již 2603 obyvatel a 288 domů, což je o 300% více. V té době tedy předstihl počtem obyvatel Hroznětín, Bočov a Bečov, a dostihl Abertamy a Žlutice. Počtem obyvatel zatím zaostával za Jáchymovem, Nejdkem a Teplou.

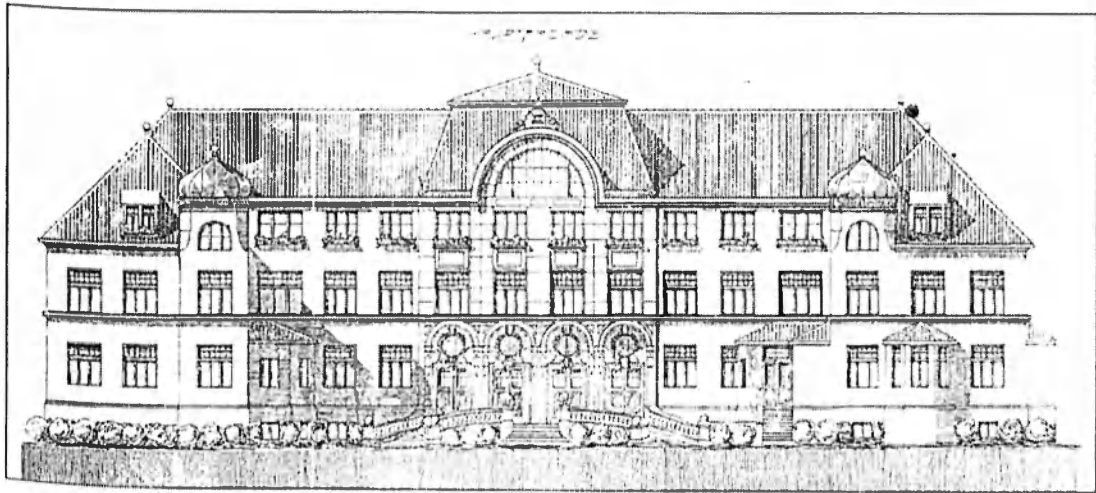
Ve městě byla v rámci možností tehdejší hospodářské situace řešena otázka péče o děti. Jedním z počínů v této oblasti bylo **zřízení okresního sirotčince** v letech 1904 – 1906. Novou budovu dal k tomuto účelu v Ostrově postavit spolek Kinderschutz Karlsbad (spolek pro ochranu dětí Karlovy Vary), jehož prezidentem byl pravděpodobně hoteliér Pupp – jeho jméno není v zápisech zcela zřetelné. Město Ostrov přenechalo spolku zdarma pozemek. (Jarošová, 2000)

Základní kámen byl položen 2. 12. 1909 a přesně na den o 4 roky později, tj. 2. 12. 1913 biskup Frind ústav vysvětil. Jednalo se o komplex budov nedaleko Goethovy ulice, kde byla umístěna rovněž kaple. Zde se pravidelně konaly slavné májové pobožnosti, tzv. Mariánské vzpomínání.

V sirotčinci bylo pečováno o 200 sirotků řádovými sestrami řádu Notre Dame. Děti byly vychovávány v náboženském duchu, ale nebyla opomíjena ani kulturní tradice. Řádové sestry s dětmi nacvičovaly vánoční besídky a divadelní představení, kterými obohatily život sobě i divákům a zároveň mohly díky vstupnému zpestřit dětem jejich jídelníček. Měly i možnost pořádit jim lepší ošacení.

Stavba ve tvaru písmene H s bočními jednopatrovými křídly – vlevo pro chlapce – vpravo pro děvčata, zasazená do krásné zeleně byla pro děti bez domova oázou klidu a bezpečí. (Zeman, 2000)

V průběhu let se účel této budovy několikrát změnil, ale stále sloužila v různých úpravách dětem. V poválečném období, v padesátých až osmdesátých letech, zde byla umístěna základní škola, později zvláštní škola internátní, dále se dělila o prostory zvláštní škola a dětský domov a v současné době je v budově základní škola praktická.

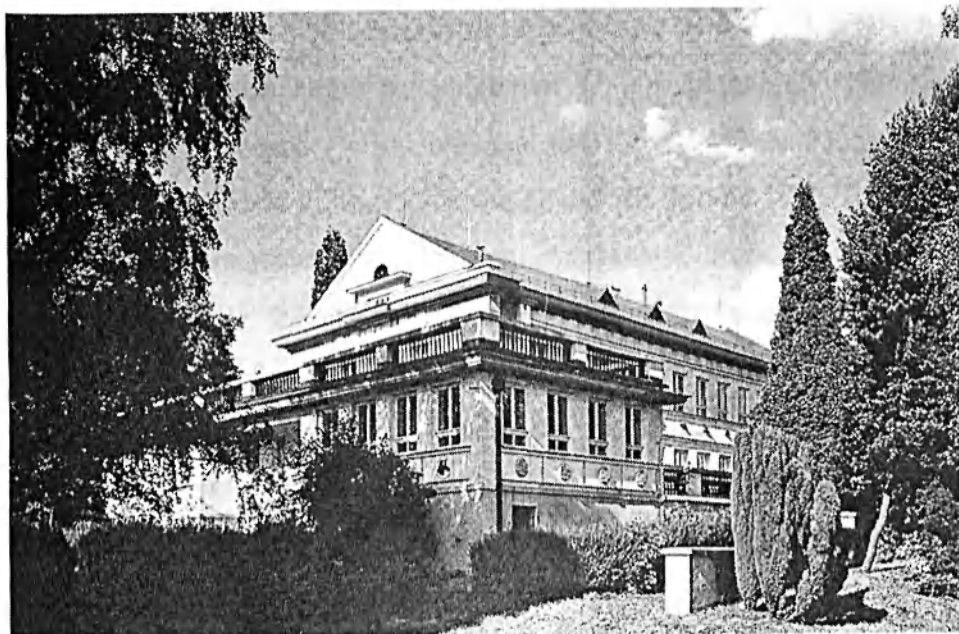
Okresní sirotčinec v dnešní Krušnohorské ulici, projekt E. Seitz, září 1909 a realizace.

Tak jako celé zemi přinesla i Ostrovu světová válka nezměrné utrpení. Nedostatek potravin způsoboval podvýživu a oslabení organismu, který se nemohl bránit nemocem. Děti z Ostrova chodily až do Květnové, aby dostaly alespoň půl litru mléka. Aby se pomohlo těm nejpotřebnějším, byly organizovány podpůrné akce. Také sestry z kláštera Maria Treu vařily „řídkou polévku“.

Vedle Kindergarten v budově kláštera byla v roce **1922** otevřena **Kindergarten**, jež spravovalo město. Působila zde i tzv. zkoušená ošetřovatelka – sestra, která matkám kojenců do dvou let pomáhala radou i skutkem v krizových rodinných situacích.

Druhá soukromá Kindergarten (v pořadí třetí, pozn. autorky), spravovaná spolkem pro ochranu dětí, byla zpočátku umístěna v měšťanské škole. Roku **1926** byla zahájena stavba její vlastní budovy. Školu navštěvovalo přes osmdesát dětí.

Budova bývalé II. soukromé Kindergarten v Ostrově - současnost

V roce 1925 se ostrovští němečtí obyvatelé zúčastnili ve velkém počtu protestního shromáždění v Karlových Varech proti utiskování německých škol, přestože v Ostrově v uvedeném roce česká škola ještě nebyla.

V srpnu 1931 se všechny spolky a politická seskupení města Ostrov spojily, aby společně oslavily 600. výročí povýšení Ostrova na město. Na školách a farním úřadě měly být vyvěšeny německé černo-červeno-žluté vlajky. Okresní úřad to povolil s podmínkou, že budou vyvěšeny i vlajky státní. K tomu městské zastupitelstvo nemělo chuti, a tak raději na těchto budovách nevyvěsilo vlajky žádné.

Oslava splnila svým pojetím hned dvě věci. Jednak odvedla mysl lidí od tíživých starostí a strachu z nezaměstnanosti a jednak výtěžek z akce měl sloužit k potřebám pro chudé a sirotky.

V roce 1932 byl zamítnut požadavek českých členů obecního zastupitelstva, aby byli zváni na zasedání ve státní řeči. Teprve v roce 1934 byla radnice označena česky jako „Městský úřad“. 28. října téhož roku byly předneseny projevy ke státnímu svátku v českém i německém jazyce a toho dne byla poprvé veřejně hrána československá hymna. (Churý, 1981)

V Ostrově bylo po vyhlášení samostatné Československé republiky z celkového počtu 2573 obyvatel pouze 42 Čechů, což činilo 1,6%. I přes tento zřejmý nepoměr mezi německou a českou částí obyvatel se podařilo obrodným spolkům zřídit roku 1926 ve městě první české školní instituce.

Pro české děti byla v přízemí ostrovského zámku **1. 5. 1926 zřízena** Ústřední maticí školskou **mateřská škola a opatrovna**. O její zřízení se velmi zasloužila Národní jednota severočeská (NJS), zejména její místní odbor. Zřízení této školy povolila Zemská školní rada v Praze výnosem ze dne 30. června 1926. Řídící učitelkou a pěstounkou byla jmenována Jaroslava Braunspergerová, která zde působila do 28. června 1927. V prvním školním roce navštěvovalo mateřskou školu 16 dětí.

Spíše než ryze sociální otázku, řešilo zřízení české instituce pro děti předškolního věku otázku národnostní. Šlo o posílení českého vlivu v této sféře.

Teprve 2. srpna 1926 byla zřízena **I. veřejná menšinová obecná škola s vyučovacím jazykem českým**. Z celkového počtu 18 dětí ovládala češtinu dokonale jen asi jedna třetina žáků. Zbývající část dětí buď neuměla česky vůbec, nebo jen částečně. Jednotřídní škola byla umístěna taktéž v budově státního zámku.

Otovice (Ottowitz)

Na přelomu XIV. a XV. století probíhala druhá vlna německé kolonizace Karlovarského kraje. Tehdy byla založena i zemědělská osada Otovice. V roce 1673 je do té doby samostatná obec Otovice prodána ostrovskému panství. V roce 1890 byly Otovice zmíněny jako ves s 83 domy, 3 českými a 848 německými obyvateli. Ve vsi byla **dvoutřídní škola**.

Nálezky kaolínu a hnědého uhlí začátkem XX. století v katastru obce zapříčinily její rozkvět. Ke kaolínovému dolu Excelsior, byla v roce 1898 vybudována vlečka od tratě Praha Cheb. Celkovému rozvoji přispěla také již v roce 1871 otevřená železnice ústecko-teplická, důležitá pro těžbu uhlí. Na území obce byly 4 cihelny. Rok 1930 zaznamenal v Otovicích 1437 Němců z celkového počtu 1480 obyvatel obce.

Otovice byly součástí území, které bylo Mnichovskou smlouvou předáno Velkoněmecké říši. Čeští obyvatelé byli z Otovic vystěhováni a mohli se vrátit až po roce 1945.

Němečtí obyvatelé byli během roku 1946 odsunuti do Německa.

V Otovicích začala fungovat **česká mateřská škola**, ustanovena výnosem MŠANO ze dne **30. 3. 1929**. Urgence MŠANO ohledně jejího zřízení byla škole zaslána dne 27. 11. 1929. Domníváme se, že i tato **česká mateřská škola** byla v roce 1938 uzavřena, protože jejího **znovuotevření** v budově obecné školy se čeští obyvatelé Otovic dočkali **18. 9. 1945**. 22 dětí užívalo 1 učebnu, 1 hernu, 1 šatnu, dvůr o rozloze 350 m² a zahradu 210 m².

Rybáře (Fischern)

V roce 1900 měly Rybáře 8234 obyvatel a 319 domů. Z celkového počtu obyvatel bylo 75 Čechů. Zápis ve farní kronice z roku 1890 dokladuje v Rybářích pouze 45 Čechů.

Rybáře se rozrůstaly a roku 1911 čítaly již 390 domů a 10 579 obyvatel. Z toho žilo v obci 10 320 Němců, 54 Čechů a 5 občanů jiné národnosti. Farní kronika Rybář se v roce 1909 zmiňuje také o existenci **Národní školy a školy chlapecké**.

Mateřská škola v Löslově ulici č. 13 fungovala od **1. 5. 1924** jako součást obecní školy s vyučovacím jazykem českým. V roce 1938 byla mateřská škola umístěna v Rybářích v ulici Pivovarská 489. (Rohlík, 1971)

Rybáře jsou dnes městskou částí Karlových Varů.

Sadov (Sodau)

Obec Sadov je od Karlových Varů vzdálena jen necelých 10 km. V roce 1930 bydlelo v Sadově 749 obyvatel v 59 domech. Z celkového počtu obyvatel bylo tehdy 732 Němců.

Českou mateřskou školu v Sadově ustanovilo MŠANO dne **9. 9. 1928**. „*Jakmile budou místnosti připraveny, bude mateřská škola fungovat jako součást obecné školy.*“ (Rohlík, 1971, s. 46)

SOkA nám poskytl informaci o tom, že **česká mateřská škola** byla v obci **znovuotevřena 13. 3. 1946** při obecné škole. Ve statutu mateřské školy je zdůrazněno, že obcovací řeč je pouze jazyk český.

Sedlec (Zettlitz)

Podle zápisů ve farní knize Farního úřadu Sedlec, uložené ve SOkA v Karlových Varech, byl v tomto městě nedaleko Karlových Varů položen **základní kámen nové školní budovy 26. června 1876**.

Další zjištěné informace o školském životě v obci se týkaly až **zřízení a otevření české mateřské školy 1. 9. 1946**. Žádost byla podána v listopadu 1945.

Stará Role (Alt-Rohlau)

Stará Role, dnešní část Karlových Varů, bývala samostatnou obcí a od roku 1926 dokonce i městečkem. Měla také vlastní farní úřad, který se oddělil roku 1912 z farnosti Sedlec. Specifika Staré Role byla blízkost lázeňského města a rozvinutý

keramický průmysl. „**Škola** byla ve Staré Roli otevřena roku 1904 a definitivně dokončena následujícího roku.“ (Mařík, 1994, s. 221)

Česká mateřská škola ve Staré Roli fungovala jako součást obecné a měšťanské školy v Rybářích. Umístěna byla do budovy německé dívčí školy. Výnos o zřízení vydalo MŠANO 6. 9. 1928. „Dle svědectví učitele Antonína Košlera skutečně existovala.“ (Rohlík, 1971, s. 48)

Zmocněnec MŠaO pro národní školy v Karlových Varech poslal Zemské školní radě v Praze dne 16. 9. 1945 žádost o zřízení a otevření české mateřské školy v budově měšťanské školy: „Předkládám uvedenou žádost a navrhuji, aby jí bylo vyhověno. Příliv českého obyvatelstva zdaleka není ukončen a počet žactva mateřské školy české národnosti poroste, zatímco počet dětí německých bude klesat odsunem německého obyvatelstva.“ (SOKA, Fond MŠ Stará Role)

Statut mateřské školy uložený v SOKA v Karlových Varech nám objasňuje, že škola má 2 místnosti (třídu a šatnu), používá hřiště a zatím je správou spojena s Dívčí obecnou školou ve Staré Roli. „Děti se zaměstnávají denně mimo neděle a svátky v době 8-11 h dopoledne a 1/2 14-1/2 16 h odpoledne kromě prázdnin na národních školách.“

3.3.2. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Jáchymov

Jáchymov (Sankt Joachymstahl)

Typicky hornické město vznikalo v první polovině XVI. století. V samotném Jáchymově pracovala většina lidí v rudných dolech, v lázních a v továrně na tabák. Na konci XIX. století byla do Jáchymova zavedena železniční trať.

Už v roce **1716** byla z nařízení císaře Karla IV. zřízena v Jáchymově **Báňská škola**. Ta byla první svého druhu ve střední Evropě

K založení české mateřské školy došlo v budově II. obecné školy v Jáchymově.

„Rozhodně dobrým počinem bylo využití volné místnosti ve škole ke zřízení mateřské školy pro 48 dětí z dolní části města“ (Jílková, 2000, s. 45)

Stalo se tak **9. prosince 1919**. Slavnostního otevření se zúčastnili úředníci města – okresní školní inspektor Anton Müller, starosta Anton Riedl, místostarosta Franz Miller, bývalý ředitel měšťanské školy Josef Michler a obyvatelé města. Učitelkou v této mateřské škole byla jmenována slečna Eugenie Horingová.

7. ledna v místnosti mateřské školy našly děti pod vánočním stromečkem cukroví, oblečení a boty.

„Do roku 1921 existovaly v Jáchymově pouze školy německé. Byla to Chlapecká obecná a měšťanská škola, Dívčí obecná a měšťanská škola, Nižší reálná škola, a Dívčí obecná škola kongregace Milosrdných sester Karla Boromejského.

Pro děti ze spodní části Jáchymova byla od roku 1889 otevřena II. obecná škola v Jáchymově. Nová budova byla ale pro školu vystavěna až v září 1899.“ (Jílková, 2000, s. 42, 43)

Dne **17. října 1921** byla přičiněním ministerského rady dr. Moravce otevřena **první česká jednotřídní škola**. Její správkyní a současně první českou učitelkou byla Rudolfína Hrušková. Třída byla nouzově umístěna v budově II. obecné školy v kabinetě, který byl velmi špatně osvětlen. Třidu navštěvovalo 16 dětí.

Merklín (Merkelsgrün)

Obec Merklín byla založena kolem roku 1200 spolu s dalšími 13 vesnicemi na základě německého práva. V roce 1710 měl Merklín 104 obyvatel a jeden hostinec. O více jak sto let později bylo v Merklíně 19 domů a žilo zde jen o 15 obyvatel víc.

Velmi důležitým mezníkem pro další rozvoj Merklína bylo založení továrny na kartoun pod firmou Benedikt a Lövenfeld v roce 1817. V největší době rozkvětu

zaměstnávala 400 dělníků a výrobky putovaly do všech panských zemí. V roce 1870 byla továrna prodána Alfredu a Malvině Becherovým z Karlových Varů a začal se zde vyrábět porcelán, opět úspěšně vyvážený do celého světa.

V roce **1874** byla v obci založena samostatná **jednotřídní obecná škola**. Počet žáků rok od roku stoupal, proto se škola stala roku 1900 trojtřídní s 98 žáky. V roce 1921 žilo v obci již 632 obyvatel a stálo zde 43 domů.

Vojkovice (Wickwitz)

Potvrzením vzrůstajícího kreditu české obecné školy bylo zřízení **české státní mateřské školy** ve Vojkovicích (**asi 1928**). Ta byla podřízena české obecné menšinové škole v Ostrově.

Žádost o **znovuotevření** české mateřské školy je datována dnem **12. 9. 1945** a adresována okresní správní komisi v Jáchymově. Třída byla umístěna v přízemí domu čp. 49, kde fungovala i do jejího uzavření v roce 1938. Mateřská škola ale žádá o poskytnutí větší místnosti. Popisovány jsou prostory bývalé Kindergarten, které ale „*nyní používá česká obecná škola*“. Zařízení Kindergarten prý bylo velmi pěkné, „*nevejde se však do malé učebny české mateřské školy. Proto jest uskladněno, čímž zbytečně trpí.*“ Proto mateřská škola žádá jinou, větší místnost, „*aby do ní mohli použít německé vybavení Kindergarten.*“ (SOKA v KV, Fond MŠ Vojkovice)

3.3.3. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Loket

Loket (Elbogen)

Město vzniklo kolem roku 1240 za vlády krále Václava I. Z průmyslových podniků proslavila město nejvíce porcelánka založená v roce 1815. Po roce 1918 se stala loketská porcelánka součástí akciové společnosti Epiag. V druhé polovině 19. století zajišťovala obyvatelstvu obživu i továrna na skleněné zboží. Jinak byl růst Lokte pozastaven skutečností, že se moderní průmysl usídlil v jiných okolních městech. V Kraslicích, Sokolově, Karlových Varech a Chebu. Od roku 1850 bylo město sídlem soudního okresu a v letech 1855 - 1868 a 1913 - 1948 i okresu politického. Loket se rozrůstal a v roce 1930 měl 429 domů a 3998 obyvatel.

V roce **1836** byl podán návrh na **založení opatrovny** v Lokti. Ve městě byla uspořádána sbírka, které se zúčastnil magistrát, občané a spolky. Z vybraných peněz byl utvořen fond. Vznikl kapitál a opatrovna mohla být založena. Začátkem roku 1852 měla opatrovna už kapitál tak vysoký, že mohla od 1. listopadu 1852 platit systematický plat učitelům i opatrovnici. Učitel dostával měsíčně 80,- Zl.

Od 25. května 1868 se o výuku dětí dělily dvě „školní sestry“ (domníváme se, že kapituly Notre Dame, pozn. aut.), které bydlely v budově národní školy. Tam byly zařízeny také sborovny.

Na provoz opatrovny přispíval úřad města 500,- Kč, hradil také nejnnutnější potřebu dřeva a uhlí pro vytápění sborovny a bytu.

16. října 1877 proběhly v Lokti oslavy 25. výročí vzniku reálné školy. Z těchto údajů lze tedy předpokládat, že škola byla v Lokti **založena v roce 1852**.

Jaroslav Slípka je označován za prvního českého učitele a zakladatele českého školství v Lokti, ale i v místech bývalého loketského soudního okresu. Po usilovném vyjednávání učitele Slípky s úřady vznikla v Lokti v roce **1925 první česká škola**.

Podle paměti zmiňovaného učitele se „1. září na loketském náměstí před německou školou shromáždilo 18 dětí, z nichž jen málokteré rozumělo dobře česky. Spolu s panem učitelem si šli k německému řediteli pro klíč od jediné prázdné učebny. Nejprve si přinesli židle z blízkého soudu a pak za přítomnosti předsedy národní jednoty severočeské, pana K. Coufa, okresního hejtmána rady Andrejse aj. zahájil pan učitel Slípka první školní rok české školy v Lokti. Sám bydlel vedle třídy v malém prázdném kabinetu.“

V příštím roce (1926) byla otevřena i **česká mateřská škola** (učitelka B. Novotná-Sládková) a pak i druhá třída české školy (učitel Z. Businský a pak L. Slípková). Připravovala se stavba vlastní budovy.

Hory (Horn)

Z roku 1946 se ve SOkA v KV dochoval doklad adresovaný správě Obecné školy v Horách o plánovaném **znovuotevření veřejné mateřské školy s vyučovacím jazykem českým** dne **24. 2. 1947**. Děti měly být podle spisu zaměstnávány 28 hodin týdně. Vyučovacím jazykem znovuotevřené mateřské školy měl být český jazyk. Jako učitelka mateřské školy byla do zařízení přijata Irena Šilhánková, absolventka 3 leté rodinné školy.

Školní rok 1946-1947 bylo v mateřské škole 20 zapsaných dětí, další rok o dvě více, tedy 22 dětí.

Mateřská škola měla 1 učebnu, 1 hernu, 1 šatnu, dvůr 2,5 arů, zahradu 7,5 arů s pískovištěm, 1 pianino a jedno rozhlasové zařízení, vlastní kuchyň a vodovod.

Roční statistický výkaz uvádí, že mateřská škola byla provozována při dvoutřídní obecné škole. V roce 1947-1948 ji navštěvovalo 12 chlapců a 10 děvčat, celkem 22 dětí. Z toho bylo 6 děvčat a 13 chlapců českých a 5 děvčat a 4 chlapi němečtí.

Celkem tedy 19 českých dětí a 9 dětí německých.

Ze statistiky je patrné, že obec poblíž Karlových Varů, která již neměla polohu horské obce, čítala poměrně mnohem více Čechů (asi 2/3) nežli tomu bylo ve stejných letech v horských obcích Krušnohoří.

Nová Role (Neu – Rohlau)

Nová Role je jedním z nejstarších sídelních útvarů Karlovarska. V letech 1359-1411 patřila obec loketskému hradu. První němečtí kolonisté přišli do Nové Role kolem roku 1300. Jejich obživou bylo především zemědělství. Brzy ale také začali v celém povodí Rolavy rýžovat vyplavený cín z výše položených krušnohorských cínových dolů.

První přistěhovalí Němci se odmítali přizpůsobovat zvyklostem, řeči a slovanským mravům. Proto se obrátili na českého panovníka a vymohli si za své zásluhy v dolování cínu v Hamrech, Mezirolí a Nejdku přidělení Nové Role do německé správy. Zpráva o Nové Roli z roku **1847** praví, že zde bylo 50 domů s 280 obyvateli.

K Nové Roli byly přiřazeny vesnice Jimlíkov a Božičany. V obci byla fara, kostel a škola pod patronací vrchnosti.

Vznik Československé republiky 28. října 1918 měl znamenat v Nové Roli obnovení češství. Ovšem ještě mnoho let tomu tak nebylo. Dne 30. 10. 1918 Němci proklamovali svoji samostatnost nejen na Karlovarsku, ale v celém pohraničí ČSR. V německých rukou zůstaly pošta, škola, spořitelna, četnická stanice i obchody.

V Nové Roli žilo v roce 1930 1125 obyvatel a z toho bylo 1035 Němců. Ti tedy tvořili 92% z celkového počtu obyvatel žijících v obci.

Do roku 1934 byla v Nové Roli **německá škola s 1 třídou českou**. V r. 1934 navštěvovalo českou třídu celkem 20 dětí. Z toho 12 německé národnosti a 8 dětí české národnosti. V r. **1935** vznikla **česká obecná škola s 1 třídou německou**. Do měšťanské školy chodily novorolské děti do Chodova (15 dětí) a do Staré Role (19 dětí).

Dne 9. září 1936 se konala schůzka starosty obce a předsedy obecní školské rady s okresním hejtmanem a okresním inspektorem Knauscherem o pronájmu další volné třídy německé obecné školy státní správě. Tentokrát se jednalo o pronájmu volné třídy pro **státní českou mateřskou školu**, která byla zřízena výnosem MŠaNO, č.j. 58002/36 – I./3. Dne 12. září **1936** přijeli do obce zástupci úřadu v Lokti k prohlídce třídy. Tři dny na to ji obecní školská rada pronajala státní správě za 900,- Kč ročně a začátkem října se mohla státní mateřská škola přestěhovat z prozatímní, hygienicky nevyhovující místnosti domu č. 32, do budovy německé obecné školy. Učitelkou státní mateřské školy byla jmenována slečna Anna Jirsáková.

Tabulka č. 9

**Počty dětí v české mateřské škole v Nové Roli
v letech 1936-1938**

Školní rok	celkový počet	Češi	Němci
1936 – 1937	14	8	6
1937 – 1938	14	8	6

(Rohlík, 1991)

Jako protiváha došlo z iniciativy Sudetoněmecké strany v Nové Roli, Svazu Němců, Německého kulturního a Německého tělocvičného spolku k vytvoření přípravného výboru pro zřízení denního útulku pro německé děti. Tak byl **2. května**

1937 otevřen **denní útulek pro německé děti ve věku 3 – 6 let**. Opatrovatelkou byla jmenována Margaret Braunová z Karlových Varů, pedagogickou činností pověřen učitel německé školy K. Hüttner. Přes prázdniny byl útulek uzavřen, provoz byl opět obnoven 1. září 1937.

Vypjatá politická situace roku 1938 se odrazila i v novorolském českém školství. Velký psychický tlak, který vyvíjela Henleinova propaganda na německé občany, kteří posílali své děti do české mateřské a obecné školy způsobila, že rodiče odhlašovali své děti z českých škol. Tak se stalo, že po volbách v květnu 1938 přešla část dětí z české mateřské školy do německého útulku.

Ve dnech 1. - 10. října 1938 sudetští Němci obsadili pohraniční území Sudety (příloha č. 55), tedy i Novou Roli. Všichni čeští obyvatelé Nové Role, bylo to 28 rodin, se vystěhovali do vnitrozemí. Koncem roku 1945 měla Nová Role 147 domů s 1 020 obyvateli.

K 1. lednu 1947 byl již zaznamenán značný úbytek Němců a stav obyvatel byl následující:

Tabulka č. 10

Počet obyvatel v Nové Roli v roce 1947

Čechů	Němců	Slováků	Reemigrantů z Volyně	Ukrajinců	Celkem obyvatel
444	149	78	20	1	692

Němci tedy tvořili v Nové roli v roce 1947 pouze necelou čtvrtinu z celkového počtu obyvatel.

3.3.4. Politický okres Nejde

Soudní okres Horní Blatná

Abertamy (Abertham)

Historie Abertam bývá spojována hlavně s hornictvím. V XVI. století se tu těžilo stříbro, ve XX. století zejména uran a od poloviny XIX. století se Abertamy proslavily také rukavičkářstvím. Po celých pět století byly Abertamy proslaveny historií škol, a to nejen základních obecných, ale i učňovských, středně všeobecně vzdělávacích i odborných.

Počtem škol, učitelů, žáků i stávajícím množstvím školních budov jsou Abertamy jako horská obec výjimečné. Proto je nutné se o vývoji školství v této oblasti podrobněji zmínit.

V době reformace vznikaly v Sasku a v Čechách tzv. **kantorie** – městská zařízení, kde kantoři (Schulmeister) působili spolu s evangelickými faráři jako pedagogové. Vyučovací jazyk byla němčina a latina. Cílem reformační školy byla zbožnost (pietas) a výřečnost (eloquentia). Vyučovaly se předměty:

- katechismus,
- trivium (čtení, psaní, počty)
- sborový zpěv a hudba

Roku **1534** byl v Abertamech postaven první dřevěný kostel luteránské církve s farou a **školou**. Prvním z Jáchymova dosazeným kantorem byl Kurt Balen. O sto let později, tj. 1634, byli luteránští duchovní z Abertam vykázáni v souvislosti s habsburskou dekatolizací po Bílé hoře. Škola se přestěhovala do vyprázdněné evangelické fary. Žáků bylo ale velice málo. Z r. 1607 je zachována stížnost abertamského kantora, že se kluci raději „žení“, než chodí do školy.

V roce **1713** byla v Abertamech **zřízena filiální fara se školou**. Ta byla stále ještě triviální, přibyl katolický katechismus. Na západní straně fary byla v roce 1756 přistavěna dřevěná školní bouda s jedinou třídou.

V roce 1790 měla abertamská škola 172 školou povinných dětí a jediného učitele v jedné třídě.

V letech 1773-1829 působil v Abertamech první učitel Franz Mittag, jenž se vzdělával v Praze na přípravece pro učitele tzv. preparandě. Abertamský učitel se přičinil také o vznik školy na Hřebečné, která byla otevřena v roce 1815. (Příloha č.56.)

Roku 1820 bylo v Abertamech 313 školou povinných dětí, které se všechny vzdělávaly v jedné školní místnosti. Výuku vedl pouze 1 učitel se 2 učitelskými pomocníky. V roce 1835 byla vzhledem k počtu dětí ve městě zřízena dvojtřídká. Vyučovalo se také v domě č.p.147 vedle kostela.

5. 8. 1838 byla slavnostně vysvěcena **obecná škola** na náměstí č.p. 2, postavena z nadace pí. Evy Buchholz. (Příloha č. 57) Od roku 1848 měly Abertamy školu trojtřídní - **Volksschule Abertham** – Národní škola Abertamy. Vyučovacím jazykem byla nadále němčina.

Vyučovaly se předměty:

trivium (psaní, čtení, počty) náboženství, prvouce, zpěvu a hudbě.

14. 5. 1869 vyšel nový říšský zákon o převodu škol ze správy církve na obce a volené školské komise při radnicích. Povinná školní docházka byla prodloužena ze 6 na 8 povinných let.

V roce 1870 byla zřízena v Abertamech **školní knihovna** pro děti. O tři roky později se dočkaly Abertamy přírůstkem další třídy. Škola byla čtyřtřídní.

Od r. 1883 vystavovala Národní škola Abertamy propouštěcí vysvědčení po 5 letech školní docházky s těmito předměty:

náboženství, čtení, psaní, pravopis, spisovná řeč, počty s geometrií, přírodopis, zeměpis, a dějepis, kreslení, zpěv, ženské ruční práce a chlapecký tělocvik.

Známky z mravů byly hodnoceny 4 stupni, znalosti 5 a píle 4 hodnotícími stupni.

1. 4. 1886 byla schválena obecní radou šestá třída. Pátá třída se rozdělila na třídu chlapeckou a dívčí. V letech 1886 – 1907 se nacházela jedna třída v budově tehdejší abertamské radnice v č.p. 22.

Od r. 1890 nastala dle rakousko-uherských zákonů změna v počátku a konci školního roku. Začátek byl stanoven na 16. září a konec na 31. července. Do té doby začínal školní rok 1. října a končil 15. srpna. V roce 1894 byla čtvrtá třída s 97 dětmi rozdělena a umístěna do učebny v domě č.p.107.

Majitel domu Barnabas Zenker, výrobce rukavic, byl už v té době **mistrem odborného učňovského výcviku** v Abertamech. Výuční listy vydával cech **rukavičkářů** (Genossenschaft der Handschuhherzeuger u. Glacelederfärber in Abertham).

29. 5. 1906 byla výnosem Ministerstva kultu a vyučování schválena dvouletá **Všeobecná pokračovací odborná škola – Allgemeine Fortbildungsschule** pod

vedením ředitele Johanna Kippenhahna. Místrem odborné výuky byl Karl Slapnička, učitelé Johann Hammer a Emanuel Goppold.. Škola měla 45 žáků.

Nová třípatrová secesní budova obecné a měšťanské školy č.p. 3 – Volksschule und Bürgerschule byla slavnostně otevřena 29. září 1907. Měla 11 tříd s 551 dětmi. V této škole byla i odborná výuka paličkování.

Obecná škola v Abertamech se 640 dětmi se v roce 1916 stala školou sedmitřídní. Škola paličkování byla i při škole na Hřebečné.

Na školách se v té době vyučovaly tyto předměty:

náboženství, psaní, čtení, mluvnice, počty s geometrií a zpěv.

Známky z mravů, znalostí, píle a úpravy písemných prací byly pětistupňové.

Po 1. světové válce přišla i do Abertam tzv. Hooverova pomoc Ameriky válečným dětem. Ty dostávaly zdarma ve škole silnou polévku a kakao a to až do r. 1921.

V Abertamech bylo v roce 1920 přes 20 továren na rukavice, továrna pleteného zboží, 5 továren na krajky, výrobní sýrů, jircháreny a vyrábělo se zde nádobí. Doloval se cín, arsen, těžila rašelina.

5. 11. 1921 byla slavnostně zahájena samostatná činnost **měšťanské školy** v Abertamech, do které byla převedena 5. třída národní školy. Počet žáků na obou stupních byl 342.

V Abertamech nadále existovala **Allgemein-Gewerbliche Fortbildungsschule** (všeobecná živnostenská pokračovací škola) a její odborné učňovské zařízení **Fachlicher Fortbildungsschule für das Handschuhmacher Gewerbe in Abertham** (odborná pokračovací škola pro rukavičkáře pro živnosti v Abertamech).

Na této škole se vyučovaly předměty:

obchodní počty, obchodní právo, kalkulace, vedení účtů, odborné kreslení, občanská nauka, teorie řemesla, odborná praxe.

Ředitelem byl Johann Kippenhahn, učitelé Adalbert Richter, Josef Rödiger, p. Weikert, p. Prokop, p. Schützt, p. Grimm a další). Škola dosáhla evropské úrovně a navštěvovali ji i žáci ze zahraničí, například ze Švédska.

Odborná škola rukavičkářská a jirchářská fungovala ještě do roku 1949 pod vedením ředitele Jaroslava Bebra, který ji v témže roce předal řediteli Národní školy v Abertamech. (Ke 30. 6. 2006 bylo učiliště rozhodnutím Krajského úřadu v Karlových Varech zrušeno a obci po něm zbylo pouze několik velkých školních objektů. Pozn. aut.)

Při sčítání lidu roku 1930 bylo evidováno v Abertamech 348 domů, 2600 obyvatel. Z toho 2545 Němců, 18 Čechů a 37 ostatních. O osm let později byly Abertamy kvetoucím městem se spořitelnou, lázněmi, lékárnou, fotoateliérem, letním koupalištěm, policejní stanicí, hotely, restauracemi, penziony, horskými boudami a rukavicemi světoznámé značky. Byly přičleněny do Velkoněmecké říše.

V roce **1938** vznikla v Abertamech **první Kindergarten**. Sídlila v domě vedle odborné školy v č.p. 256. Měla polodenní režim, tj. pro děti se nevařilo. Fungovala do roku 1944.

V roce 1944 byly tedy v Abertamech 4 školy:

Kindergarten

obecná škola

měšťanská škola

pokračovací obchodní a odborná rukavičkářská škola.

Až do konce války to byly vše školy s německým vyučovacím jazykem.

Po roce 1945 byla v Abertamech ustavena česká Správa škol pod dohledem Karla Raymana.

Teprve 15. 5. 1946 byla slavnostně otevřena **česká Národní škola v Abertamech** v budově bývalé německé měšťanské školy v č.p. 3., která měla zařízení 7 tříd, dva kabinet, sborovnu, vlastnila rádio, dvě pianina, harmonium, psací stroj Underwood a vkladní knížky. Majetek i zařízení byl přejat Místním národním výborem v Abertamech od Fondu národní obnovy.

Všechny tyto kroky byly uskutečněny na základě výnosů MŠO.

Prozatímní uzavření německých škol.

Výn. MŠO z 7. VI. 1945, č. 2641 pres.

Převod finančních prostředků bývalých německých škol a ústavů.

Výn. MŠO z 26. VI. 1945, č. 3842 pres.

Zrušení německých škol.

Výn. MŠO z 16. X. 1945, č. 8551 pres.

(přílohy č. 59 a č. 60)

Od roku **1946** funguje v Abertamech i **česká mateřská škola**.

Horní Blatná (Bergstadt Platten)

Horní Blatná byla založena roku 1532, kdy saský kurfiřt Jan Bedřich koupil toto území od pánů z Tetova a podal příkaz k vyměření a založení nového horního města Blatná. Dne **17. 6. 1538** pak byla Horní Blatné panovníkem **povolena výstavba** kostela, **školy** a špitálu. Na konci XVI. století bylo ve zdejším kraji celkem 5 výroben kobaltové barvy. Těžil se cín, stříbro, kobaltové a vizmutové rudy. Na počátku XIX. století vznikala také náhradní domácí výroba - krajkářství a výroba plechových pocínovaných lžic.

Roku 1850 se Horní Blatná stala sídlem soudního okresu. K roku 1880 je v Horní Blatné uváděno 250 domů a 2340 obyvatel. Roku **1900** pak proběhla **dostavba školy**, na tehdejší dobu velice moderní. (příloha č. 58) Ve městě byla od roku **1903 zřízena státní škola paličkování** a o sedm let později **střední škola**. V roce 1932 bylo ve městě založeno původní muzeum, provozované nejdříve ve škole, později v č.p. 255. V 70. letech XX. století proběhla rekonstrukce původní školní budovy, ve které se nyní nachází základní škola speciální a mateřská škola.

Pernink (Bärringen)

Období vzniku Perninku je spojeno se jménem majitelů ostrovského panství - rodem Šliků. Dne 19. listopadu 1532, dle historické pečeti, povýšil Jindřich Šlik osadu zvanou Peringer na horní město. Těžil se hlavně cín a stříbro. Území mezi Perninkem, Abertamy a Horní Blatnou se pro četná naleziště těchto rud nazývalo „stříbrným trojúhelníkem“. Za vlády saských vévodů dochází k útlumu těžební činnosti. Začíná se vytvářet řada na hornictví nezávislých řemesel. Roku 1683 vydal vévoda Julius František listinu, na jejímž základě vznikl Spolek spojených cechů.

V roce 1713 se objevují v původně prosperujících hornických městech i další řemesla - jehlaři, sklenáři, hrnčíři, rukavičkáři, brašnáři, punčocháři a výroba krajek.

Pernink měl v roce 1843 téměř 1800 obyvatel žijících ve 207 domech.

Z dochované korespondence uložené ve SOKA v KV je i návrh na **obnovení mateřské školy s českým zaměstnávacím jazykem ze dne 5. 10. 1945**. V návrhu se hovoří také o uzavření této školy roku 1938. Proto lze předpokládat, že česká mateřská škola v Perninku existovala i v období mezi válkami a to současně s Kindergarten, což nám dokazuje dokument, který budeme zmiňovat.

Do znovuotevřeného českého zařízení pro děti předškolního věku bylo přihlášeno 23 dětí ve věku 3 – 6 let a předpokládal se další nárůst počtu dětí ihned po

obnovení české školy. Mateřská škola měla být umístěna v budově obecné a měšťanské školy v Perninku. 31. 10. 1945 bylo znovuotevření mateřské školy v Perninku Pražským úřadem schváleno. V dubnu 1946 byla ve smyslu výnosu MŠO ze dne 7. června 1945 č. 2641 a podle výnosu zemské školní rady ze dne **15. 4. 1946** č. II/2 **uzavřena německá Kindergarten** s vyučovacím jazykem německým.

Inspektor okresního školského výboru z Nejdku vybědl pozvánkou z 18. 11. 1946 učitelky mateřských škol v Potůčkách, Horní Blatné, Abertamech a Nových Hamrech, aby se zúčastnily hospitace na mateřské škole v Potůčkách, která měla proběhnout dne 22. 11. 1946 od 9 do 11 hodin a po ní měl následovat pedagogický seminář s předpokládaným koncem ve 12 hodin. Inspektor požádal paní Turečkovou, „...*necht' si na ten den zaměstnání dětí řádně připraví a hospitantkám ve dvou hodinách ukáže:*

1. *projevy slovní (básně, říkanky, písně)*
2. *projev grafický a výtvarný*
3. *hru, dramatizaci*
4. *něco z tělesné výchovy*

Učitelky si mají též prohlédnout písemnou přípravu na zaměstnání dětí a zaměstnávací prostředky a pomůcky.“ (SOKA KV, Fond MŠ Pernink)

Je tedy zřejmé, že školské úřady na Karlovarsku měly zájem na zkvalitnění výchovného a vzdělávacího programu českých mateřských škol, který v pohraničí zatím neměl dlouhou tradici. Bylo nutné zajistit předávání zkušeností mezi učitelkami obnovovaných i nově vznikajících českých mateřských škol formou doškolování a vzájemných hospitací a seminářů. Akce zřejmě probíhaly ještě na základě výnosu MŠO z 12. XI. 1945, č. A-135.560-1. – **Prozatímní pracovní program pro mateřské školy na školní rok 1945-1946.** (příloha č. 60)

Potůčky (Breitenbach)

V Krušných horách přímo na státní hranici s Německem leží obec Potůčky. Od 1. pol. XVI. století se v okolí těžily a upravovaly rudy; především cín, stříbro a železo. Samotné Potůčky vznikly až v roce 1654 podél Černého a Hraničního potoka. Velkým přínosem pro obec byla stavba železnice z Karlových Varů, zprovozněná v roce 1898.

Od sběratelů starých fotografií jsme získali fotografický dokument o tom, že v Potůčkách byla pro německé děti **Volkschulle**, která stávala poblíž kostela. (Příloha č. 60)

Ve SOkA v KV jsme ve Fondu **Česká menšinová mateřská škola Potůčky** bohužel nebyli úspěšní. Fond, jehož název sliboval dozvědět se o historii české mateřské školy v letech **1927-1930** se bohužel nepodařilo nalézt. Přesto můžeme dle názvu fondu předpokládat, že v Potůčkách pro české děti tato mateřská škola nejméně 3 roky fungovala. Úspěšnějším se stalo nahlédnutí do „*Knihy zápisů o domácích konferencích učitelských 1934-1938*“. (SOkA v KV, Fond Česká menšinová škola Potůčky)

Knihy psané česky popisují podrobně vnitřní chod **České menšinové školy** v Potůčkách, při které byla pro děti předškolního věku v provozu **i mateřská škola**. Zaznamenávány jsou žádosti učitelů o dovolenou, nemoci a nepřítomnost v řadách pedagogů, suplování, projednaná úřední oznámení, oběžníky a věstníky, hospitace, návštěvy a jiné pro školu důležité informace.

Velmi zajímavým a pravidelně se opakujícím je zápis týkající se problémů spojených s neznalostí českého jazyka u žáků.

„Zpráva o hospitacích ve třídách:

Vyučování ve škole obecné značně je ztíženo přírůstkem několika již starších žáků, kteří neznají vyučovacího jazyka. Hlavně u těchto žáků má býti dbáno ve všech předmětech správného vyjadřování. Také vzájemný hovor žáků německy ve škole i mimo školu budiž odnaučován. Jinak vyučující vynakládají vše, aby i přes tyto obtíže dali žactvu co možná nejvíce.“

Zápis v knize z prosince 1934 zaznamenává, že: *„Inspektorát projednává umístění mateřské školy, co se týče písemných závazků o nájmu.“*

Ve školním roce 1934-1935 je v zápise *„vzpomenuto vývoje zdejší školy, která během 10 roků z jednotřídky o malém počtu žactva utěšeně se vyvíjí na školu dvojtřídní s mateřskou školou. Předsedající klade důraz na to, aby členové sboru měli tento vývoj na zřeteli, aby tento stav byl nejen udržěn, ale aby se i nadále zlepšoval.“*

Česká menšinová škola v Potůčkách byla tedy podle zápisu o 10. výročí **otevřena již v roce 1924**. Její trvání bylo pravděpodobně ukončeno rokem posledního zápisu, tj. v roce 1938.

Mezi zápisem o úředních oznámeních jsme našli také zajímavé výnosy a věstníky, z nichž vybíráme:

Č.j. 75.911/34-I z 31. 1. 1935 – Výnos o bezpečnosti žactva při chemických pokusech a při zacházení s traskavinami.

Č.j. 27.177-L – z 22. 12. 1934 č. 275 Sb. z. a n. – O úsporných opatřeních personálních.

Č. 1368/35 z 18. 3. 1935 – Poučení žactva o ochraně jarních květů.

Č. 1358/35 z 18. 3. 1935 – Doporučení učebnic německého jazyka.

Č. 1485/35 z 22. 3. 1935 – Podpora Masarykovy ligy proti tuberkulóze.

Č. 1506/35 z 21. 3. 1935 – Úřední den inspektora je ve čtvrtek.

Č. 1596/35 z 27. 3. 1935 – Pracovní řád pro školníka.

„Okresní úřad daruje u příležitosti 85. narozenin presidentových dětem 4 kabáty a 4 páry bot pro chudé žáky.“

I další zápis z 5. 4. 1935 se týká problémů dětí se zvládnutím českého jazyka.

„Prospěch žactva

Žáci, kteří prvním rokem navštěvují zdejší českou školu, neovládají ještě dokonale vyučovací jazyk a tím také jejich prospěch je špatný. Přesto budou ze všech předmětů klasifikováni tak, že bude brán zřetel na neznalost vyučovacího jazyka. Předsedající připomíná, aby byli žáci nuceni k tomu, aby nejen ve škole, ale i mimo školu hovořili česky, aby si rychleji osvojovali znalost vyučovacího jazyka.“

Úřední oznámení zanesené do knihy 17. 5. 1935 se týká „užívání jednotných tvarů německého písma v národní škole.“ Bylo upozorněno na ministerskou vyhlášku ve věstníku. V listopadu 1935 žádá inspektor v Karlových Varech o „předložení nájemné smlouvy o umístění mateřské školy.“ Vrací znovu žádost o nedílné vyučování a oznamuje, jaký tip budovy byl vybrán pro stavbu nové školy. (Příloha č. 62)

V lednu 1936 bylo povoleno nedílné vyučování. V oběžníku č. 5 se hovoří o vyučování elementárního čtení globální metodou. Je upozorněno také na používání slovníku „Správně česky“.

Zápisy v knize končí rokem 1938, kdy byly české školy uzavřeny.

Soudní okres Nejdek

Nejdek (Neudek)

První písemný doklad o existenci Nejdku pochází z roku 1340. Udává se však, že Nejdek vznikl jako hornická kolonie těžařů cínu již kolem roku 1250. Název města Nejdek je prý odvozen od německého "neue Decke" - podle nově pokryté střechy hradní věže.

Úpadek hornictví koncem XVII. století vedl ke vzniku rozličných domácích výrob a řemesel. Pro Nejdecko mělo největší význam paličkování krajek. Výdělečné

možnosti nejdeckých obyvatel se zlepšily až po roce 1843, kdy byla založena přádelna česané příze a počet obyvatel zaznamenal obrovský nárůst.

V církevních matrikách z roku 1573 je zmíněn učitel Henni Kalbesberger a tímto rokem máme poprvé dokladovanou existenci školství v Nejdku. Další učitelé jsou v matrice zaznamenávání plynule za sebou až do roku 1660, takže vyučování v Nejdku probíhalo zřejmě bez přerušení. „Z církevního majetku byl za kostelem zakoupen dům i se zahradou, aby se tam mohla zřídit fara nebo škola.“ (Pilz, 2003) Koncem XVIII. století byla škola dvojtřídní a roku **1858** byla rozšířena na **trojtřídní**. Pro nedostatek místa musela být třetí třída umístěna v budově radnice.

Říšským zákonem o všeobecném školství byl dozor nad výukou církvi odňat. Z farní školy se stala obecná škola. Dne 16. prosince 1869 vyhořela školní budova až do základů. Vyučování probíhalo v radničním lokálu a v hostinci „U bílého koně“. V roce **1873** byla zahájena **stavba nové školní budovy** a o rok později v ní bylo započato s vyučováním. (Příloha č. 63) Rok **1884** byl rokem zřízení třech tříd chlapecké **měšťanské školy**. To si vyžádalo přístavbu k nové školní budově. V roce **1897** byly v Nejdku otevřeny dvě třídy **živnostenské vzdělávací školy**.

Nákladem 100 000,- Kč byla v roce 1913 postavena nová budova chlapecké měšťanské školy.

Úpadek hornictví koncem XVII. století vedl ke vzniku rozličných domácích výrob a řemesel. Pro Nejdecko mělo největší význam paličkování krajek. Výdělečné možnosti nejdeckých obyvatel se zlepšily až po roce 1843, kdy byla založena přádelna česané příze a počet obyvatel zaznamenal obrovský nárůst.

Tabulka č. 11

Počet obyvatel v Nejdku

rok	Počet obyvatel
1880	2400
1890	3574
1900	4740
1910	6837

Z celkového počtu 6837 obyvatel v roce 1910 bylo Němců 6836, Židů 50, Češka 1.

Uvedený nárůst obyvatel souvisel s rozvojem průmyslu a pracovních příležitostí ve městě.

Mezi největší podniky města patřily: Nejdecká papírna

Nejdecká železárna

Nejdecká česárna

Továrny na textilní průmysl

Na hospodářský rozvoj Nejdku měla nesmírný vliv stavba železniční tratě na trase Karlovy Vary – Johannegeorgenstadt. Celá horní část Krušnohoří, zejména obyvatelstvo Hornoblatenského okresu se tak přimkla k Nejdku.

Život obyvatel Nejdku nejvíce ovlivňovala Severočeská česárna vlny & přádelna česané příze Brémy, továrna na třídění a zpracování vlny. Ta dosáhla v letech 1885-1923 největšího rozmachu. Stavěla nové objekty, přikupovala pozemky, zaměstnávala stále více lidí.

Sociální program závodu se zaměřil na stavbu bytů pro dělníky, založení dívčího internátu (1909), ubytování pro mladé zaměstnance v chlapeckém internátu. Pro nemocné byla otevřena nová nemocnice (10. listopadu 1907), pro personál nová prodejna potravin (1909). „Dále byl před první světovou válkou pro přespolní dělníky a dělnice připravován vydatný oběd a rovněž ráno a odpoledne podávána káva za režijní cenu.“ K vzdělávání zaměstnanců sloužila čítárna s bohatě vybavenou knihovnou.

V roce 1890 byl průměrný stav zaměstnanců 620 mužů a žen. O deset let později 1023 a v roce 1910 již 1466 zaměstnanců. Za další 4 roky zaměstnávala česárna 2000 mužů a žen. Během dvaceti čtyř let vzrostl tedy počet zaměstnanců více než třikrát.

Pro předškolní děti dělníků byla roku 1905 zřízena **Kindergarten**. Přízemní hrázděný dům na půdorysu kříže stojí v blízkosti evangelického kostela a fary dodnes.

V současné době je budova po rekonstrukci a hrázdění bylo částečně zachováno. V této mateřské škole jsou nyní 2 třídy, z toho jedna integrovaná pro děti vyžadující zvláštní potřeby.

První česká mateřská škola v Nejdku byla zřízena **1. 11. 1929**, tj. 10 let po založení České menšinové školy.

Ta byla otevřena **13. 10. 1919** na základě zákona o zřizování škol v pohraničí přijatého Národním shromážděním dne 3. 4. 1919. **Menšinová škola** byla jednotřídní, umístěna v domě lesní správy č.p. 550. Předběžný zápis do školy proběhl 5. 9. 1919. Zapsáno bylo 33 dětí, z nichž jen 3 mluvily dobře česky. Částečně dochovaná dokumentace I. Mateřské školy v Nejdku nám umožnila získat přibližnou představu fungování této instituce. Proto uvádíme zajímavé části vybrané z její kroniky archivované ve SOKA v Karlových Varech.

I. česká mateřská škola v Nýdku (Nejdek u Karlových Varů)

v letech 1929-1938

Školní rok 1929-1930 byl zahájen 1. 11. 1929 v domě č.p. 441, kde byla najata místnost pro první třídu menšinové školy a učebna s kabinetem pro mateřskou školu.

Bylo přijato 27 dětí. Od 1. 11. 1929 byla ustanovena výpomocná pěstounka Zdeňka Michaličková nar. 31. 5. 1910. Ta studovala jako externistka na Ústavu pro vzdělání pěstounek v Praze. Po vykonání zkoušky způsobilosti byla od 1. 5. 1930 ustanovena zatímní pěstounkou v mateřské škole v Nejdku.

Od 22. 11. 1929 do 7. 1. 1930 byla mateřská škola uzavřena z důvodu rozšíření infekčních nemocí.

Během roku byla mateřská škola třikrát přemístěna. Ztížené podmínky dovršilo onemocnění pěstounky v červnu 1930.

Školní rok 1930-1931. V mateřské škole bylo evidováno 32 kusů pomůcek. Zaměstnávací potřeby celkem vyhovovaly.

V dalším školním roce 1931-1932 nastoupila výpomocná pěstounka Zdeňka Váňová, která byla od 1. 5. 1932 ustavena zatímní pěstounkou. Počet pomůcek v zařízení stoupl podle dostupných materiálů o 5 kusů. Také se jednalo o výstavbě české školy. Ředitel Pauer si v kronice povzdechl: „Není peněz!“

Ve školním roce 1932-1933 dále působí na mateřské škole Zdeňka Váňová. Počet pomůcek vzrostl o 8 kusů. 28. 10. 1932 proběhly oslavy. Dětem byl vhodným

způsobem vyprávěn životopis našeho prezidenta, ukazovány obrázky našeho osvoboditele: kdy nadchází na studie, kterak se vrací jako první prezident Čsl. republiky, jak je vítán, ctěn a vážen. Rovněž byly ukázány obrázky Hradčan – sídla pana prezidenta. Po tomto vyprávění zpívaly děti píseň „Česká pohádka“ a recitovaly básně K. J. Březiny „Přání nejmenších“ a „Kdybych byla vlaštovičkou“. Zpívaly národní hymnu.

21. 12. 1932 se konala vánoční nadílka. Žáci obecné i mateřské školy obdrželi sáček s koledou. Pod vánočním stromkem spolu s rodiči zpívali koledy a recitovali básně.

23. a 24. 6. 1933 v kině v Nejdku byl všem dětem promítán film „IX. Vsesokolský slet v Praze“.

Na konci školního roku byla vzpomenua památka Jana Husa.

Učitelský sbor se aktivně podílel na produkci loutkových představení, která byla předváděna každých 14 dní.

Školní rok 1933-1934. K stavbě školy nedojde. Pěstounkou zůstává Zdeňka Váňová. Během roku přibylo 6 kusů pomůcek.

27. 10. 1933 se konala oslava 28. října.

21. 12. 1933 proběhla společně se školou vánoční nadílka. Děti dostaly sáček s cukrovinkami a koledou, chudší žáci oblečení. Náklady dosáhly 2 556,- Kč, poděleno bylo 77 dětí.

9. 6. 1934 byly děti mateřské školy na výletě v ptačím „ZOO LU“ v Nejdku. Děti si prohlédly všechny ptáky a zvířata, která se v parku chovají.

Pan řídící zakoupil 1 amplion (vlastní), který celý rok dle potřeby půjčoval. Druhý amplion zapůjčila vždy Zdeňka Váňová.

Školní rok 1934-1935 - pěstounkou je i nadále Zdeňka Váňová, přibylo 11 pomůcek.

27. 10. 1934 byl opět oslaven 28. říjen. Děti zahrály pohádku „O princezně Svoboděnce“, recitovaly básně F. Šrámka „28. říjen“, „Slib republice“ a „Velký svátek“.

20. 12. 1934 měly děti vánoční besídku a nadílku společně se školou. Zúčastnil se jí okresní hejtman a rodiče dětí.

1. 1. 1935 přesídlila obecná i mateřská škola do nových uspokojivých místností.

5. 3. 1935 se konal maškarní ples v místnosti mateřské školy. Pěstounka Zdeňka Váňová ušila kostýmy pro všechny děti.

6. 3. 1935 byla uspořádána dětská besídka k oslavě 85. narozenin prezidenta. Další akcí byla oslava svátku matek. Pěstounka pomohla s výletem v obecné škole.

1935-1936. Pěstounkou je Zdeňka Váňová a řídícím Poura.

Proběhla oslava 28. října a vánoční nadílka.

11. 2. 1936 se konal maškarní ples za účasti rodičů a hostů.

V březnu 1936 byla na škole inspekce.

7. 6. 1936 pořádala mateřská i obecná škola společně dětský den.

Úryvek z novin: „...německá a dětská kapela přivítala na nádraží senátora.

Doprovodila ho do Lidového domu...národní tance, národní písně...nadšený potlesk“

Přání senátora: „Harmonie mezi německým a českým občanstvem...“

Ve školním roce 1936-1937 je zřízena měšťánská škola v Nejdku. V mateřské škole je nadále Zdeňka Váňová. Z normální dotace inspektora bylo zakoupeno 7 kusů pomůcek. Konaly se oslavy 28. října.

Poslední zaznamenaný rok v této kronice je školní rok **1937-1938**.

Jsou v ní však uvedeny pouze počty dětí.

Dne **13. října 1912** byla v Nejdku zřízena **Okresní komise na ochranu dětí a péče o mládež**. (Pilz, 2003)

Nové Hamry (Neu-Hammer)

Obec Nové Hamry byla založena v XV. století horníky. Své jméno dostala podle nového hamru postaveného pod Dvorským vrchem. Cín a železná ruda těžené v okolí se zpracovávaly přímo v obci. V polovině XVIII. století měly Nové Hamry 50 domů. Obyvatelé se živili částečně hornictvím, dřevařstvím, chovem dobytka a výrobou krajek.

Česká státní obecná škola zde byla otevřena 27. 9. 1936, jak dokazuje fotografie pořízená při jejím slavnostní otevření (příloha č. 64). O zřízení a otevření české mateřské školy v Nových Hamrech se dovídáme z archivované žádosti o její **zřízení ze dne 28. června 1946**. **Mateřská škola** měla být zřízena při české obecné škole pro děti od 3 do 6 let. Místní státní komise žádala o zřízení veřejné mateřské školy a poznamenávala k tomu:

„Školu budou navštěvovat děti ve věku od 3 do 6 let.

2 českých rodičů

0 Němců“ (SOKA v KV, Fond MŠ Nové Hamry)

Toto zvláštní rozdělení obyvatelstva nám ukazuje, že v některých pohraničních obcích nově vzniklé Československé republiky měli úředníci potřebu nějakým způsobem zmírnit krutou skutečnost, že Češi se zde takřka nevyskytují a nebylo by pro koho české školy otevírat. Pod termínem *antifašisté* byli zahrnováni všichni občané německé národnosti, kteří se zřetelně stavěli proti nacistickému režimu formou odbojové činnosti a proto nepodléhali odsunu.

Také přehled uvádějící počty předškolních dětí v Nových Hamrech v roce 1945 a jejich rozdělení podle národnosti používá termín „*antifašistické rodiny*“.

(tabulka č. 12)

Počet dětí předškolního věku v Nových Hamrech v roce 1945

Děti rodin	českých	antifašistických	německých
3 - leté	-	9	28
4 - leté	-	13	19
5 - leté	2	10	37
6 - leté	2	9	36

Celkem tedy žilo v roce 1945 v Nových Hamrech 165 dětí předškolního věku, z toho 4 děti české. Ty tvořily pouze 2,4% z celkového počtu tamějších předškolních dětí.

Mateřskou školu navštěvovalo v roce 1945 5 chlapců a 14 dívek, celkem tedy 19 dětí. Děti měly k dispozici jednu učebnu, školní tělocvičnu a klavír. Pro pobyt venku sloužila zahrada o rozloze 21 x 24m.

Pozorka (Gibacht)

Obec jen několik kilometrů vzdálená od Nejdku měla v roce 1930 87 domů a 685 obyvatel. Podobně jako v okolních obcích byla se 678 německými obyvateli takřka ryze německou obcí.

Česká mateřská škola byla v Pozorce **otevřena 1. 9. 1946** při obecné škole. Měla pracovnu, hernu, odpočívárnu, zahradu, hřiště, pískoviště a byt školníka. Dvůr byl podle dochovaných archivních dokumentů malý a nebyl ohrazen. Budova měla 1 způsobilý záchod, bylo prý třeba zřídit ještě záchod pro chlapce. V žádosti o otevření

mateřské školy se dále uvádí: „V místě není ani útulku ani jeslí ani poradny pro matky a děti.“ (SOkA v KV, Fond MŠ Pozorka)

Mateřskou školu navštěvovalo 22 dětí z dosahu 1 km. 10 dětí bylo českých, 12 německých. Poměr chlapců a dívek byl rovnoměrný.

Rudné (Trinksaifen)

Tato obec leží ve vůbec nejméně dosídleném pohraničí na Nejdecku. Na katastru obce Rudné a Vysoká Pec žilo v roce 1910 2344 obyvatel. Do roku 1947 se podařilo tuto oblast dosídlit maximálně ze 40 %. V červnu 1946 bylo Rudné obydleno Čechy 5 domů, 80 jich bylo prázdných a v 200 domech bydleli ještě Němci. V roce 1946 bylo v obci 144 Čechů a ještě 635 Němců. Ten samý rok ale odešlo do odsunu z Nejdecka 9 660 Němců. V obci Rudné bylo v souvislosti s odsunem německého obyvatelstva zkonfiskováno 148 domů. Z toho vyplývá, že pouze asi 1/4 domů zůstala obydlena původními obyvateli.

SOkA v KV uchoval odpověď na žádost adresovanou Zemské školské radě v Praze ze dne 14. 12 1945.

„Zemská školská rada v Praze schvaluje podle § 10 zákona ze dne 14. 5. 1869 čís. 62 ř.z. a podle § 4, odst. 2, resp. § 26 vynesení bývalého ministerstva kultu a vyučování ze dne 22. června 1872, čís. 108 ř.z. zřízení a otevření veřejné mateřské školy v Trinksaifen (Rudné), okr. Nejdeck pro dívky ve věku od 3 do 6 let.

Rovněž tak schvalujeme v předloženém znění zaměstnávací plán a statut školy (se zaměstnávacím jazykem českým). (Příloha č.65, č.66 a č. 67)

Současně jsme učinili opatření, aby na školu byla podle výnosu MŠaO ze dne 20. listopadu 1945, čís. A-139.192/45-1/3 ustanovena učitelka mateřské školy placená ze státních peněz.“ (SOkA v KV, Fond MŠ Rudné)

Tak byla koncem roku 1945 otevřena v Rudném **česká mateřská škola.**

Tabulka č. 13

Počet dětí v mateřské škole v Rudné k 31. 12. 1947

	chlapci	děvčata	celkem
celkem	8	9	17
Z toho Čechů	7	5	12
Z toho antifašistů	1	4	5

Počet dětí, které mateřskou školu ve školním roce 1947-1948 skutečně navštěvovaly, byl zřejmě ale tak nízký, že bylo zařízení k 10. 5. 1948 dočasně uzavřeno. Školou byl podán návrh na uzavření 29. 4. 1948, kdy počet dětí poklesl na 4. Vedení mateřské školy bylo ale upozorněno, že podle výnosu MŠaO ze dne 18. 10. 1947 čís. A-250.913/47-1/3 měl být návrh na uzavření předložen, „*jakmile klesl počet zapsaných dětí pod 15 nebo nedocházelo-li tam pravidelně alespoň 10 dětí bez ohledu na počet dětí zapsaných.*“

24. 6. 1948 byla podána žádost o znovuotevření mateřské školy a o její přemístění do Vysoké Pece. Rudná se stala osadou politické obce Vysoká Pec a děti z Rudné by tedy měly mít do této školy necelé 2km cesty. Původní vnitřní zařízení mateřské školy se přemístilo z Rudné do nových prostor ve Vysoké Peci. Místnosti byly schváleny znalci po stránce technické i zdravotní. Do znovuotevřené mateřské školy bylo zapsáno 22 dětí.

3.3.5. Předškolní instituce Politického a soudního okresu Teplá

Bečov nad Teplou (Petschau)

Počátky Bečova souvisejí s důležitou zemskou komunikací z Čech do Německa. K její ochraně byl na skalní ostrožně nad Teplou ve XIII. století založen opevněný objekt se strážní a celní funkcí. Dalším důležitým faktorem rozvoje Bečova bylo ve XIII. - XVI. století rudné hornictví v centrální části Slavkovského lesa (zlato, stříbro, cín). Podivuhodnou zvláštností kulturního života Bečovska se po roce 1650 stal mimořádně úspěšný rozkvět lidové hudební tradice.

XIX. století bylo pro Bečov stoletím rozvoje silniční a železniční dopravy. Dne 10. listopadu 1898 byl zahájen provoz na trati z Rakovníka do Bečova a 17. prosince 1898 vyjel i první vlak z Karlových Varů přes Bečov do Mariánských Lázní. V Bečově bylo proto otevřeno nové nádraží. Obyvatelé města se živili cínařstvím, knoflíkářstvím, smolařením, výrobou koženého zboží a obchodem s chmelem. Na venkově se nejvíce obyvatel živilo chovem dobytka (zejména ovcí) a drobným zemědělstvím. U nedalekého Chodova byla zřízena výrobná kyseliny sírové (Vitriolka).

Ale již kolem roku 1800 začaly v kraji pracovat první malé manufaktury. V blízkém Horním Slavkově byla v roce 1792 založena první česká porcelánka. Pokusná výroba porcelánu však byla zahájena již o tři roky dříve (1789) v obci Háje u Bečova. Mnoho pracovních příležitostí poskytovaly i rozsáhlé lesy Bečovska, jež tvořily důležitý hospodářský faktor panství již od středověku.

V roce **1879** byla ve městě postavena nová **škola**.

Bečov je město s bohatými hudebními tradicemi. Koncem XVII. stol. zde existoval hudební spolek a v polovině XVIII. století Hudební bratrstvo s 600 členy. Hudební tradice Bečovska byly v první půli XIX. století obohaceny působením osvíceného pedagoga Karla Veita. V roce **1887** byla v Bečově **založena renomovaná hudební škola koncipovaná jako konzervatoř**. Měla dva přípravné a šest studijních ročníků. Studovali na ní žáci z celých severozápadních Čech. Škola mívala kolem 60 žáků.

Budova Hudební školy v Bečově – současnost

Podle historických údajů o městě Bečov, mělo město v roce 1892 2205 obyvatel, 320 domů a působilo tam 12 spolků.

V roce **1899** oslavil Bečov 500. výročí udělení městských práv. K této příležitosti byl vydán pamětní spis a byla **otevřena měšťanská škola**.

Také XX. století přineslo Bečovsku další zlepšení dopravních a poštovních spojů. V roce 1901 byla dokončena železnice z Krásného Jezu do Lokte a do odlehlých vsí byl postupně zaveden elektrický proud.

Státní obecná škola byla v Bečově otevřena v roce **1920**.

V roce 1936 měl Bečov 2384 obyvatel (z toho 168 Čechů) a 433 domy.

4. října 1938 do Bečova slavnostně vjela jednotka Wehrmachtu a české pohraniční území bylo připojeno k tzv. Třetí říši Adolfa Hitlera.

Poválečná léta 1945 až 1947 byla provázena tak jako v okolních obcích odsunem Němců z Bečova. Znovuosídlení Bečovska českým obyvatelstvem po roce 1948 je minimální. Je zde málo průmyslu a okolní zemědělské vsi nikoho nelákají. Domovní fondy a památky chátrají. Krajina Bečovska je místy liduprázdná.

Nejzajímavější informace týkající se vývoje školství, zejména vývoje předškolních institucí, nám poskytlo studium materiálů ve SOKA v KV. Tyto materiály se týkaly předškolního zařízení pro děti, které existovalo ve městě Bečov začátkem XIX. století. Jejich studiem jsme se v následujícím textu snažili podrobněji zmapovat vliv technického i politického vývoje, vliv života obyvatel a jejich

pracovních příležitostí a vliv kulturního dění na Karlovarsku na vývoj a „život“ předškolních institucí v tomto kraji. Všechny následně citované dokumenty pochází ze SOKA v KV Fondu Soukromá mateřská škola Bečov nad Teplou.

V Bečově existovala dle dochovaných archivních materiálů od roku 1920 **Privatkindergarten** (soukromá Kindergarten). Nejprve se zařízení nacházelo v domě č.p. 185.

Dále fungovala Kindergarten v přízemí fary č.p. 189

Fara v Bečově – současný stav

Zakladatelem soukromé německé Kindergarten byl Katolický ženský svaz v Bečově. Dohled nad ekonomickou správou měl výbor sestavený z občanů Bečova. Dále Kindergarten podléhala dohledu okresního školského úřadu a okresnímu školskému inspektorovi. Do zařízení byly přijímány děti od 4let a docházku končily dovršením 6. roku. Fungování Kindergarten upřesňoval statut.

„Statut německé soukromé Kindergarten v Bečově

(německý originál viz příloha č. 68)

1. *Německá soukromá Kindergarten v Bečově má za úkol podpořit a doplňovat výchovu předškolních dětí v rodině, jakož i připravit je k výuce pro národní školu.*

Kindergarten se skládá z jednoho samostatného oddělení.

Prostředky výchovy jsou:

- *zaměstnání, která zahrnují činnost tvůrčí a výrobní*
- *pohybové hry se zpěvem a bez zpěvu*
- *pozorování a popisování předmětů a obrázků*
- *vyprávění a příběhy, jakož i básně*
- *lehké práce na zahradě*

Také se má dětem jejich věku dle odpovídající zralosti poskytovat náboženské poučení.

Každé vyučování ve smyslu školy je přísně vyloučeno.

Bližší ustanovení k rozdělení zaměstnání obsahuje plán zaměstnání schválený úřadem.

2. *Vyučovacím jazykem je jazyk německý.*

Zakladatelem a vydržovatelem Kindergarten je Katolický ženský svaz v Bečově.

Jemu s povolením školského úřadu přísluší jmenování a ustanovení vedení, jakož i učitelky a opatrovnice.

Je zodpovědný za zařízení a určuje výši školného pro návštěvu dětí v

Kindergarten. Každá změna v řízení Kindergarten, jakož i každá stavební úprava je uskutečňovatelem oznámena okresnímu školskému úřadu.

3. *Dohledem a ekonomickou správou Kindergarten je pověřen výbor, který je jmenován ženským svazem, ale není sestaven z jeho členů.*

Skládá se z předsedy, jeho zástupce, pokladního zapisovatele, jakož i pěti přisedících. Délka funkčního období pro zvolené je jeden rok.

Usnesení jsou přijímána většinovým hlasováním.

Ovlivňování chodu školy v oblasti pedagogické a výchovné nepřísluší jednotlivým členům, ale celému výboru.

Kindergarten podléhá dohledu školského úřadu. Didaktický a pedagogický dozor vykonává okresní školní inspektor. Kromě toho je též pod dohledem okresního školského úřadu.

- 4. Odpovědné pedagogické vedení vyučování je svěřeno vedoucímu Kindergarten. Přísluší mu přijímání žáků, zodpovědnost za odpovídající uskladnění pomůcek k zaměstnání.*
- 5. Sestavuje požadavky k obstarání prostředků pro chod zařízení. Obstarává další administrativní záležitosti spojené s chodem Kindergarten, na konci školního roku vypracovává roční zprávu, kterou předkládá výboru a orgánům pověřeným péčí o Kindergarten a její inspekci.*
- 6. Čas zaměstnání dětí je stejný, jako ve veřejných školách, děti mohou v zařízení trávit ale i zbývající část dne. Jsou vzaty k dohledu a ke stravování.*
- 7. Přijetí do Kindergarten nesmí být před čtvrtým rokem dítěte, propuštění musí nastat dokončením šestého roku věku dítěte. K přijetí a odchodu dětí může na přání rodičů nebo jejich zástupců dojít kdykoli. Děti, které jsou postiženy vadou a byly by pro ostatní nebezpečím, nesmí být přijaty. Děvčata vyšších tříd národní školy a tříd občanské školy mohou být vtažena účasti do her a zaměstnání Kindergarten.*
- 8. Návštěva Kindergarten ze strany rodičů chovanců je možná po ohlášení v kteroukoli dobu. Eventuální stížnosti je nutno předložit písemně pouze předsedovi výboru.“*

Provozní podmínky Kindergarten byly následující:

„Popis třídy:

Kindergarten se nyní nachází v přízemí fary č.p. 189. Přístup je pohodlný, protože se jde přímo z předsíně do učebny. Místo má zdravou polohu, je útulné, dobře osvětlené dvěma velkými okny na západní stěně. Přes rozestavené lavice k sezení je dostatečný prostor pro pohyb dětí – 37,6 m².

Fara stojí v zahradě. Děti mají možnost za dobrého počasí hrát si venku.

Na chodbě je jeden záchod.“

Popisovaný stav prostředí tehdejší Kindergarten byl vhodný pro pobyt dětí předškolního věku. Kindergarten splňovala hygienické podmínky a poskytovala dětem vhodné a zdravé prostředí.

S finančními problémy se Kindergarten potýkala hned 5 let po jejím založení, tedy v roce 1925. To je zřejmé z dopisu adresovaného Německému kulturnímu svazu v Praze:

„Německému kulturnímu svazu v Praze

(německý originál viz příloha č. 69)

Podepsaný výbor k zachování německé Kindergarten v Bečově u Karlových Varů si dovoluje podat níže uvedenou prosbu.

V Bečově fungovala do začátku školního roku německá Kindergarten, udržovaná Katolickým ženským svazem, místním seskupením v Bečově.

Z důvodu ukončení podpory ze strany jednoho neobyčejného příznivce Kindergarten, měl být chod tohoto zařízení v novém školním roce ukončen.

V současné době je v Bečově, čistě německém okrese, malé české zařízení, sestávající se ovšem jen ze zaměstnanců dráhy a jejich rodin, pro které již byla také zřízena jednotřídní česká národní škola. Ta dostává dalekosáhlý příspěvek a podporu ze strany státu a někdejších faktorů. Tím se dostává do výhodné situace, kdy bezplatným opatřením žákovských požadavků, hodnotným dárkem při vstupu do české školy, přiměje k návštěvě školy také děti německých rodičů a přispěje tak k udržení české školy.

Proslýchá se, že se pro českou školu zřídí budova, kde bude umístěna i česká mateřská škola.

Zrušením německé Kindergarten vzniká nebezpečí, že i němečtí rodiče budou posílat své malé děti do české mateřské školy, tyto děti by byly později ztrátou pro německou školu. Tato úvaha nás přiměla učinit tento pokus o zachování německé Kindergarten, protože existuje naděje, že se i ony zestátní.

Samo město Bečov nemá majetek, který by stál za zmínku, a tím není v situaci, kdy by mohlo udržovat Kindergarten z vlastních prostředků.

Ve městě se nenachází průmysl, jen několik řemeslníků, zbývající část obyvatelstva si vydělává na živobytí hlavně v blízkých lázních Karlovy Vary a Mariánské Lázně. I tato zaměstnání bývají často jen sezónní.

Vlivem polohy města, které se nachází v tepelském údolí obestřené strmými svahy, je i možnost pracovat v zemědělství velmi omezená. Nedá se tedy spoléhat ani na větší

příspěvky k zachování Kindergarten ze strany obyvatel města. Sestavený výbor byl ve shánění příspěvků pro potřeby Kindergarten úspěšný jen do 31. 12. 1925. Pro zbytek školního roku 1925 – 1926 je jediná naděje hlavně v ochotě urozené dobrodinky přispívající měsíčně 300,- Kč, jakož i obce Bečov zabezpečením vytápění a osvětlení třídy. Potřeba Kindergarten je však měsíčně asi 800,- Kč, takže na zbývající měsíce by bylo potřeba sehnat ještě částku 500,- Kč.

S ohledem na to, že se Německý kulturní svaz zastává ohrožených německých škol, dovoluje si sestavený výbor požádat, zda by Německý kulturní svaz chtěl také přispět k zachování německé Kindergarten v Bečově uvolněním měsíční částky nebo poskytnutím větší jednorázové finanční částky.

Bečov 9. listopadu 1925

Jednatel: neuvedeno

Předseda: neuvedeno“

Německý kulturní svaz v Praze odpověděl na žádost Kindergarten takto:

„Německý kulturní svaz

Prag 1, Karlsgasse 12

(německý originál viz příloha č. 70)

31. 3412/Schl. 5

V Praze 26. listopadu 1925

Dr. Ud. Wolf

Bečovu

Se zřetelem na vaši žádost z 9. t.m. kvůli poskytnutí podpory pro Vaši Kindergarten zdvořile sdělujeme, že vedení svazu vaší žádosti s ohledem na zcela nedostatečné prostředky svazu bohužel nemohlo vyhovět.

Německý kulturní svaz musí pro pokračující omezování škol obrátit svou hlavní pozornost na ochrannou práci škol.

Podpory Kindergarten mohou být proto poskytnuty jen takovým místům, která jsou silně ohrožena a která prostředky nemohou sehnat vyčerpáním všech možností (obec, statkáři, fabrikanti).

Domníváme se, že se dá předpokládat, že Vaše obec s 2136 Němci a jen 50 Čechy by mohla být schopna udržet Kindergarten z vlastních zdrojů.

Chceme ještě podotknout, že pomůcky k zaměstnání pro naše Kindergarten objednávané u nakladatelství Siegel v Reichenberg (Liberci), u kterého Německý kulturní svaz užívá 20% slevu.

Jsme připraveni provést objednávky pomůcek i pro Vaši Kindergarten, čímž by 20% sleva byla Vaší Kindergarten k prospěchu.

*S německými pozdravy
pro Německý kulturní svaz*

podpisy - nečitelné“

Z dopisu Německého kulturního svazu se dovídáme důležitou informaci, která se týká vybavování Kindergarten pomůckami. Protože víme, že Kindergarten pracovala s dětmi podle Fröbelova systému, bylo potřeba vybavit ji také příslušnými učebními pomůckami – „Dárky“. Je zřejmé, že Německý kulturní svaz měl zájem na tom, aby byly Kindergarten vybaveny pomůckami pro práci v německém typu předškolního zařízení. Proto nabízí nejen kontakt na zajištění pomůcek, ale také možnou slevu při jejich nákupu.

Korespondence za účelem získání finančních prostředků pro Kindergarten v Bečově ještě pokračovala zasláním odůvodněním, které zřejmě v první žádosti Německý kulturní svaz postrádal.

„K odůvodnění žádosti poslouží následující

(německý originál viz příloha č. 71)

1. K vzácné zprávě z 26. listopadu 1925 Zl. 3412 -

jste nám vysvětlili, že podpory Kindergarten mohou být poskytnuty jen takovým místům, která jsou silně nacionálně ohrožena.

Z výše uvedeného výkladu plyne, že takováto situace se u nás právě nachází, přičemž chceme poukázat na to, že právě Bečov nacházející se uprostřed mezi dvěma lázeňskými městy, s odbočkou na Rakovník, byl již od převratu pokládán za nacionální místo vpádu.

2. *Ve zprávě kladete důraz k oprávnění na to přispět nějakou pomocí jen tehdy, pokud jsou všechny původní finanční prameny vyčerpány.*

Velmi zadlužené město Bečov dělá, co je v jeho moci, není bohužel v situaci Kindergarten udržet, poněvadž jeho prioritní starostí je udržet v chodu německou hudební školu. K tomuto cíli se nyní musí soustředit všechny ostatní německé spolky města se všemi svými, bohužel jen příliš slabými finančními silami.

Přes veškeré naše úsilí je pro nás naprosto nemožné z vlastních zdrojů asi 7000,- sehnat.

Ačkoli je nám známo, že německý kulturní svaz musí se svými finančními prostředky zacházet velmi šetrně, aby dostal své mocné úlohy, tak se přeci odvažujeme v tísní, ve které se nacházíme, obrátit se na svaz s prosbou pamatovat na nás alespoň skromnou podporou pro tento rok.

Vše bychom právě obětovali pro zachování německého charakteru našeho milého města Bečov.

Věrným německým pozdravem za výbor pro zachování Kindergarten v Bečově.

Předsedkyně : neuvedeno

Jednatelka (zapisovatelka): neuvedeno“

Kindergarten se nacházela zřejmě ve velmi tíživé finanční situaci. V SOkA jsou uloženy další dopisy s prosbami o finanční pomoc adresované různým institucím. Kladného vyřízení se Kindergarten dočkala například od Německé zemské komise pro ochranu dětí a péče o mládež v Čechách.

„Německá zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež v Čechách

Reichenberg (Liberec) – Waldzeile 14

(německý originál viz příloha č. 72)

A. Zl.: 125/ III.

Reichenberg (v Liberci) 4. ledna 1926

Věc: Podpora

Ctěnému vedení Kindergarten v Bečově

Ministerstvo pro sociální péči vám výnosem z 19. prosince 1925 čísla 10214/I/A-2-25 na rok 1925 k zachování Vaší Kindergarten povolil státní podporu 500 Kč pod podmínkou, že do Kindergarten přijmete také děti rodičů, které nemohou platit týdně 6,- Kč. Částka Vám je poslána přímo poštovní spořitelnou, její přijetí je třeba potvrdit přímo ministerstvu. Bližší informace dostanete ještě od politické okresní správy v Bečově.

Razítko

Podpisy - nečitelné“

Z bohatě zachované korespondence ze školního roku 1925-1926 je zajímavá také žádost o povolení k použití určité finanční částky z úspor školní dotace ze školního roku 1924-1925. Tato žádost byla adresována místní školské radě v Bečově dne 3. března 1926.

26. března 1926 děkuje dopisem sestavený výbor Katolickému ženskému svazu v Bečově za finanční pomoc, který věnoval Kindergarten:

Pro vánoční nadílku.....50,- Kč

Pro divadelní představení....600,- Kč

Stejným dnem je datováno i poděkování paní Hanika a paní Köhler za uspořádání sbírky při příležitosti masopustního průvodu ve městě. Sbíрка vynesla částku 25,- Kč.

Na žádost Katolického ženského svazu v Bečově z 6. září 1926 Místní školské radě v Bečově o pomoc zachovat Kindergarten rada 12. října 1926 odpověděla:

„Při zasedání 11. října bylo rozhodnuto, že ve školním roce 1926-1927 bude soukromé Kindergarten hrazena místnost i její vytápění a mimo to bude Kindergarten ještě poukázáno 500,- Kč.“

Další naléhavou prosbu a pomoc adresovala Kindergarten Německému kulturnímu svazu v září 1926.

„Bečov, září 1926

Slavnému německému kulturnímu svazu

Praha

(německý originál viz příloha č. 73)

Již v loňském roce se odvážil výbor pro zachování německé soukromé Kindergarten v Bečově předstoupit k poctěnému německému svazu s žádostí o dobrotivý příspěvek a podporu.

I když jsme hned poctivě uznali, že tehdy nebyl v situaci, aby nám mohl přispět, přesto se na něj obracíme s podobnou žádostí i letos. Velká je naše nouze!

S obrovským vypětím se nám podařilo v roce 1925-1926 zachovat německou Kindergarten. Návštěvnost byla občas až kolem 40 dětí, přesto učební pomůcky a potřebná opatrovatelka byli z důvodu chudých rodičů sotva zaplacení. Pokud by sama učitelka nebyla spokojena s opravdu skromným měsíčním výdělkem 600,- korun, tak bychom museli Kindergarten uzavřít před koncem školního roku.

K tomuto rozhodnutí jsme měli blízko na začátku roku, když jsme zjistili, že jistá strana požadovala naši místnost pro českou mateřskou školu.

Nyní již nebyl čas váhat a otálet. 4. tohoto měsíce jsme se pustili do nových zápisů a 7. září se začalo s vyučováním. Poté se ve spěchu zřídil nový výbor. Ten je připraven k nejušlehnější práci, i když nemá k dispozici žádné mimořádné prostředky.

V tomto tlaku a nesnázích se obracíme na Německý kulturní svaz, který je v této oblasti tak vlivný a hájí nacionální zájmy.“

Podobná žádost byla ženským svazem adresována i Hlavnímu vedení svazu Němců v Teplicích. V dopise se mimo jiné uvádí:

„Do letošního roku byla v Bečově zachována Kindergarten a to katolickým ženským svazem – místním seskupením v Bečově. Vzhledem k tomu, že štedrá osoba přestala Kindergarten finančně podporovat, měla být Kindergarten v tomto školním roce uzavřena. Ve městě Bečově, jinak čistě německém okrese, se nyní nachází malá česká menšina, kterou tvoří zaměstnanci dráhy a jejich rodiny. Pro jejich děti byla již zřízena jednotřídní národní škola. Ta nachází velkou podporu státu a ostatních faktorů. Ziskává si děti německých rodin dary při vstupu do školy a mimo jiné i bohatou vánoční

nadílkou. Uvažuje se také o zřízení vlastní budovy pro českou školu a pak i o umístění mateřské školy v této budově. Pokud se německá Kindergarten zruší, vznikne nebezpečí, že němečtí rodiče budou posílat své děti do české mateřské školy, čímž budou tyto děti později chybět i v německé národní škole.“

Z dokumentů je patrné, že zřizovatelé Kindergarten měli velké obavy o další existenci zařízení a tyto obavy byly umocněny přílivem českého obyvatelstva do pohraničních měst. Rozrůstající se české menšiny zřizovaly pro své děti české menšinové školy (zákon z r. 1919). Dokument bečovské Kindergarten zmiňuje také **existenci malého českého zařízení pro děti**. V souvislosti s hrozícím zrušením Kindergarten by prý mohlo dojít k odlivu německých dětí do českých škol.

Korespondence mezi Německým kulturním svazem a Kindergarten dále pokračovala. Svaz upozornil na potřebu předložit žádost také jejich okresnímu spolku v Teplé a požádal Kindergarten o podrobný rozpočet na školní rok 1926-1927 a vyúčtování roku 1925-1926.

V říjnu roku 1926 se Kindergarten dočkala kladného vyřízení žádosti a obdržela od Německého kulturního svazu částku 1 500,- Kč s dovětkem: „*Poukazujeme Vám tuto částku s žádostí, abyste nám její příjem potvrdili lístkem. Doufáme, že vyvinete úsilí najít prostředky a cesty, abyste potřeby pro Vaši Kindergarten příště zabezpečili jinak*“

Z následující dochované zprávy o činnosti Kindergarten získáme představu o počtu dětí, návštěvnosti, čase kdy byla pro děti otevřena i o jejím „pracovním a výchovném programu“ podle Fröbela.

„Zpráva o činnosti - školní rok 1926-1927

1) *Návštěvnost* Průměrně 25 dětí

Zapsáno 39 dětí

Výuka a dozor nad dětmi probíhala denně

Od 9 – 11 hodin dopoledne a

Od 13 – 15 hodin odpoledne

2) *Výuka - a) pozorování*

b) „Fröbelovy práce“

c) memorování krátkých básní a vyprávěnek

d) pohybová cvičení se zpěvem i bez zpěvu

e) vycházky

3) Zdravotní stav dětí – celkově velmi dobrý, kromě ojedinělých záchvatů černého kašle (Keuchhusten)

4) Ostatní – uspořádáno skromné vánoční vystoupení, při kterém byli svěřenci odměněni pozorností, chudší dostali oděvy.

28. března 1928“

Podle přehledného vyúčtování je patrné, že se Kindergarten potýkala s existenčními problémy. Výdaje za rok 1926-1927 převyšovaly příjmy o více jak 600,- Kč, což byla přibližně částka shodující se s měsíční mzdou učitelky.

„Vyúčtování za rok 1926-1927

Příjmy

Dary Komtesy a ostatních zainteresovaných	4642,60 Kč
Výtěžek z divadelních představení.....	1729,40 Kč
Podpory různých spolků.....	2229,- Kč
Příspěvky na výuku (zřejmě vybírané od svěřenců, pozn. aut.)	<u>1614,- Kč</u>
	10215,- Kč

Výdaje

Mzda učitelky.....	7536,- Kč
Penzijní pojištění.....	937,- Kč
Vánoční nadílka.....	1309,- Kč
Opatrovatelka.....	1000,- Kč
Poštovné atd.	<u>71,10 Kč</u>
	10823,10 Kč“

I o deset let později je Kindergarten zachována a z archivní korespondence školního roku 1935-1936 je i krátký dopis odeslaný Německou zemskou komisí pro ochranu dětí a péči o mládež v Čechách z Reichenberg (Liberce). „Německý svaz charity v ČSR, Praha IV-34 v dopise z 2. 12. 1936 věnuje dennímu útulku v Bečově částku 400,- pro stravování dětí. Tyto peníze získal Německý svaz charity od ministerstva pošt z výtěžku poštovních známek vydaných pro obecné blaho v době od 1. 4. do 30. 4. 1936.“

Pro tento školní rok získala Kindergarten od ministerstva pro sociální péči státní podporu 420,- Kč.

V SOKA v Karlových Varech je uložena i účetní uzávěrka bečovské soukromé Kindergarten za školní rok 1935-1936 a rozpočet na následující školní rok. (Příloha č. 74) Výdaje za školní rok 1935-1936 byly přibližně dvojnásobné než příjmy z téhož roku. „Deficit musel být pokryt různými sbírkami a soukromými intervencemi.“

Ke zmíněnému rozpočtu a uzávěrce se vztahuje dopis německé soukromé Kindergarten v Bečově adresovaný ministerstvu pro sociální péči v Praze. Z dopisu vyplývá, že k zachování Kindergarten je potřeba dotace alespoň 7000,- Kč ročně. (Příloha č. 75)

O činnosti německé soukromé Kindergarten v Bečově je zpráva ze školního roku 1935-1936:

„Zpráva o činnosti

Německé soukromé Kindergarten v Bečově v roce 1935-1936

(německý originál viz příloha č. 76)

1. Docházka

Denní docházka přihlášených chovanců činila průměrně 25 chovanců. Celkem jich bylo přihlášeno 30. Výuka a dohled nad dětmi se konaly denně, to znamená ve všech školních dnech, v době od 8 do 11 hodin dopoledne a 1 až 3 hodiny odpoledne.

2. Výuka

Zahrnovala názorné vyučování, řečnická cvičení, učení krátkých básní zpaměti, vyprávění, hry při chůzi, cvičení, pohyb se zpěvem a bez zpěvu, práci v Kindergarten podle Fröbela a Montessori, vycházky.

3. Zdravotní stav

Byl povšechně velmi dobrý, mimo onemocnění chřipkou a kašle se zvracením

4. Ostatní

V Kindergarten se konaly malé oslavy Mikulášská a vánoční, které musely být bohužel skromné. K Velikonocům bylo velmi pěkné divadelní představení

V Bečově 19. července 1936

Zapisovatel: neuveden

Předsedkyně: neuvedena“

Celá zaznamenaná historie Soukromé Kindergarten v Bečově nám dává tušit, že existence soukromých školských zařízení byla provázena mnohými finančními těžkostmi a ztráta finančních dotací od soukromých osob by znamenala prakticky ukončení jejich provozu. Jen velké úsilí, vytrvalost, skromnost zaměstnanců a také potřeba udržet německou Kindergarten v období zakládání konkurenčních českých školských zařízení zřejmě zapříčinily, že přes obrovské nedostatky finančních prostředků zůstala Kindergarten v provozu nejméně do roku 1936, ze kterého jsou ve SOKA v KV uchovány poslední dokumenty.

3.4. Zaniklé obce Karlovarska – zaniklé školské instituce

Oblast dnešního Karlovarska byla v IX. století velmi hustě osídlena. Nacházelo se zde mnoho měst a obcí se vzkvétajícím průmyslem, těžařskou výrobou, rukodělnými pracemi i zemědělstvím. Mnoho z tehdy vzkvétajících obcí ale dnes už vůbec neexistuje. Masový zánik četných obcí na Karlovarsku byl zapříčiněn několika faktory.

1) Západní Krušnohoří

V západním Krušnohoří došlo k velkému odlivu obyvatel odsunem Němců z pohraničí v letech 1945 – 1946. Vyprázdňené vesnice zejména v horských oblastech dávaly možnost levného získání stavebního materiálu i zařízení domů. Velkou roli sehrála i bezbrannost správních úřadů jak naložit s prázdnými vesnicemi, jež **pro svou odlehlost nelákaly novoosídlence** (Burachovič, 1993). Například v regionu Nejdecka v prostoru mezi Kraslicemi a Klínovcem zaniklo v 50. letech XX. stol. 18 sídelních lokalit a mnohé obce zaznamenaly velké ztráty na domovním fondu.

Statistiky uvádějí, že na celém území bývalých Sudet zaniklo 1200 obcí.

2) Slavkovský les

Na místě větší kumulace Němci opuštěných lidských sídlišť byly mnohdy zřizovány výcvikové prostory. Jednou z takových lokalit je oblast **Slavkovského lesa**, kde vznikl **Vojenský výcvikový prostor Prameny**.

3) Sokolovská pánev

Ačkoli největší rozvoj dolování uhlí na Karlovarsku byl v letech 1873 – 1918, v oblasti **Sokolovska** postoupila povrchová **těžba hnědého uhlí** po druhé světové válce až k osídleným místům a ta musela těžbě ustoupit. Tak zaniklo i několik obcí na Sokolovsku. (Beran, 1994)

Zatímco ve Slavkovském lese přispělo k zániku obcí vedle odsunu německého obyvatelstva zřízení vojenského prostoru, v oblasti Krušných hor to bylo kromě neatraktivní polohy odlehlých osad také zřízení pohraničního pásma.

Slavkovský les

Prameny (Sangerberg)

Ještě v roce 1880 měla obec Prameny 2600 obyvatel a 270 domů, **školu**, faru a ve zvonici kostela tři zvony, ulité z místního stříbra (ty byly roztaveny během první světové války). V obci byly tři hotely, dvacet hostinců a dokonce bankovní dům Tanzer, který měl od c.k. ministerstva financí povoleno tisknout vlastní bankovky.

Na postupném zániku obce se podepsalo několik faktorů. Prvním z nich byl neúspěch při projektu nové železniční trati na konci XIX. století, který Prameny vynechal, a druhým zabrání prostoru vojáky v roce 1948 po odsunu Němců.

Krásná Lípa (Schönlind)

V XVIII. století držel statek Krásná Lípa Ferdinand ze Schönau a obec měla 79 stavení. Když byla v roce 1826 v Krásné Lípě postavena železná huť, která však fungovala jen do roku 1837, jako nefungující ji roku 1841 neúspěšný majitel daroval obci. Ta ji nechala přestavět na **školu**.

V roce 1847 dosáhla obec největší zalidněnosti. Žilo zde 880 obyvatel ve 109 domech. Roku 1850 se Krásná Lípa stala samostatnou obcí.

Po útlumu průmyslu však začalo obyvatel ubývat. V roce 1910 bylo evidováno 109 domů a 562 obyvatel, v roce 1936 124 domů a 570 obyvatel. Území bylo v roce 1948 začleněno do "Vojenského újezdu Prameny". Z bývalé obce zůstalo dnes jen několik osamocených domů.

Město Čistá (Lauterbach)

Bývalé Město Čistá leželo na obou stranách staré cesty z Bečova do Sokolova (dnes křižovatka Krásno-Prameny-Sokolov). Od roku 1784 až do svého zrušení, spravoval Čistou úřad v Lokti.

V roce 1843 bydlelo v Čisté 2082 obyvatel v 274 domech, v roce 1900 to bylo 1634 lidí a 261 domů a v roce 1939 už jenom 1000 obyvatel. Úbytek obyvatel byl tak jako v okolních obcích způsoben nejspíš jejich stěhováními za prací v nově vznikajících dolech na Sokolovsku.

V roce 1918 patřila Čistá k nově vzniklé Československé republice, ve třicátých letech ji ovládla Sudetoněmecká strana a po mnichovském diktátu v roce 1938 patřila k územím odtrženým od ČSR. Do města vstoupila německá armáda.

V letech 1946-47 byl proveden odsun německého obyvatelstva. Na jaře roku 1946 byla Čistá začleněna do vojenského výcvikového prostoru "Vojenský újezd Prameny" a museli se z ní vystěhovat i poslední obyvatelé. Dlouhou tradici zde prý měla stará **měšťanská škola** později **přeměněná na obecnou školu**.

Obecná škola v Městě Čistá

Smrkovec (Schönficht)

První písemná zpráva o obci je z roku 1355, kdy v ní došlo k výměně kněze. Největší rozvoj zažil Smrkovec v XVI. století, rozmachem těžby stříbra. Obec se pomalu rozrůstala a na konci XVIII. století čítala 65 domů. V roce 1846 zde bylo evidováno 728 obyvatel, což bylo v historii obce asi nejvíc.

V dalších letech docházelo k odlivu obyvatel, zapříčiněného stěhováním horníků za práci do uhelných revírů Sokolovska (Falknov). V roce 1895 stálo ve Smrkovci 107 domů, žilo tam 663 obyvatel, z nichž byli všichni Němci katolického vyznání. Evidováno bylo 26 sedláků s rodinami, 100 tkalců bavlny, 1 řemeslník a několik nádeníků. Při sčítání obyvatel v roce 1900 měla farní obec Smrkovec 98 domů a 609 obyvatel, vlastní poštovní úřad, později také vlastní četnickou stanici. Po první světové válce v roce 1921 zde žilo 533 obyvatel. V obci byla pošta, mlýn s pilou a působil tam hasičský spolek. Děti navštěvovaly **německou školu**. Ve školním roce **1929-1930** byla v rámci počesťování založena **jednotřídní česká obecná škola a mateřská škola, která fungovala do roku 1938**.

Budova školy ve Smrkovci

Osud městečka byl zpečetěn po 2. světové válce, kdy došlo nejdříve k odsunu německého obyvatelstva a záhy poté k začlenění Smrkovce do vojenského pásma. Obyvatelé obce byli urychleně vysídleni. Podle vzpomínek pamětníků měli pouze několik hodin na to, aby pod dohledem vojska vesnici opustili.

Vranov (Frohnau)

První písemná zpráva o obci je z roku 1246. V centru obce byla **škola**, původně **z roku 1811**, později přestavovaná. Český název Vranov byl úředně používán od roku 1923.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

1869	82 domů	570 obyvatel
1900	76 domů	428 obyvatel
1930	68 domů	327 obyvatel

Odliv obyvatel byl nejspíš zapříčiněn stěhováním lidí za prací do nedalekých obcí s prosperující těžbou.

Zánik Vranova způsobilo jeho začlenění do vojenského pásma.

Rovná (Ebmeth)

Původní obec Rovná stávala kousek níž pod současnou Rovnou. Z němčiny lze přeložit Ebmeth jako Rovná (na rovině), což také udělaly úřady v roce 1947, kdy padlo rozhodnutí o počestění názvu obce. V roce 1840 evidovala obec 531 obyvatel v 73 domech, na konci XIX. století už to bylo 82 domů. Svého maximálního růstu dosáhla Rovná v roce 1900, kdy zde stálo 91 domů, ve kterých žilo 461 obyvatel.

V Rovné vznikl spolek dobrovolných hasičů, pěvecký spolek, **fungovala zde škola** a také hospoda. Počátek konce původní Rovné však způsobila druhá světová válka a následný odsun obyvatel německého původu. Začleněním obce do VVP Prameny bylo pro původní Rovnou konečným ortelem. Většina domů byla pobořena, zbytek vzal za své v padesátých letech při akci "Úklid pohraničí".

Lobzy (Lobs)

Lobzy leží na náhorní planině ohraničené Zlatým a Paseckým vrchem. Obyvatelstvo obce se živilo převážně dobytkařstvím a zemědělstvím. Pěstovalo se zde obilí, brambory, ale také chmel. V sedmdesátých letech XVIII. století čítala obec 37 domů.

Z písemných pramenů je známo, že **minimálně od roku 1757 fungovala v obci škola**. Zajímavostí je, že téměř po dvě století v ní zajišťoval výuku učitelský rod Krausů, v němž se učitelské povolání dědilo z otce na syna. Z této dynastie byl pro současnost nejvýznamnějším Karel Kraus (1764-1826), který v roce 1816 věnoval Nosticům sbírku 47 místních lidových písní.

Přelom století XIX. a XX. byl pro Lobzy obdobím společenského rozkvětu. Náhlému rozkvětu náhorní obce udělaly drsnou přítrž dvě světové války, následné vystěhování původních obyvatel a zřízení VVP Prameny, do jehož teritoria Lobzy patřily. Během vojenské správy byla původní obec srovnána se zemí.

Kostelní Bříza (Kirchenbirg)

Obec Kostelní Bříza leží 6 km jižně od Sokolova. V XV. století vlastnili Kostelní Břízu Štampachové ze Štampachu. V roce 1767 zde nechal rytíř Jan Václav Turba vystavět zámek a o tři roky později dokonce **školu (1770)**. Škola však musela být v roce 1780 pro své malé rozměry přestavěna a v roce 1873 byla postavena nová škola v dnešní podobě.

V obci býval i menší panský pivovar s palírnou kořalky. Byla zde i chmelnice, špitál a myslivna. V polovině XIX. století měla Kostelní Bříza 350 obyvatel.

Západní Krušné hory

Chaloupky (Neuhaus)

První písemná zpráva o vsi je z roku 1757, kdy byla součástí nejdeckého panství. **Škola** stála v Chaloupkách od **roku 1898**. Byla **dvojtřídní** a její součástí byl i byt pro řídicího učitele. Poštu měly Chaloupky v Nových Hamrech, kostel v Jelení. K významným provozům patřila Leopoldova parní pila a bednárna, jejíž činnost neustala ani po 2. světové válce, kdy ji získal do národní správy J. Kubát. Přestože pila prosperovala, byla úřednickým rozhodnutím ministerstva průmyslu v roce 1947 zrušena.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

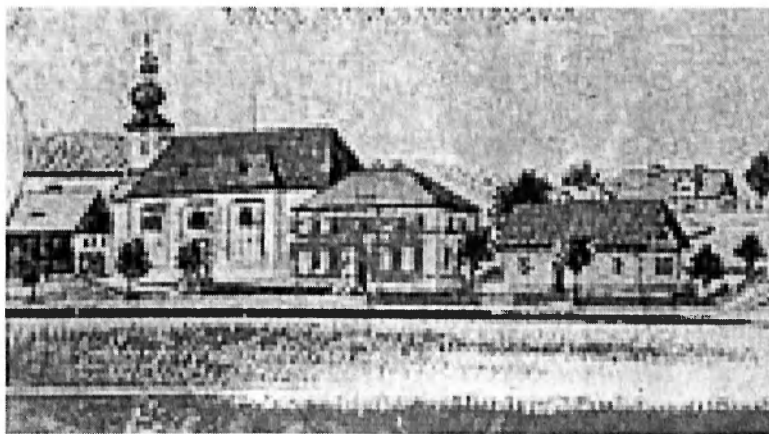
1869	63 domů	548 obyvatel
1900	88 domů	565 obyvatel
1930	79 domů	359 obyvatel
1955	3 domy	0 obyvatel

V 50. a 60. letech 20. století byla všechna stavení demolována.

Jelení (Hirschenstand)

I když rýžování cínu v této oblasti má dlouhou tradici, k trvalému osídlení došlo až v průběhu XVII. století. Sláva Jelení byla založena na těžbě cínu, kterou nepodlomila ani třicetiletá válka.

K úpadku těžby začalo docházet až v XVIII. století. V blízkosti kostela stála fara a mezi kostelem a farou byla v **polovině XIX. století postavena škola**.

Na litografii z roku 1902 budova školy už stojí.

V obci byla pošta a vzhledem k blízkosti hranic také celní úřad. Jelení zaniklo v důsledku odsunu německého obyvatelstva a následném začlenění do pohraničního pásma.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

1869	148 domů	1193 obyvatel
1900	165 domů	1017 obyvatel
1930	139 domů	834 obyvatel

Liboc (Frankenhammer)

První písemná zpráva o vsi je z roku 1422, kdy je zmiňován zdejší železný hamr. Ve 30. letech 20. století zde byly tři obchody s potravinami a smíšeným zbožím a několik hostinců, ve kterých byly pořádány také taneční zábavy. V obci byl mlýn (Stöberhmühle) a v její blízkosti stál bývalý železný hamr s pekárnou a hostincem. Vedle kostela dodnes stojí nevyužitá fara a bývalá **dvojtřídní škola**.

Český název Liboc byl stanoven v roce 1948 a odvozen byl od obcí protékajícího Libockého potoka.

Po odsunu většiny původního obyvatelstva se obec nepodařilo dosídlit.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

1869	91 domů	644 obyvatel
1900	97 domů	563 obyvatel
1930	87 domů	471 obyvatel
1991	2 domy	4 obyvatelé

Rolava (Sauersack)

Osada byla založena zřejmě v 1. polovině XVII. století, i když cín se zde rýžoval již dříve. První písemná zpráva je z roku 1654. Úpadek hornictví v polovině XIX. století nutil obyvatele hledat nové zdroje obživy. Vedle paličkování, které se tu rozvíjelo již od XVII. století, to bylo od XIX. století také vyšívání tylu a výroba perleťových knoflíků. Tyto ruční práce byly záležitostí celé rodiny – paličkovaly nejen ženy, ale i muži. Od 20. let XX. století se v Rolavě šily bavlněné i kožené rukavice pro firmy v Aši a Perninku. V obci byla **nejdříve jednotřídní a od roku 1890 nová čtyřtřídní škola**. Zánik obce způsobilo její vylidnění po odsunu německého obyvatelstva a její začlenění do pohraničního pásma v roce 1951.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

1869	132 domů	1024 obyvatel
1900	158 domů	1061 obyvatel
1930	157 domů	1016 obyvatel

Sokolovská pánev

Habartov (Habersbirk)

První písemná zpráva o Habartově je z roku 1339. Původní zemědělský charakter obce se ale začal od počátku XIX. století vytrácet. Byly otevřeny první doly a také minerální závody. Český název Habartov dostala obec v roce 1947. **Škola**, která se

v obci nacházela byla, **zbořena v roce 1952**. Zvýšená těžba po II. sv. válce si vyžádala likvidaci původní obce.

Jehličná (Graseth)

Jehličná je poprvé zmiňována ve šlikovském erbáři z let (1523 – 1525). V obci stávaly **dvě školy**. V roce 1973 byla Jehličná kvůli postupu dolové těžby zrušena.

Tisová (Thessau)

První písemná zmínka o Tisové je z roku 1410. Úřední český název byl obci Tisová stanoven již v roce 1885. V Tisové **stávala také škola**.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

1869	38 domů	270 obyvatel
1900	51 domů	459 obyvatel
1930	79 domů	1052 obyvatel

Obec Tisová musela ustoupit postupující povrchové těžbě

Vřesová (Doglasgrün)

První písemná zpráva o vsi je z roku 1492, kdy patřila Unruherům, kteří zde měli zřejmě tvrz. Vedle kaple sv. Vendelína byla v roce **1854 postavena jednotřídní škola**, ve které se učilo až do roku 1959, kdy musela ustoupit výstavbě kombinátu na zpracování hnědého uhlí.

Budova na snímku je obecná škola ve Vřesové. S její výstavbou se započalo v roce 1827, dostavěna byla v roce 1854. Tato fotografie pochází ze školního roku 1956-1957. Tak, jak byla budova školy postavena, zůstala až do jejího zániku.

Vývoj počtu domů a obyvatel:

1869	74 domů	599 obyvatel
1900	92 domů	678 obyvatel
1930	145 domů	900 obyvatel
1950	164 domů	407 obyvatel

Vítkov (Wudingrün)

Bývalá obec Wudingrün (také Wittichengrün nebo Butichangrün) stála podél původního koryta Lobežského potoka, na staré kupecké cestě za dnešními hranicemi Slavkovského lesa. Kolem roku 1525 měl Vítkov 12 větších usedlostí a patřil tak ke středně velkým vesnicím své doby. Nejvýznamnější stavbou byl tehdy Vítkovský hamr, který patřil mezi nejstarší písemně doložené hamry Sokolovska. Od poloviny XVIII. století se Vítkov rozrůstal. V roce 1785 zde bylo 32 domů.

Od roku **1835** začala v obci fungovat **škola**, kterou kolem roku **1860** navštěvovalo **více jak 80 žáků** (včetně žáků ze sousední Ovčárny). **Nová patrová školní budova** byla **postavena v roce 1893**. V té době stálo ve Vítkově již 64 domů a v nich žilo 446 obyvatel.

Úřední sčítání lidu v roce 1910 evidovalo 559 obyvatel v 76 domech. Důvodem růstu počtu obyvatel byl zejména dostatek pracovních příležitostí, hlavně v rozvíjejícím se uhelném průmyslu. Ve Vítkově byly v této době 2 mlýny s pilou, 2 cihelny, 3 hostince, 2 řezníci, 3 pekaři, 3 ševci, krejčí, kolář, podkovář a šindelář.

Počátkem XX. století byly otevřeny 3 koloniály. Maximálního počtu obyvatel dosáhl Vítkov v roce 1936, kdy tam žilo 565 lidí v 82 domech. Do **třech tříd místní školy docházelo 111 žáků**.

V druhé polovině XX. století bylo rozhodnuto o totální likvidaci Vítkova v souvislosti s otevřením povrchového dolu Michal, který zahájil těžbu v květnu 1979. V současnosti je na ploše bývalého Vítkova vodní plocha vzniklá rekultivací bývalého lomu Michal.

Závěr

Teprve prostudováním velkého množství materiálů jsem získala odvalu uchopit tuto práci s určitým nadhledem, který byl pro zpracovávání témat úzce souvisejících s palčivou otázkou německo-českých vztahů v oblasti Karlovarska zapotřebí. Jednalo se nejen o nahlédnutí do nesčetného množství archivních spisů uchovaných ve fondech Státního okresního archivu v Karlových Varech a Přerově, ale také o potřebu alespoň částečně proniknout do zatím příliš nepublikovaného politického pozadí soužití Němců a Čechů v Sudetech.

Předpokládali jsme, že se Karlovarsko svým specifickým historickým vývojem z hlediska nacionální příslušnosti jeho obyvatel, bude určitým způsobem lišit od vnitrozemí také v oblasti vývoje školství. Tento předpoklad se potvrdil zjištěním, že školské instituce existovaly či zanikaly v těsné souvislosti s politickým děním na Karlovarsku. Spolu s odlivem a opětovným zabydlováním se německých či českých obyvatel byla zakládána a rušena školská zařízení a s nimi se objevovalo či potlačovalo používání příslušného mateřského jazyka. Nutno dodat, že oblast Karlovarska je dodnes promíšena množstvím lidí jiné národnosti než české. Také je dosud velmi znatelné, že Němci toto krušnohorské a podkrušnohorské území obývali v hojném, určitá období i takřka stoprocentním zastoupením.

Z toho důvodu nešlo opomenout skutečnost, že na Karlovarsku fungovaly současně mnohdy i desetiletí dva typy školských zařízení, dělíme-li je podle vyučovacího jazyka. České i německé školy pro děti s povinnou školní docházkou, Kindergarten a mateřské školy pro děti předškolního věku. Proto bylo potřeba vyzdvihnout v práci rozdílnost mezi oběma typy předškolních zařízení, která fungovala na odlišných základech.

Vzhledem k tomu, že česká předškolní zařízení jsou v literatuře poměrně dobře popsána a jejich vývoj a koncepce jsou nám přístupné, zaměřili jsme se na proniknutí do myšlenek provázející výchovně vzdělávací programy Kindergarten. Za tímto účelem jsem navštívila Muzeum Friedricha Fröbela – zakladatele Kindergarten - v Bad Blankenburgu, kde jsem čerpala materiály o metodických postupech v tomto předškolním zařízení. Bylo pro mě velmi příjemným zjištěním, když jsem posléze při bádání ve fondech archivu objevovala v osnovách Kindergarten a českých mateřských škol styčné body nejen v podobném výchovném působení, ale také v používání například Fröbelových „Dárků“, které u nás socialistická pedagogická literatura

s ohledem na Fröbelovu národnost taktně přehlížela. Dovolím si ale tvrdit, že takřka všechny Fröbelovy „Dárky“ se v různých modifikacích a pod novými názvy v českých mateřských školách používají dodnes.

V historickém vývoji jednotlivých oblastí Karlovarska jsme několikrát zaznamenali konkurenční boj o většinové postavení českého nebo německého národa, který se potažmo projevil v boji udržet dále fungovat školské zařízení s českým nebo německým vyučovacím, případně zaměstnávacím jazykem a děti, které zařízení navštěvovaly získat pro užívání daného (pro mnohé ne rodného) jazyka i v běžném životě.

Prozkoumáním skutečností v oblasti školství jsme došli k závěru, že platily určité zákonitosti a závislosti mezi existencí obecných škol a Kindergarten nebo mateřských škol. Proto se dá předpokládat, že i v obcích, ve kterých se nepodařilo existenci předškolního zařízení prokázat, fungovala Kindergarten či mateřská škola pro děti předškolního věku v rámci obecních škol. Více se dochovaly doklady soukromých předškolních zařízení, která fungovala samostatně. Také útulky byly samosprávné instituce a jejich chod byl hrazen ze sbírek a fondů.

Podle minimálního množství odděleně dochovaných archivních materiálů z doby působení předškolního zařízení v dané době soudíme, že tyto veřejné instituce byly převážně přímo závislé na existenci obecních škol v obci a jako takové nezaujímaly plnohodnotné postavení v žebříčku vzdělávání. Přesto ale předškolní zařízení existovala a dokladují nám to zmínky v archivních materiálech obecních škol.

Domníváme se, že naše monografická studie na toto téma ve vztahu ke Karlovarskému kraji je prvním uceleným přehledem, který se snaží zmapovat historické souvislosti s vývojem školství v tomto kraji. Vyhledávání faktů ztěžovala skutečnost, že s odchodem Němců po roce 1946 „odešly“ i jejich vzpomínky a tradice. Proto si uvědomuji, že je ještě mnoho neprobádaných oblastí, které by tuto práci mohly doplnit a ucelit.

Prameny a literatura

Literatura

Andrš, P., Michálek, M., Pánek, Z. *Takový byl Nejdek, Pohlednice a fotografie do roku 1945*. Nejdek : Nakladatelství Fraus, k.s. Plzeň, 2005. ISBN 80-239-6185-3.

Böhm, J. *Karlovy Vary 1900*. Karlovy Vary : Vydavatelství karlovarských publikací B+B+B – Zdeňka Bohmová 2000.

Beran, P. Dolování hnědého uhlí na Karlovarsku. In : *Historický sborník Karlovarska II*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1994, s. 248 – 270. ISSN 1240-9401.

Burachovič, S. *Když odešli Němci (Několik úvah k osudu západního Krušnohoří po odsunu Němců)*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1993. s. 176 – 183.

Burachovič, S. Zaniklé domácí výroby v Krušných Horách. In : *Historický sborník Karlovarska V*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1997, s. 87 – 98. ISSN 1210-9401.

Dostál, A. M., Opravilová, E. *Úvod do předškolní pedagogiky*. Praha : SPN 1985. 46-00-28/1.

Festschrift zur 74. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte. Karlsbad, 1902.

Friedrich Fröbel 1782-1852, Beiträge zum Leben und Werk des großen Menschenerziehers. Bad Blankenburg : Staatlichen Museen Heideckburg Rudolstadt, 1977. V 199 MFG 12 117 76.

Friedrich-Fröbel-Museum. Bad Blankenburg : Staatliche Museen Heideckburg Rudolstadt, 1989. ISBN 3-910013-06-6.

Gross, A. *Dějiny karlovarského kraje*. Karlovy Vary : Krajské vlastivědné museum v Karlových Varech, 1954. CH 15253.

Grübler, M. *Friedrich Fröbels Ball-Lieder*. Königsee : SaaleTon Musikverlag, 2005.

Harzer, H. Vznik a vývoj české obecné menšinové školy v Ostrově na pozadí historických událostí v letech 1926 – 1938. In : *Dějiny Karlovarska v pracích učitelů, Sborník regionálních historických studií*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv, 2000, s. 70 – 81. ISBN 80-238-6449-1.

Hroch, M. a kol. *Úvod do studia dějepisu*. Praha : SPN, 1985. 36-00-16/1

Chlup, O. *Mateřská škola*. Praha : Svaz učitelek škol mateřských v Praze, 1928.

Chlup, O. Kubálek, J., Uher, J. *Pedagogická encyklopedie I*. Brno : Novina, 1938.

Churý, S., Štěpánek, J. *Ostrov 650 let*. Ostrov : Západočeské nakladatelství Plzeň, 1981. 44-390-81

Jarníková, I. *Školy mateřské: jejich význam, účel a organisace, jakož i úřední předpisy*. Praha : nákladem vlastním, 1926.

Jarníková, I. *Dětská zaměstnání pro účelné zaměstnání dětí ve školách i v rodině*. Praha : 1929. 2-024.109.

Jarošová, I. Dějiny sociální péče a Oblastní charity v Ostrově. In : *Dějiny Karlovarska v pracích učitelů, Sborník regionálních historických studií*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv, 2000, s. 51 – 69. ISBN 80-238-6449-1.

Jílková, M. Školní rok 1919-1920 ve II. obecné škole v Jáchymově. In : *Dějiny Karlovarska v pracích učitelů, Sborník regionálních historických studií*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv, 2000, s. 39 – 50. ISBN 80-238-6449-1.

Jůva, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno : PAIDO, 2003. ISBN 80-7315-062-X.

Kádner, O. *Dějiny pedagogiky, díl 3. Vývoj teorií pedagogických od konce století osmnáctého, svazek I.* Praha : Dědictví Komenského, 1923.

Klika, J. *Stručný slovník paedagogický díl 2.* Ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, 1893.

Klika, J. *Stručný slovník paedagogický díl 3.* Ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, 1893.

Kvaček, R. *České dějiny II.* Praha : SPL Práce, 2002. ISBN 80-86287-48-3.

Ledvinková, B. *Nástin vývoje opatroven, školek a mateřských škol.* Praha : F. Urbánek, 1887.

Ledvinková, B. *Škola mateřská, díl 1. Věcné učení.* Praha : 1889.

Mařík, A. Ze života farnosti Stará Role. In : *Historický sborník Karlovarska III.* Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1994, s. 221 – 240. ISSN 1240-9401.

Mařík, A. Církevní liturgie v životě karlovarských měšťanů v 19. století. In : *Historický sborník Karlovarska IX.* Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 2003, s. 164 – 197. ISSN 1240-9401.

Mikšíček, P. *Znovuobjevené Krušnohoří – Das wiederentdeckte Erzgebirge,* Domažlice : Nakladatelství Českého lesa, 2006. ISBN 80-861125-70-X.

Mišurcová, V. *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století.* Praha : SPN, 1980.

Musil, Z. Karlovarský starosta J. J. Lenhart. In : *XI. Historický seminář Karla Nejdla. Sborník přednášek.* Karlovy Vary : Klub přátel Karlových Varů, 2001, s. 73 – 78.

Novotný, L. *Zmizelé Čechy. Karlovy Vary.* Praha : Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-798-3.

Opravilová, E. *Friedrich Fröbel*. Praha : SPN, 1982.

Opravilová, E. *Předškolní pedagogika I. Smysl a proměny dětství*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-656-3.

Pačíška, P., Pačíšková, T. Stavba odborné školy pro porcelánový průmysl v Karlových Varech – Rybářích. In : *Historický sborník Karlovarska IV*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1996, s. 197 – 220. ISSN 1240-9401.

Pačíšková, T. Oslavy 600. výročí založení Karlových Varů v roce 1958. In : *Historický sborník Karlovarska VII*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1999, s. 159 – 184. ISSN 1240-9401.

Pilz, J. *Dějiny města Nejdku do roku 1923*. Nejdek : Město Nejdek, 2003. ISBN 80-239-1979-2.

Pröckl, V. *Geschichte der Stadt Elbogen. Im Selbstverlage der Verfassers*.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

Příhoda, V. *Problematika předškolní výchovy*. Praha : SPN, 1966.

Pěstoun. Ročník 1887.

Radniční listy. Měsíčník města Karlovy Vary : 2004, ročník 9, číslo 12, s. 2.

Rockstein, M. *Kindergarten*. Bad Blankenburg : Vereinigung der Freunde des Kindergartens, 2004.

Rohlík, K. *Česká menšina na Karlovarsku před Mnichovem*. Diplomová práce, 1971.

Roubínkovi, Z. a V. *Historismus v architektuře Karlových Varů*. Karlovy Vary : Karlovarské muzeum, 1996. ISBN 80-900188-2-3.

Schönbach, R. Karlovy Vary na jaře 1938. In : *Historický sborník Karlovarska III*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1994, s. 241-252. ISSN 1240-9401.

Skalková, J. a kol. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha : SPN, 1983. 46-00-22/1

Slabotínský, R. *Pod českou správou v nové republice*. Karlovy Vary : Krajské muzeum Karlovy Vary, 2005. ISBN 80-239-4843-1.

Statistický lexikon obcí v republice československé, úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, č. 266 sb.zák. a nařízení. Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930. Praha : Orbis, 1934.

Svoboda, J., V. Školka. Praha : SPN, 1958.

Škola a život, 1867, Bedřich Fröbel - původce a zakladatel takzvaných dětských zahrádek. s. 16-19, 55,56.

Šmíd, Z. *Mé staré dobré Vary*. Praha : Olympia, 1999, ISBN 80-7033-592-0.

Uhlířová, J. Opatrovna a školka J.V. Svobody – východisko ke koncepci předškolní výchovy. In : *Sborník 3. celostátní konference profesních organizací předškolní výchovy, Retrospektiva a perspektiva předškolního vzdělávání a příprava předškolních pedagogů*. Praha : Asociace předškolní výchovy, 2002, s. 4-14.

Venger, L. A. *Vnímání a učení v předškolním věku*. Praha : SPN, 1976.

Věstník ministerstva školství a národní osvěty. Ročník 1919-1920.

Zeman, L., Dlesk, V. Objekty hrázďené konstrukce v Karlových Varech. In : *Historický sborník Karlovarska IV*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 1996, s. 121-140. ISSN 1240-9401.

Zeman, L. Architektura secese a Art Deco v Jáchymově a Ostrově. In : *Historický sborník Karlovarska VIII*. Karlovy Vary : Státní okresní archiv v Karlových Varech, 2000, s. 69 – 93. ISSN 1240-9401.

Zeman, L. a kol. *Dějiny města Ostrova*. Ostrov : Triality, 2001. ISBN 80-902786-8-X.

Seznam internetových zdrojů

http://www.karlovyvary.cz/static/historie_1.asp?LangId=1&Kol=1

<http://www.becov.cz/>

<http://sweb.cz/SlavkovskyLes/>

<http://www.abertamy.eu/index.php?nid=800&lid=CZ&oid=293236>

<http://www.obecni-urad.net/source/historie.php?ID=1106> – Horní Blatná

<http://www.obecni-urad.net/source/historie.php?ID=1121> – Merklín

<http://www.kr-karlovarsky.cz/nejdek/Mesto/historie/>

<http://www.obecpernink.cz/index2.htm>

<http://www.potucky-obec.cz/index.php?mod=Page&fce=show&page=13&>

<http://www.sokolov.cz/scripts/detail.php?pgid=62>

<http://www.obeckyselka.cz/historie.htm>

<http://www.mesta.obce.cz/nove-hamry/vismo/dokumenty2.asp?u=10616&>

http://www.mmkv.cz/Dokumenty/KRL/2004/12_2004.pdf

<http://novarole.cz/obsah/historie-mesta.html>

<http://www.skhz.cz/partner/hroznetin.html>

[http://www.knihovna.kvary.cz/Portal/webmladez/MENUS/Region/Klastery.htm#_OSTROV_\(Karlovy_Vary\)](http://www.knihovna.kvary.cz/Portal/webmladez/MENUS/Region/Klastery.htm#_OSTROV_(Karlovy_Vary))

<http://www.zanikleobce.cz/index.php?menu=92&str=26>

http://www.loket.cz/dejiny_mesta.php

<http://kb.radekf.net/?cat=7> - Kostelní Bříza

Seznam primárních zdrojů

Archiv Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze, *Návrh zákona o MŠ*, 1920.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Škola penzionátu „Maria Treu“ Ostrov, 2 kroniky 1897 – 1942. JAF 398.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Hory. JAF 574.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Hroznětín. JAF 575.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond I. mateřská škola Nejdek. JAF 579.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Nové Hamry. JAF 580.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Otovice. JAF 583.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Pernink. JAF 584

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Pozorka. JAF 586.

Státní okresní archiv Karlovy Vary, Fond Mateřská škola Rudné, JAF 587

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Sadov. JAF 588.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Sedlec. JAF 589.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Stará Role. JAF 590.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Mateřská škola Vojkovice. JAF 591.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Farní úřad Rybáře, Kronika I. 1907-1940.
JAF 692.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Soukromá mateřská škola Bečov nad Teplou.
JAF 751.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Veřejné německé jesle Dalovice, Kronika
1929 – 1939. JAF 999.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond 1.Státní MŠ Karlovy Vary – 3 knihy 1925-
1937. JAF 1558.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Farní úřad Sedlec, Farní kronika – Sedlec, sv.
II. 1835-1942.

Státní okresní archiv Karlovy Vary. Fond Česká menšinová škola Potůčky

Seznam použitých zkratk

D2 - dvojrozměrnost

D3 – trojrozměrnost

EL – evidenční list

JAF – jednotný archivní fond – označení používané do r. 2004

KV – Karlovy Vary

MŠ – mateřská škola

MŠO – ministerstvo školství a osvěty (rok 1945)

MŠANO – ministerstvo školství a národní osvěty

MŠaO – ministerstvo školství a osvěty (také používané označení)

NAD - národní archivní dědictví – označení používané na základě archivního zákona č. 499 z r. 2004 Sb.z.

NJS – Národní jednota severočeská

ř.z. – říšský zákon

Sb. z. a n. – Sběrka zákonů a nařízení

SDP – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálně demokratická strana Německa)

SOkA – státní okresní archiv

VVP – vojenský výcvikový prostor

zl. nebo Zl. – Zlatý – platidlo

Pojmy a vysvětlivky

Antifašisté – českoslovenští občané mluvící německy, kteří nespádali do povinného odsunu Němců do Německa

Kindergarten – mateřská škola německého typu (dle Fröbela) fungující na našem území od roku 1864 do roku 1948

Kurent - němčina < latina, latinská gotická kurzíva XV. - XX. století, užívaná zejména ve střední Evropě. U nás užívaná do poloviny XIX. století v poněkud tvarově odlišné podobě a označována jako české novogotické písmo.

Mateřská škola – české zařízení pro děti předškolního věku fungující na našem území od roku 1869

Obcovací řeč – řeč používaná k běžnému dorozumívání

Potřebné děti – děti chudých rodičů, podporované a obdarovované z darů a sbírek

Švabach - němčina, podle města Schwabach v Bavorsku, kde se poprvé tiskl a) název tiskového novogotického písma užívaného od roku 1485 do poloviny XVI. století; lomené gotické písmo s oblými, značně širokými kresebnými prvky, jež se vyvinulo z bastardy. V Čechách se začal užívat asi od roku 1492. Dále jako vyznačovací písmo frakturou tištěných textů; b) lidové označení každého novogotického písma, nejčastěji kurentu.

Vojenský újezd Prameny – vojenský výcvikový prostor

Seznam příloh

- č. 1 – Titulní strana návrhu k plánu k založení Kindergarten v roce 1940
- č. 2 – Föbelovy „Dárky“ - první „Dárek“
- č. 3 – první „Dárek“
- č. 4 – návod práce s prvním „Dárkem“
- č. 5 – hra s prvním „Dárkem“
- č. 6 – druhý „Dárek“
- č. 7 – druhý „Dárek“
- č. 8 – třetí – šestý „Dárek“
- č. 9 – poznávací forma ve hře s 3. „Dárkem“
- č. 10 – forma ze života ve hře s 3. „Dárkem“
- č. 11 – forma poznávací ve hře s 5. „Dárkem“
- č. 12 – estetické tvary – hra s 3. „Dárkem“
- č. 13 – 3. a 5. „Dárek“
- č. 14 – 4. a 6. „Dárek“
- č. 15 – plošné pomůcky ke hře - tabulky ze dřeva
- č. 16 – formy ze života a estetické formy při práci s tabulkami ze dřeva
- č. 17 – jednoduché skládání – formy ze života
- č. 18 – škola skládání papíru podle Frobela – formy estetické a formy ze života
- č. 19 – technika vystřihování – forma estetická
- č. 20 – kladení tyčinek – formy ze života a estetické formy
- č. 21 – při práci s tyčinkami nesměl chybět tvar kruhový – „pokládání prstýnků“ –
formy ze života a formy estetické
- č. 22 – vzniklé vzory děti malovaly
- č. 23 – pletení a proplétání papírových proužků
- č. 24 – čtvercová síť s vymalovanými vzory pro náročnější „proplétání“
- č. 25 – „zavazování – vázání“ papírových proužků
- č. 26 – od těles, přes ploché tvary, linky k bodu – teče – vypichování neboli „píchání“
- č. 27 – vyšívání vypichování
- č. 28 – práce s „perlami“, korálky, hrachem – znázorňující body
- č. 29 – modelování hlínou, pískem
- č. 30 – 50 – kronika Kindergarten v Dalovicích
- č. 51 – pláněk města Karlovy Vary z roku 1885 s vyznačením Burgerschulle

- č. 52 – Karlovy vary - II. Städtische Volksschule (Druhá městská škola) postavené
v roce 1850. Dnes na jejím místě stojí Thermal.
- č. 53 – Ostrov - Areál piaristické koleje s gymnáziem
- č. 54 – Ostrov - Pamětní list k obnovení gymnázia z roku 1863 s pohledem na areál
ostrovského kláštera
- č. 55 – Mapa ČSR po Mnichovském diktátu - říjen 1938
- č. 56 – Hřebečná – škola (1899)
- č. 57 – Abertamy – Volksschule (národní škola)
- č. 58 – Škola - Horní Blatná
- č. 59 – vyhláška o prozatímním uzavření německých škol
- č. 60/1 – vyhláška o zrušení německých škol
- č. 60/2 – vyhláška – prozatímní pracovní program pro MŠ
- č. 61 – Potůčky – kostel a německá škola
- č. 62 – Potůčky – budova české školy
- č. 63 – Nejdek – školní náměstí s budovou školy před rokem 1900
- č. 64 – Nové Hamry – otevření české státní školy 1934
- č. 65 – Trinksaiifen – (Rudné) – stanovy mateřské školy
- č. 66 – Trinksaiifen – Osnovy mateřské školy
- č. 67 – Trinksaiifen – Osnovy mateřské školy
- č. 68/1 – Statut německé soukromé Kindergarten v Bečově
- č. 68/2 – Statut německé soukromé Kindergarten v Bečově
- č. 69/1 – Kindergarten v Bečově - Německému kulturnímu svazu v Praze
- č. 69/2 – Kindergarten v Bečově - Německému kulturnímu svazu v Praze
- č. 70/1 – Německý kulturní svaz – odpověď Kindergarten v Bečově
- č. 70/2 – Německý kulturní svaz – odpověď Kindergarten v Bečově
- č. 71 – Odůvodnění žádosti Kindergarten v Bečově
- č. 72 – Německá zemská komise pro ochranu dětí a péči o mládež v Čechách
Reichenberg (Liberec) – Kindergarten v Bečově
- č. 73 – Slavnému německému kulturnímu svazu Praha – Kindergarten v Bečově
- č. 74/1 – Kindergarten Bečov - Účetní uzávěrka za rok 1935/ 36
- č. 74/2 – Kindergarten Bečov - Účetní uzávěrka za rok 1935/ 36 - překlad
- č. 75/1 – Kindergarten v Bečově Ministerstvu pro sociální péči v Praze
- č. 75/2 – Kindergarten v Bečově Ministerstvu pro sociální péči v Praze – překlad
- č. 76 – Kindergarten Bečov – zpráva o činnosti

„Kommt, laßt uns unsere Kinder leben!“

Entwurf
eines Planes

Begründung und Ausführung

Kinder-Gartens,

allgemeinen Anstalt zur Vorbereitung allseitiger Beachtung des Lebens der Kinder,
besonders durch Pflege ihres Thätigkeitstriebes.

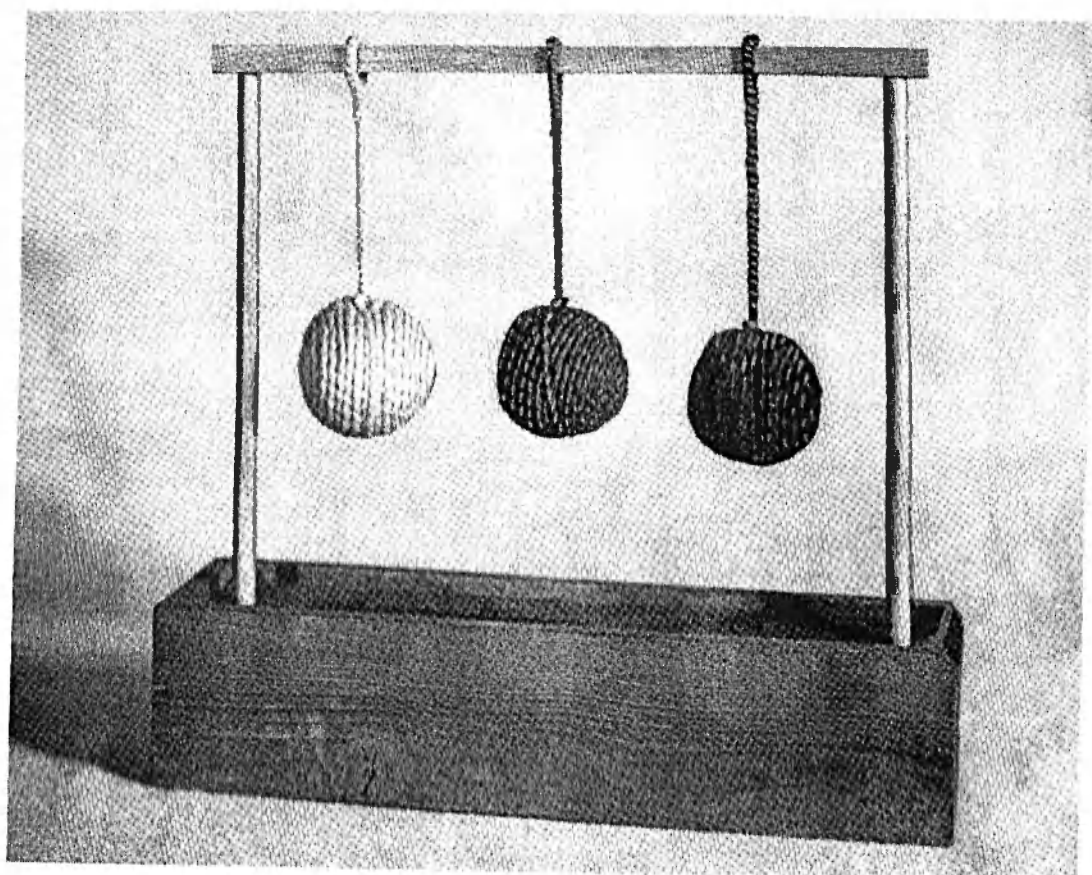
Des
Deutschen Frauen und Jungfrauen

in der Zeit der deutschen Revolution bei vierhundertjährigem Jubeljahre der Gründung der Reichsrepublik

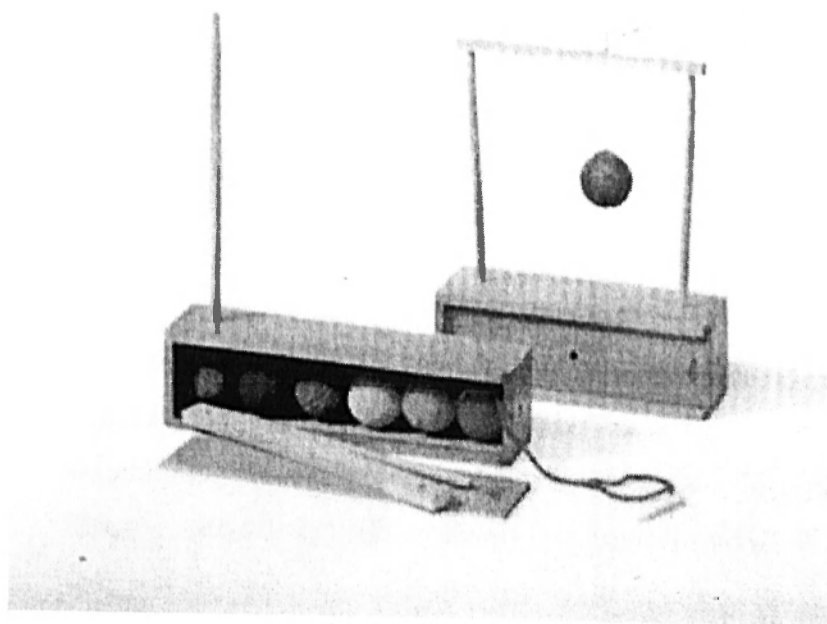
Verfasserin und Mitwirkung vorgelesen

Druck von C. J. Neumann, Neudamm

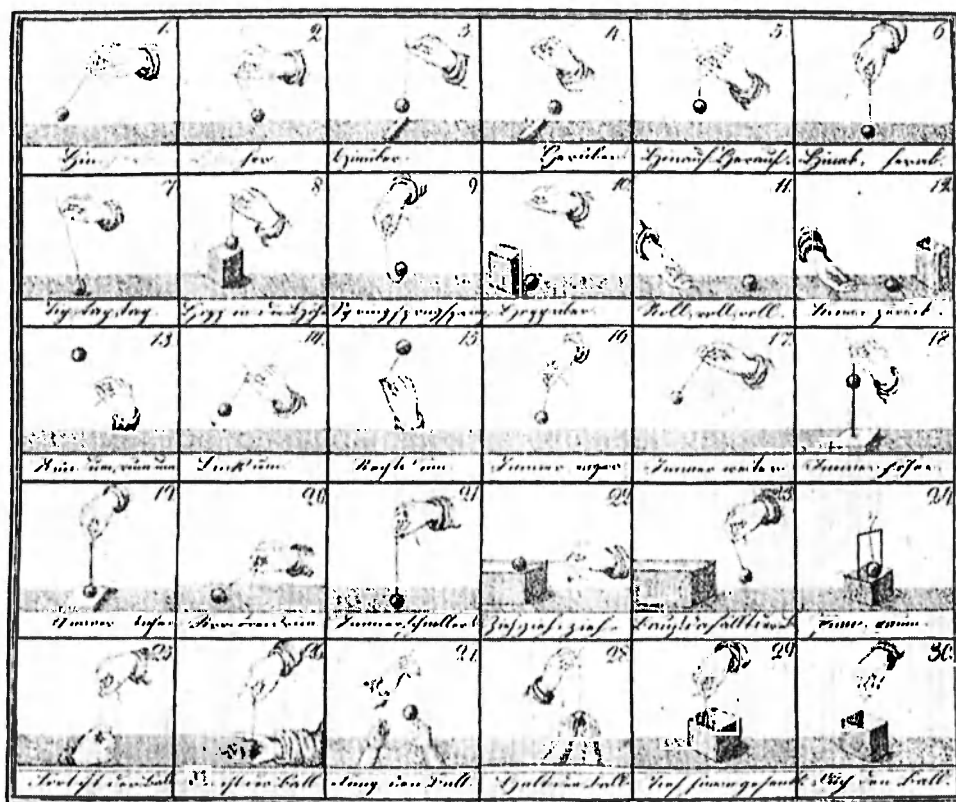
Č. 1 Titulní strana návrhu k plánu k založení Kindergarten v roce 1940

č. 2 – první „Dárek“

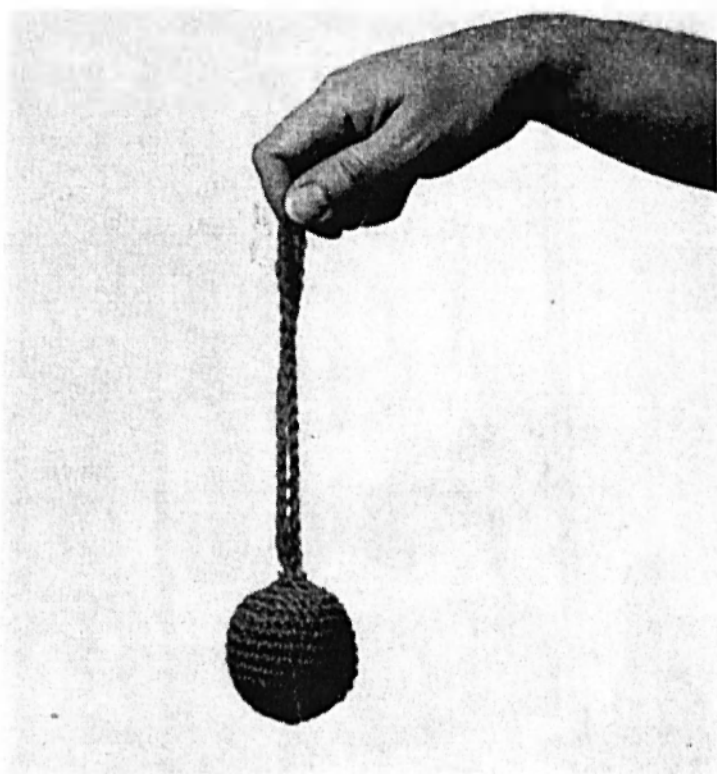

č. 3

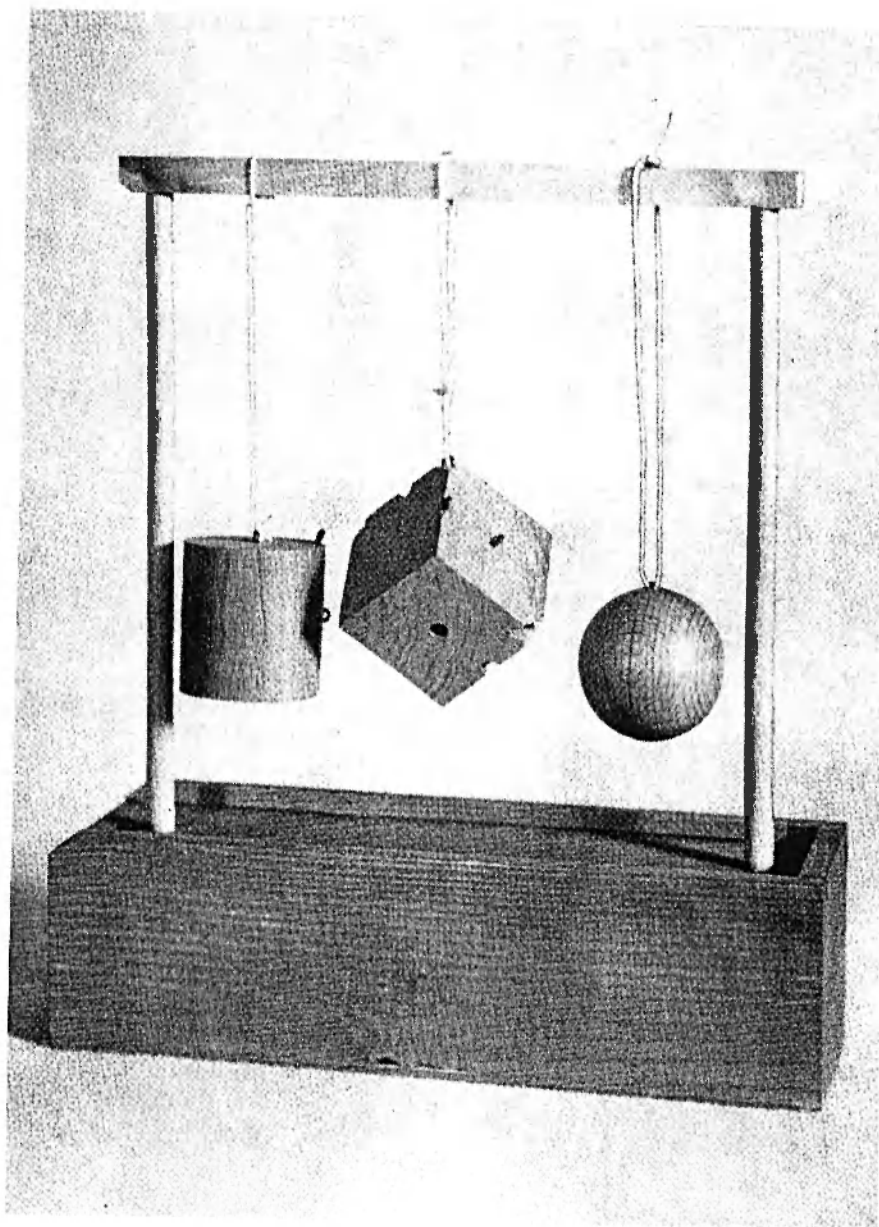

Spind in der Spind in der Spind

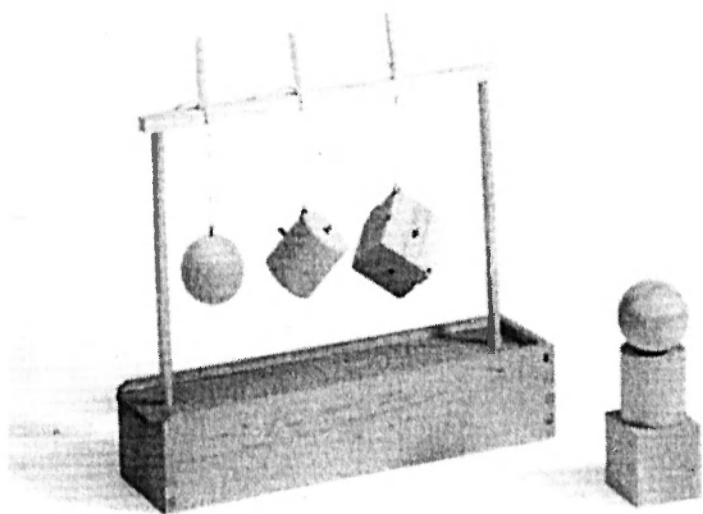
č. 4

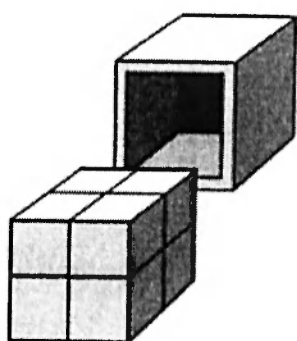
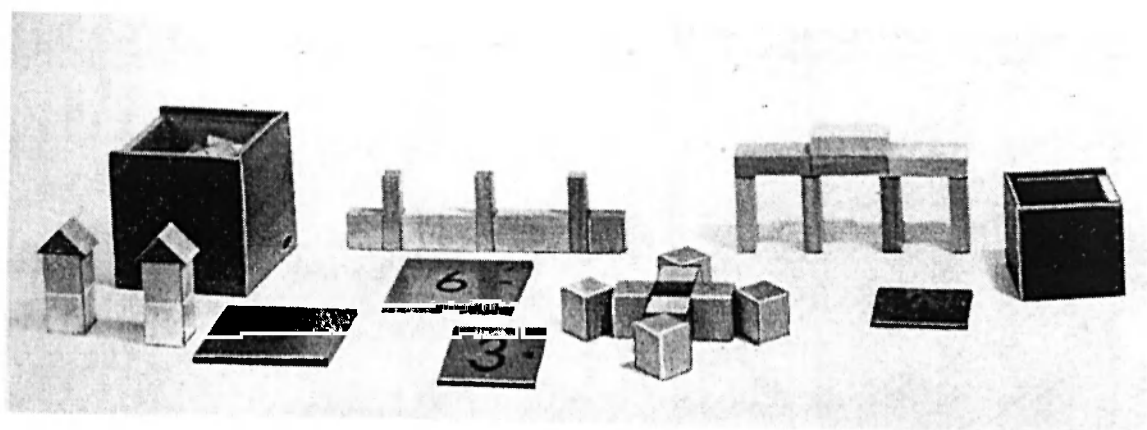
č. 5

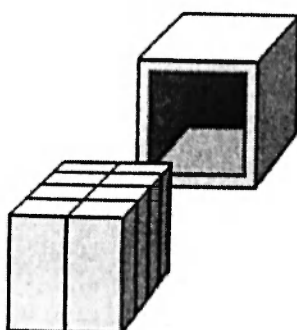
č. 6 – druhý „Dárek“

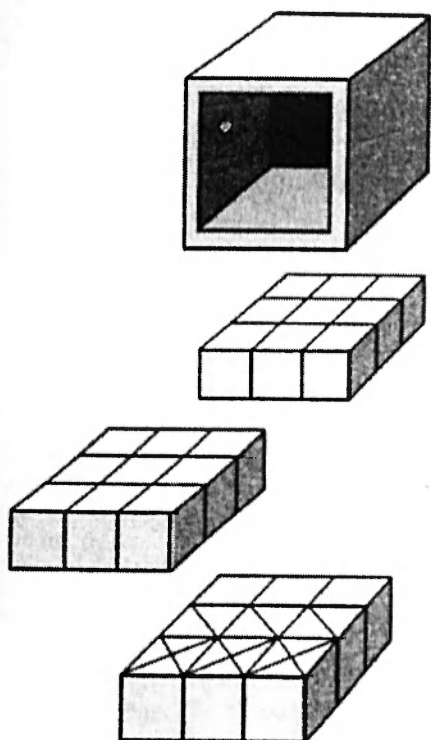
č. 7

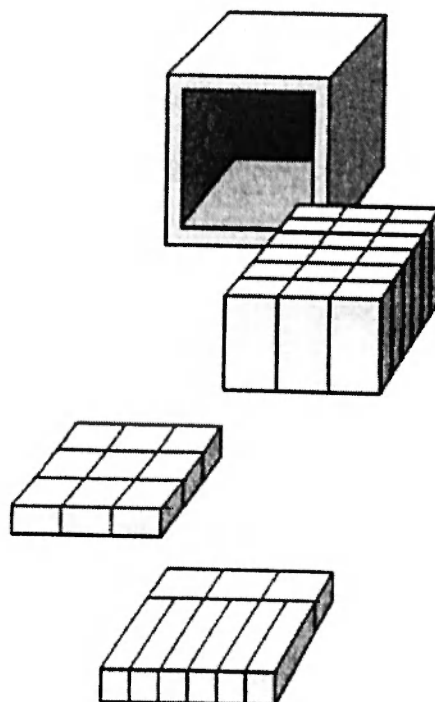
3. Spielgabe

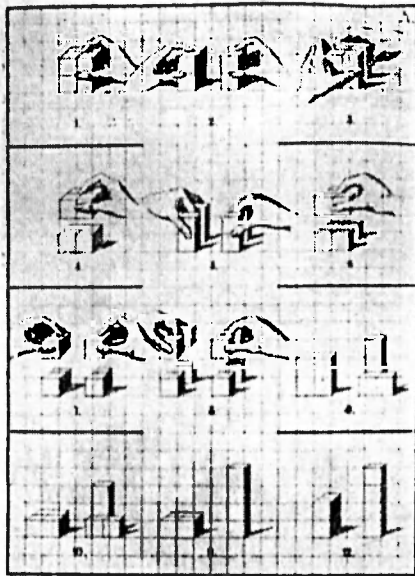
4. Spielgabe

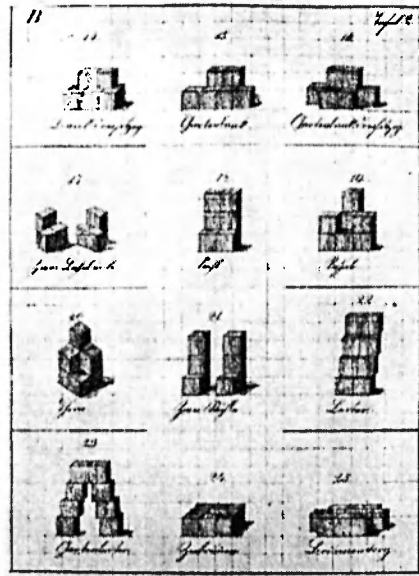
5. Spielgabe

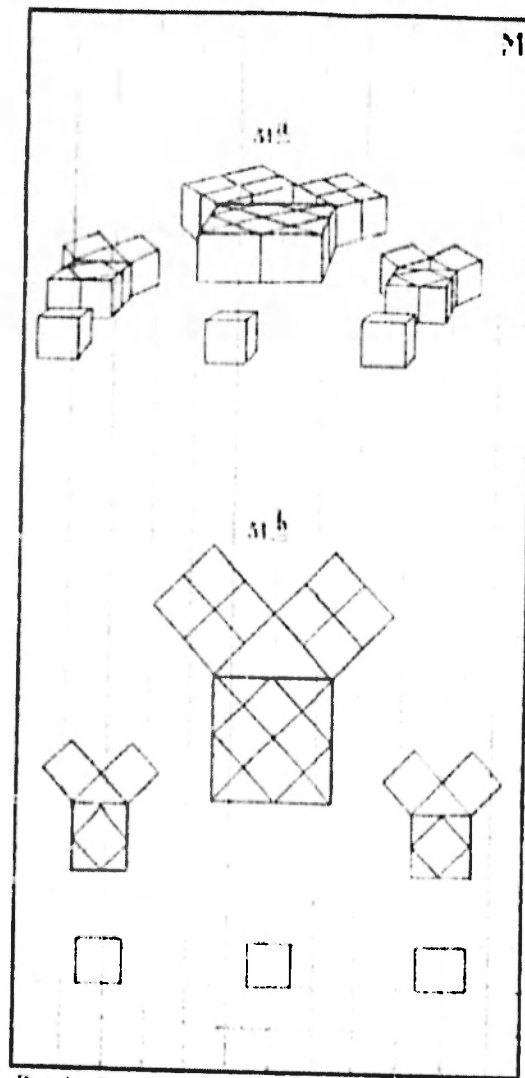
6. Spielgabe

č. 9 - Poznávací forma ve hře s 3.
„Dárkem“

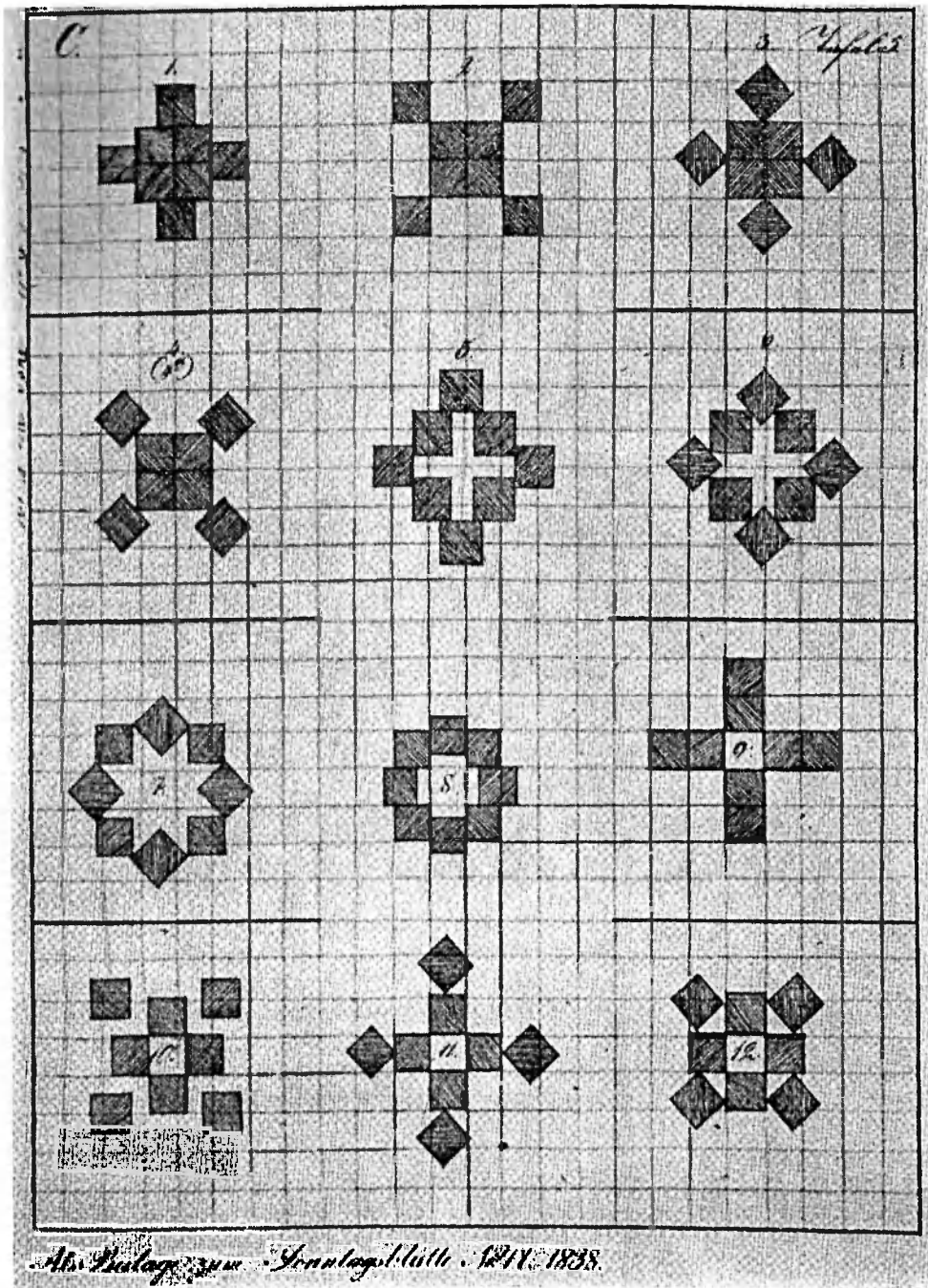

č. 10 - Forma ze života ve hře s 3.
„Dárkem“

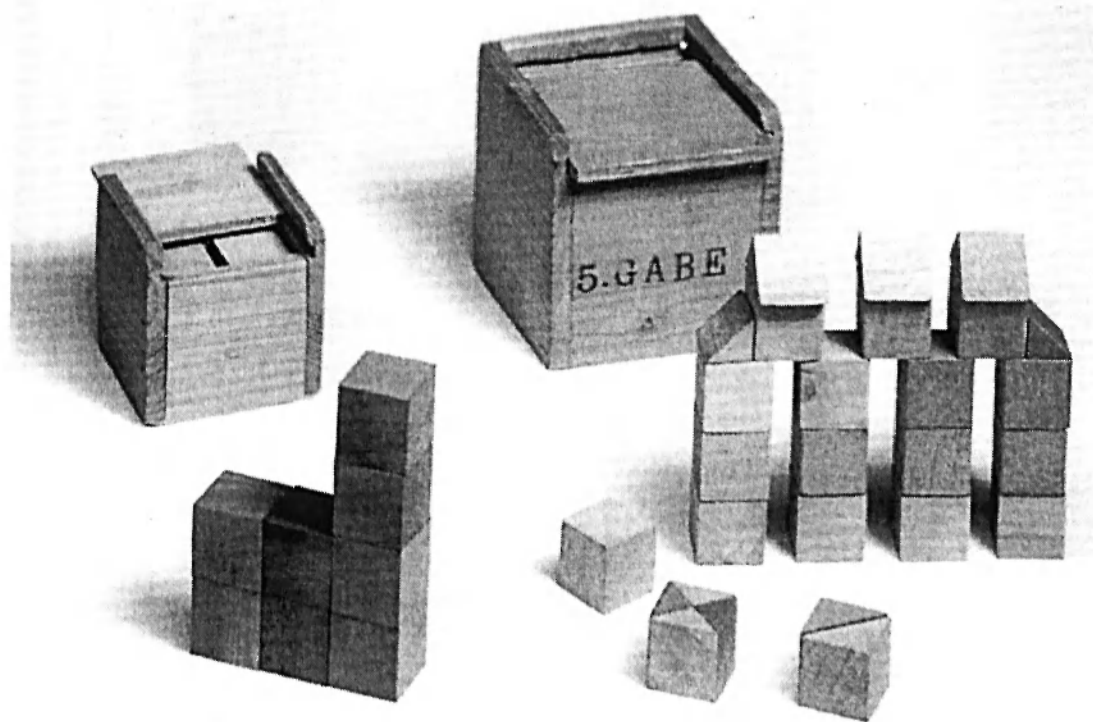

Spiel u Besch. Kästen. 171. Eckentn. Formen.

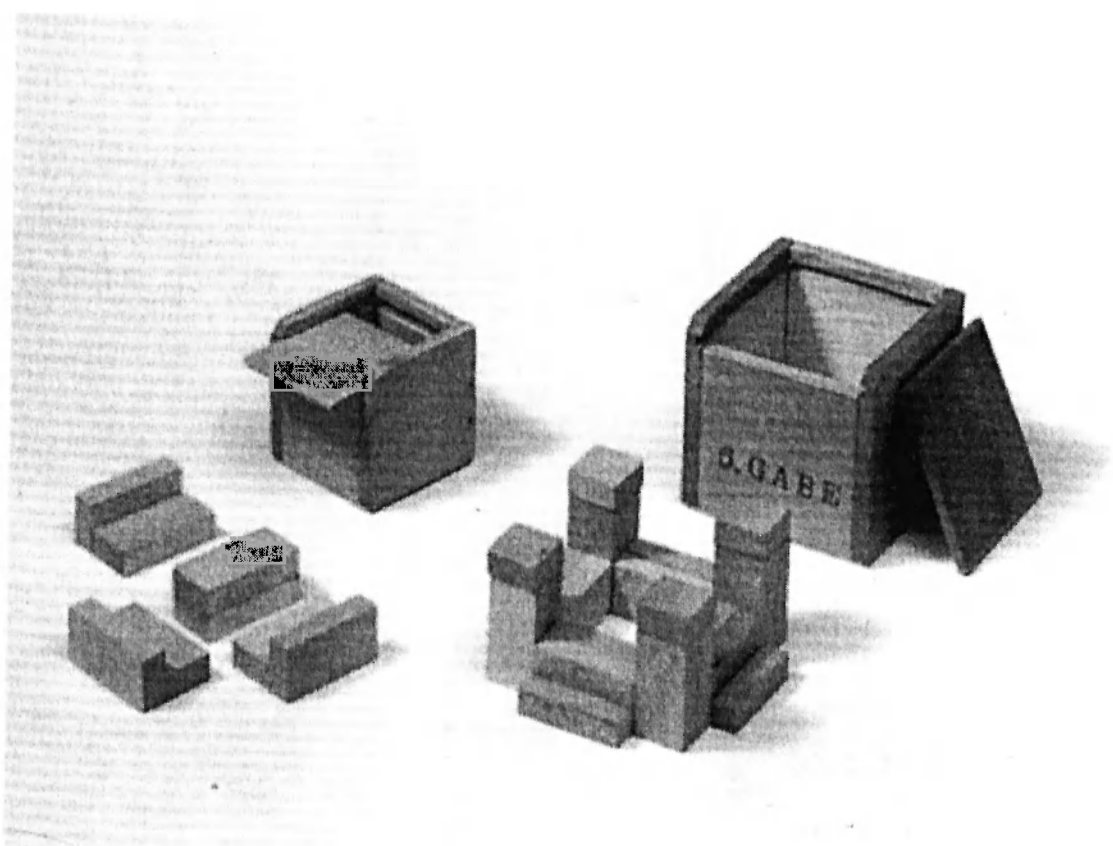
Č. 11 - Forma poznávací ve hře s 5. „Dárkem“

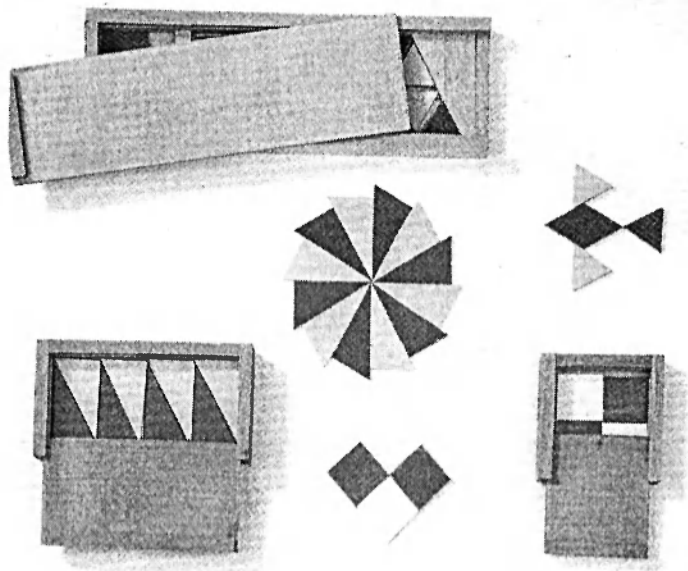
Č. 12 - Estetické tvary – hra s 3. „Dárkem“

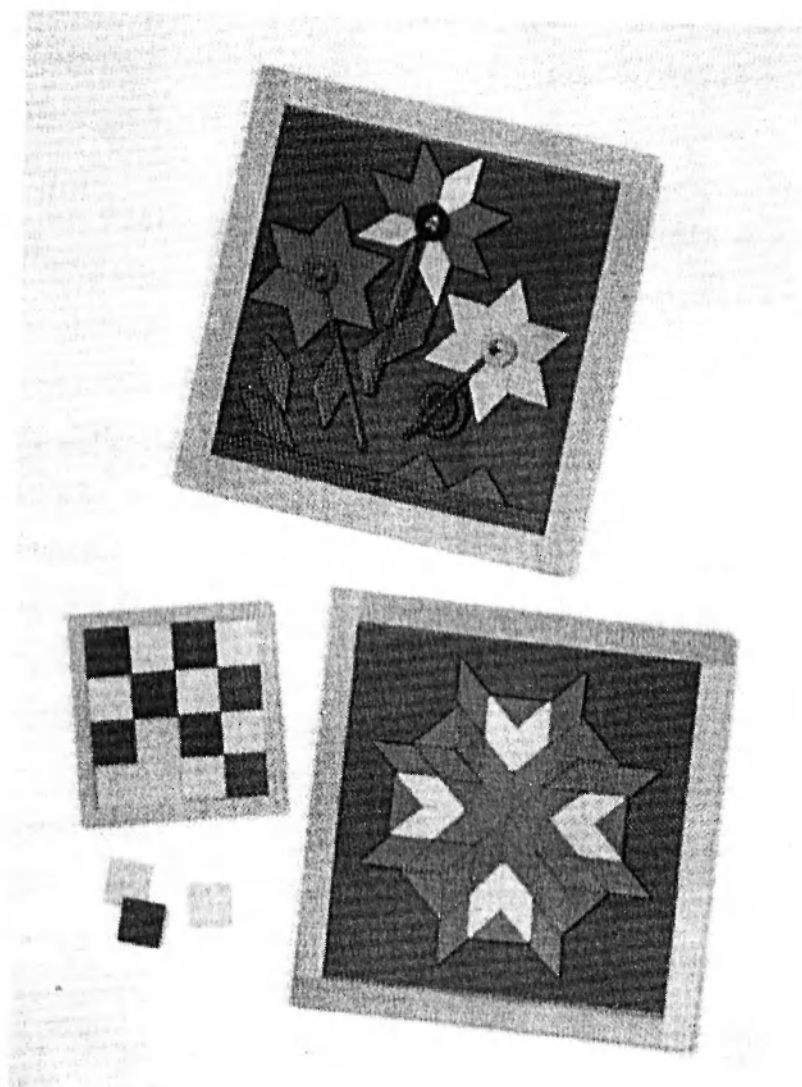
č. 13 - 3. a 5. „Dárek“

č. 14 - 4. a 6. „Dárek“

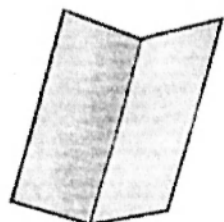

č. 15 - Plošné pomůcky ke hře - tabulky ze dřeva

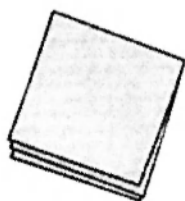

č. 16 - Formy ze života a estetické formy při práci s tabulkami ze dřeva

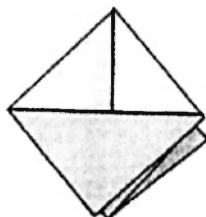
Die einfachsten Faltformen des Kindergartens.

Bilderbuch.

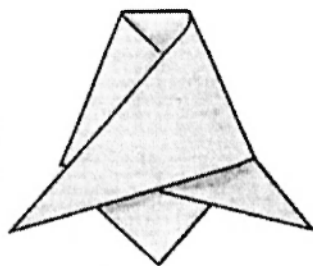
Taschentuch.

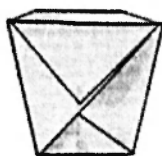
Taschchen.

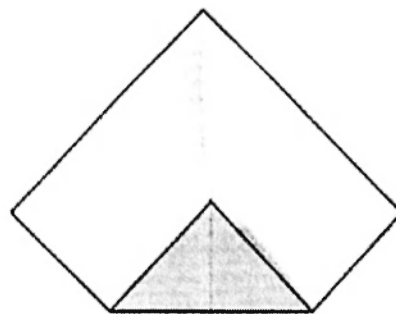
Zelt.

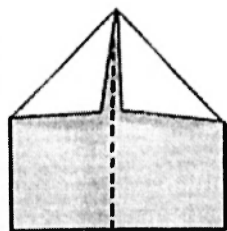
Umschlagetuch.

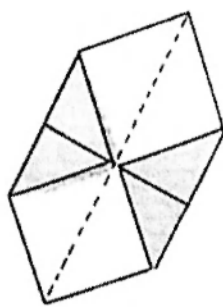
Becher.

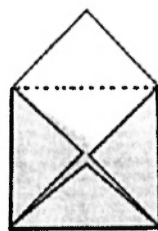
Segelschiff.

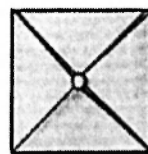
Haus.

Wickelbett.

Briefumschlag.

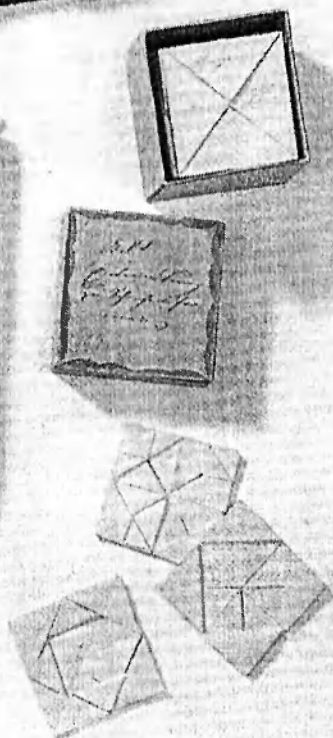
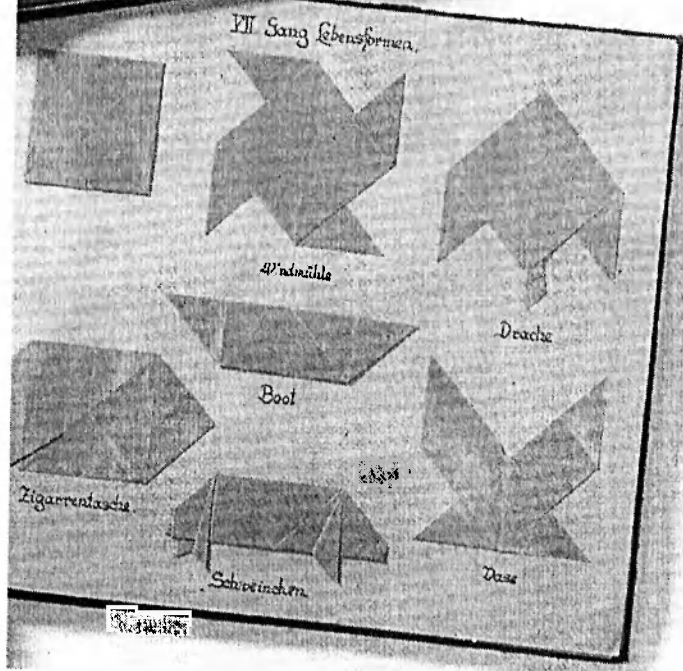
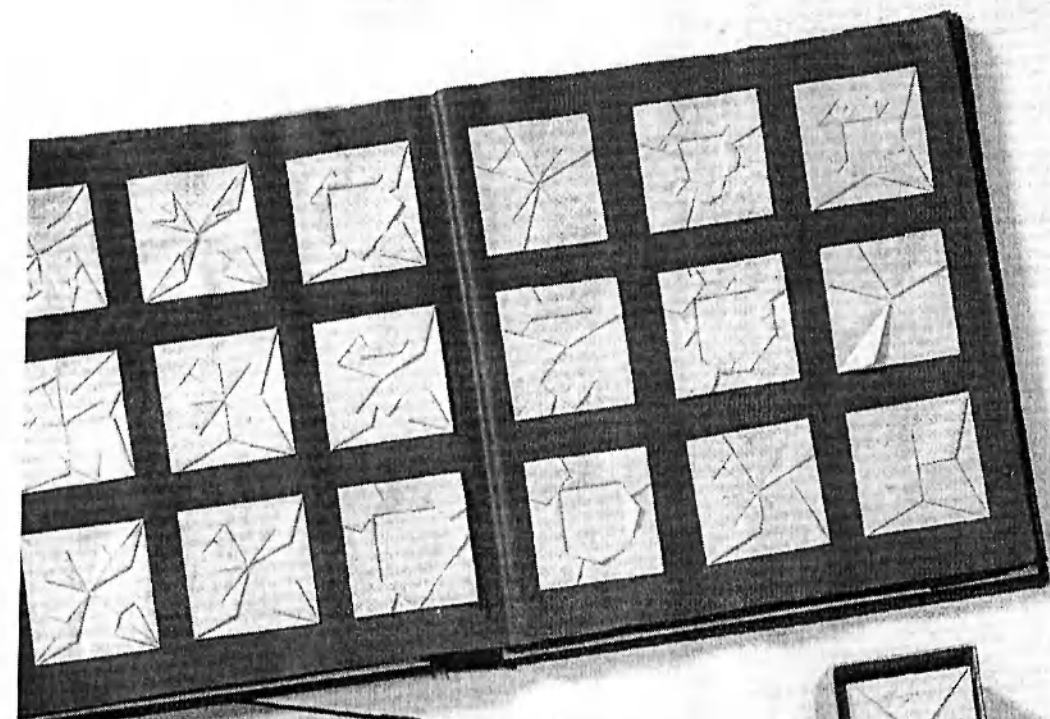
Brief.

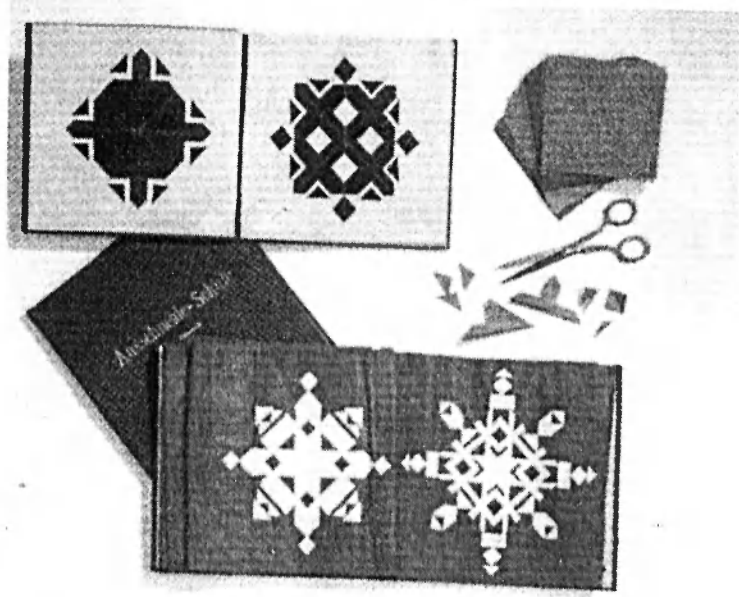
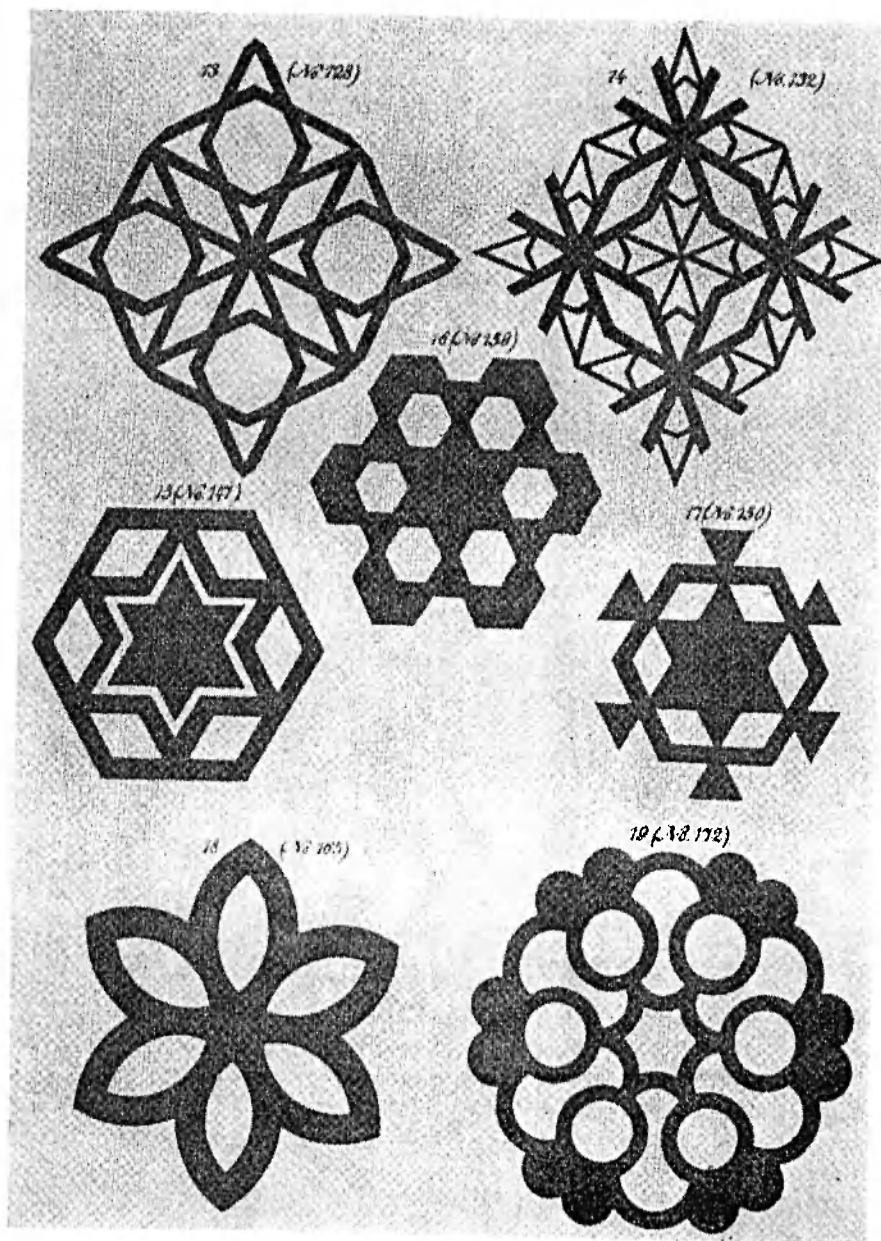
Ei.

č. 17 - Jednoduché skládání – formy ze života

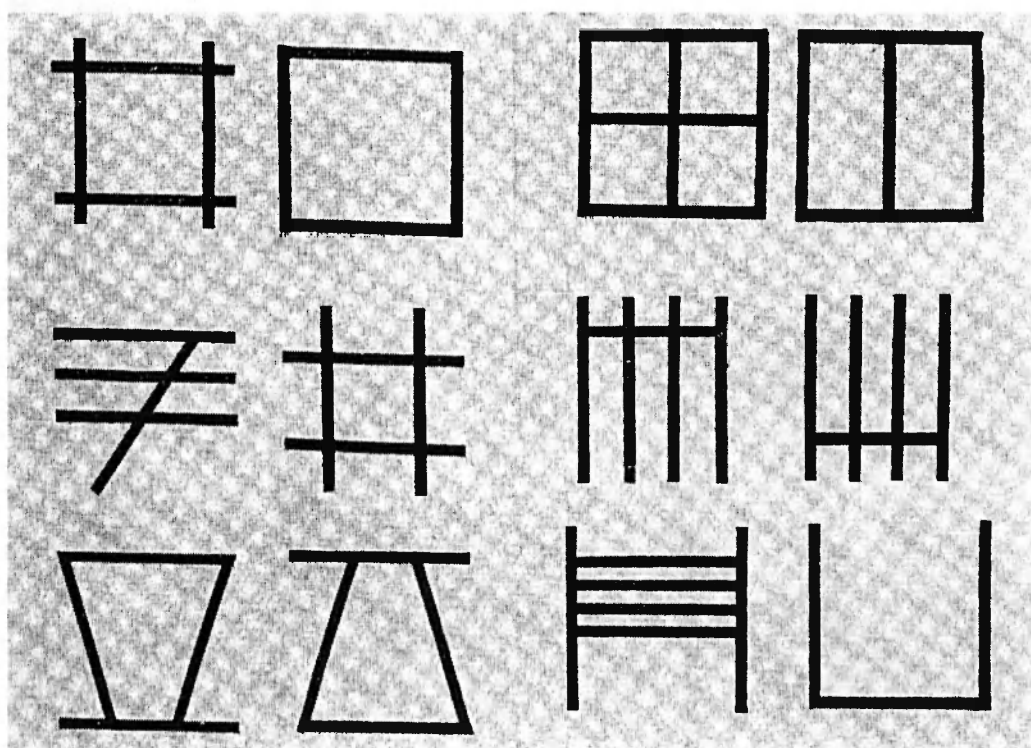
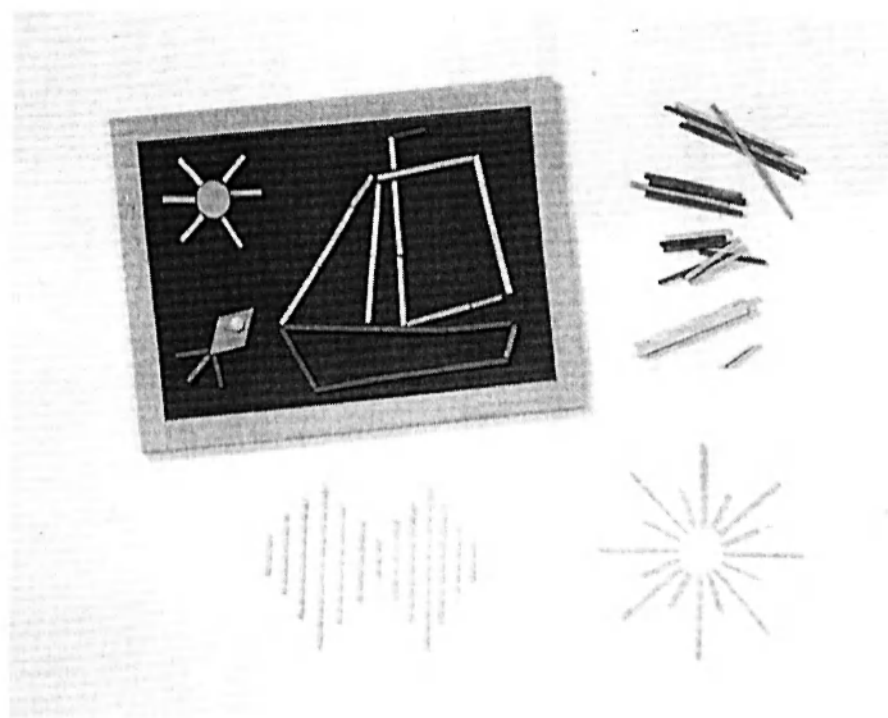
obrázková kniha – ubrousek – soudek – stan
 přehozený ubrousek – pohárek – plachetnice
 dům – zavinovačka – obálka – dopis – kornout

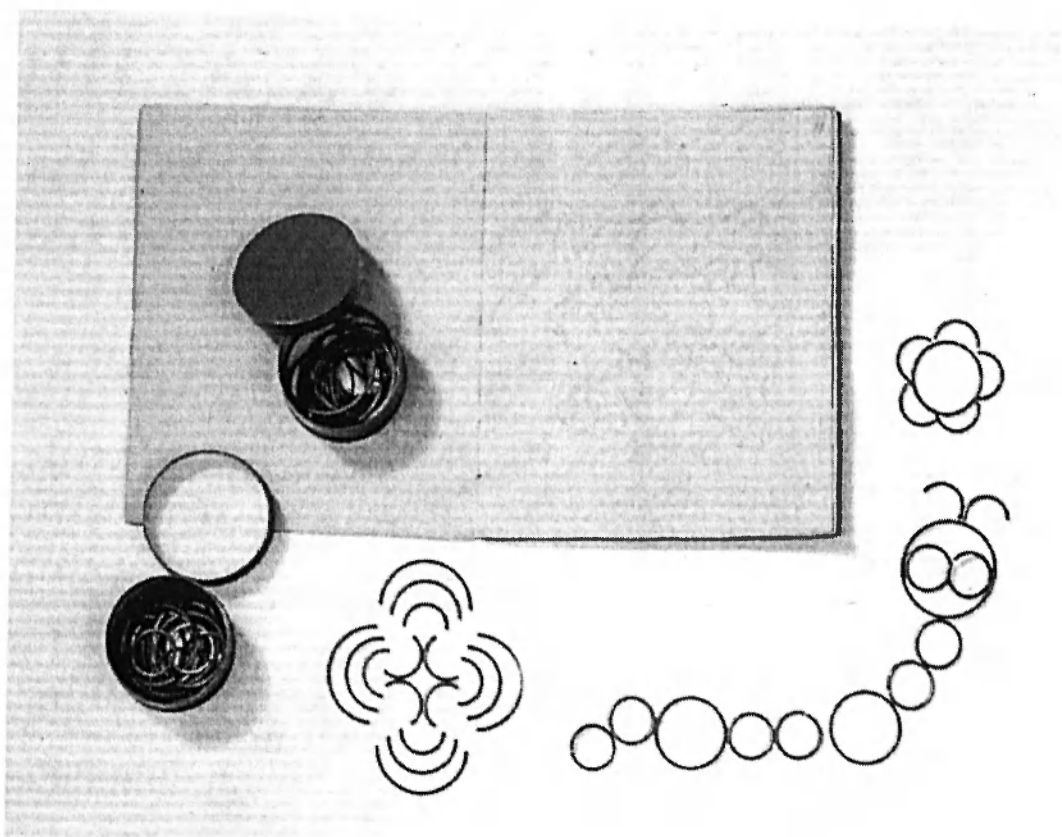
č. 18 - Škola skládání papíru podle Fröbela – formy estetické a formy ze života

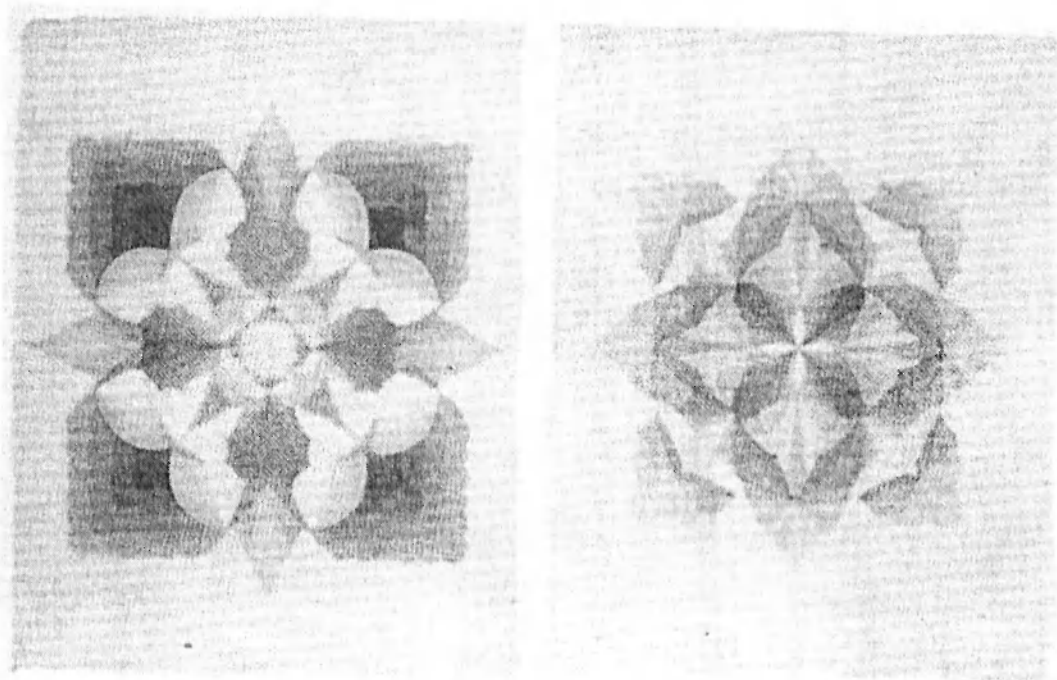
č. 19 - Technika vystřihování – forma estetická

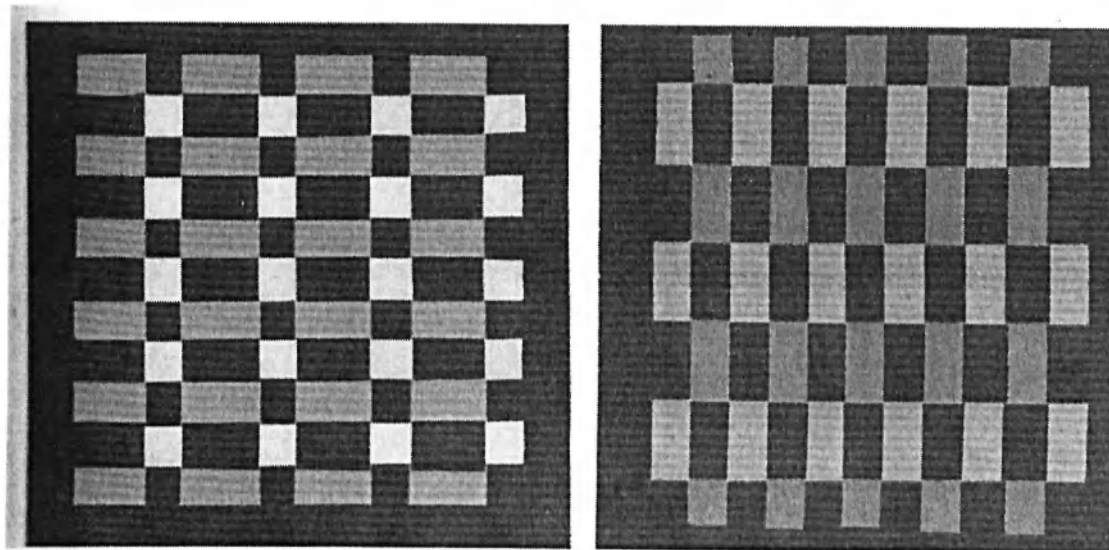
č. 20 - Kladení tyčinek – formy ze života a estetické formy

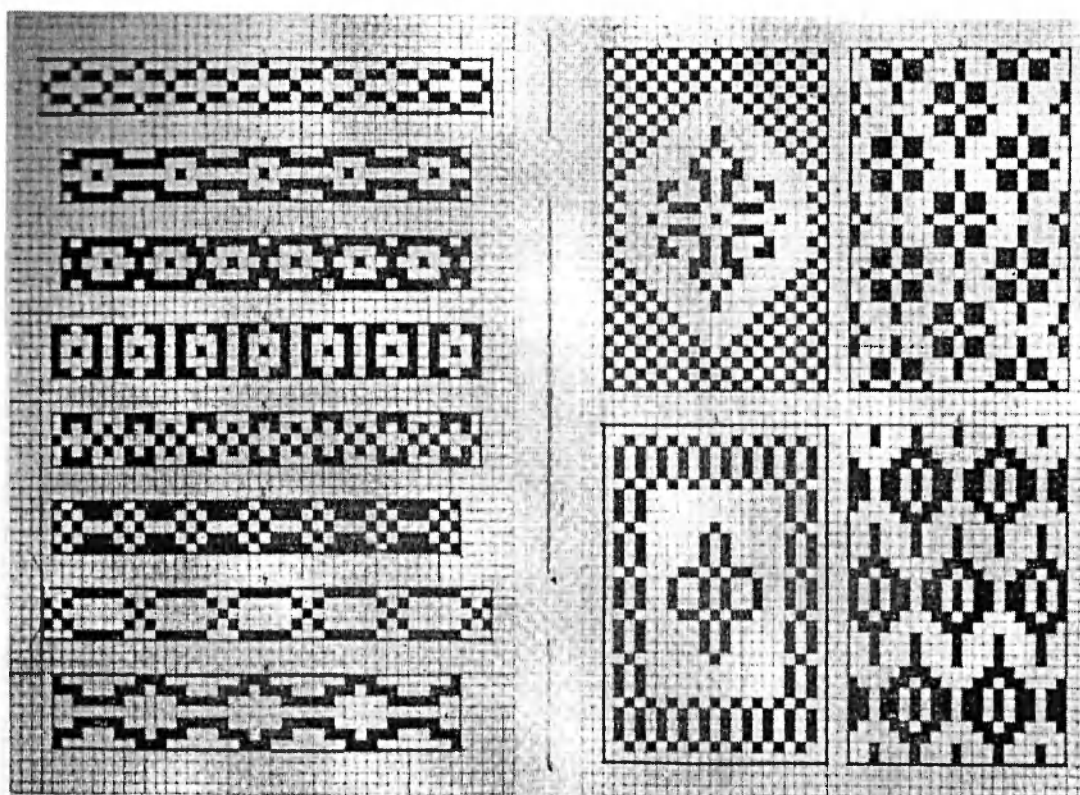
č. 21 - Při práci s tyčinkami nesměl chybět tvar kruhový – „pokládání prstýnků“ –
 formy ze života a formy estetické

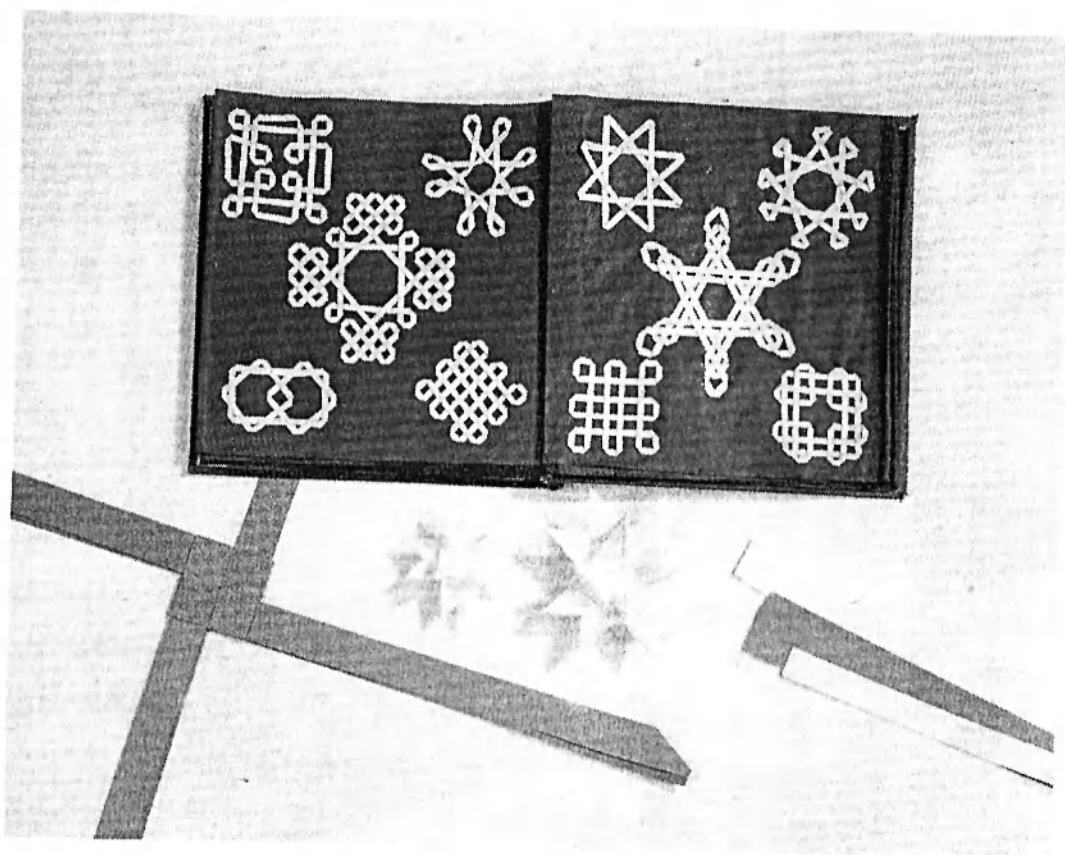
č. 22 - Vzniklé vzory děti malovaly

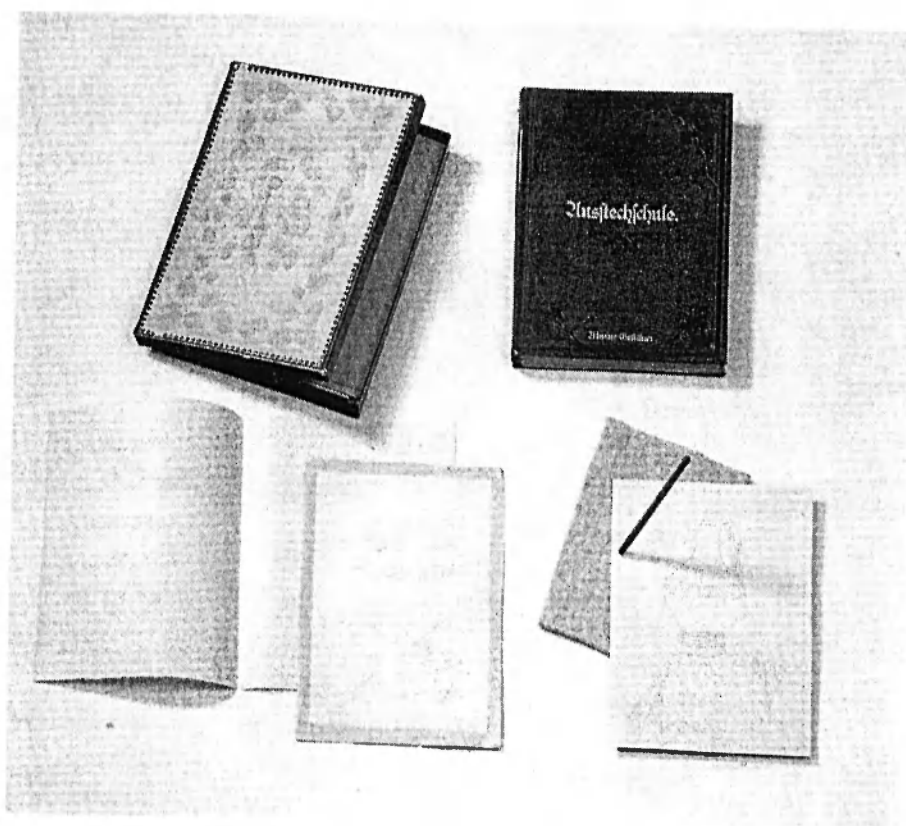
č. 23 - Pletení a proplétání papírových proužků

č. 24 - Čtvercová síť s vymalovanými vzory pro náročnější „proplétání“

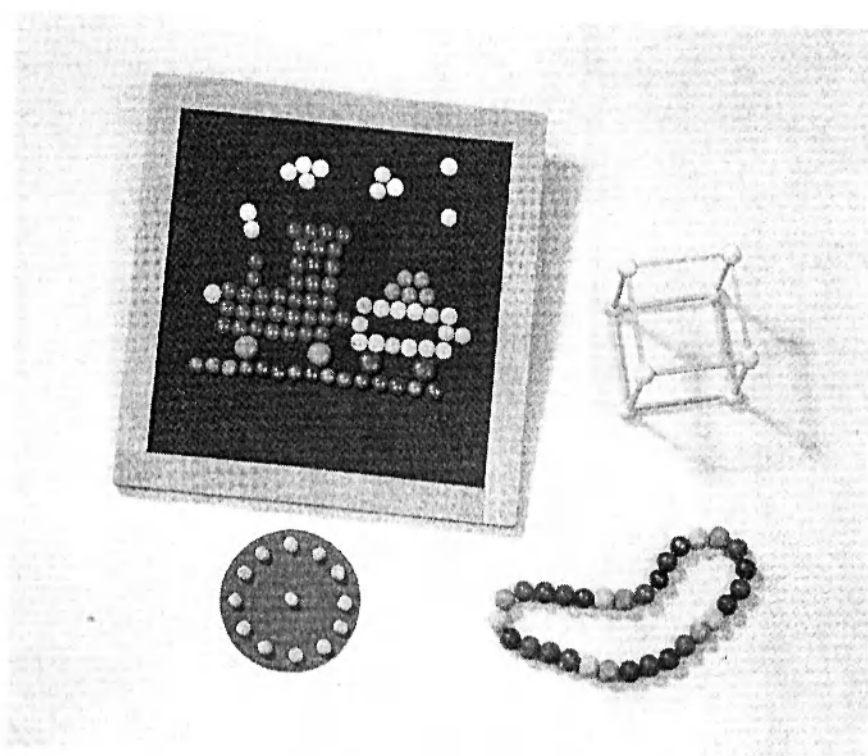
č. 25 - „Zavazování – vázání“ papírových proužků

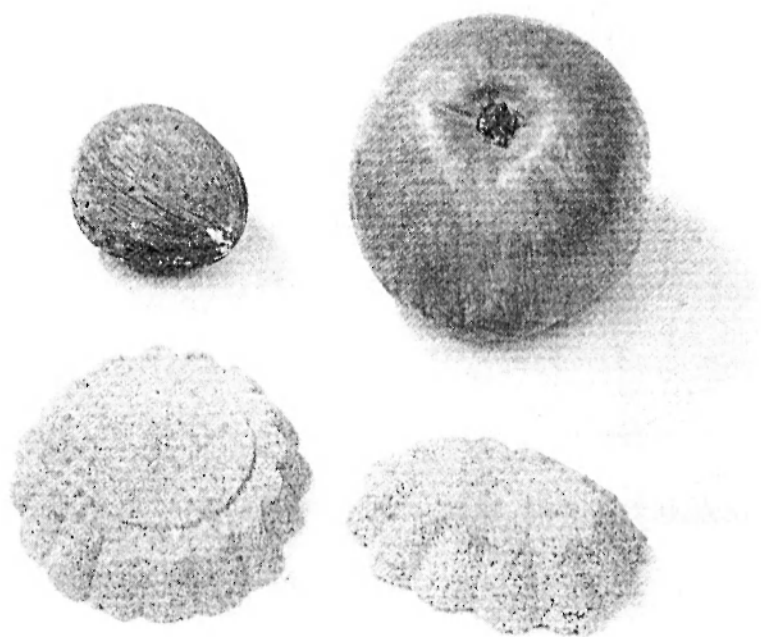
č. 26 - Od těles, přes ploché tvary, linky k bodu – teče – vypichování
neboli“píchání“

č. 27 - Vyšívané vypichování

č. 28 - Práce s „perlami“, korálky, hrachem – znázorňující body

Š. 29 - Modelování hlinou, pískem

Z ř í z e n í v ř e j n é m a t e ř s k é
š k o l k y v D a l o v i c í c h ,

obci převážně průmyslové, stalo se velkou nutností, ježto většina rodičů dětí, školou nepovinných, jest nucena docházeti za prací, aby svým rodinám opatřili skromnou existenci.

V čase jejich zaměstnání jsou děti bez jakéhokoliv dozoru, ponechány sami sobě a tím vystaveny jak duševnímu tak i tělesnému nebezpečí.

Proto bylo na schůzi obecního zastupitelstva dne 5. břez. na 1929, za předsednictví starosty obce pana Edmunda Grimma rozhodnuto, zřídit v Dalovicích veřejnou mateřskou školu.

V sedění místní školní rady dne 15. dubna 1929 pak rozhodnuto, tento plán, tak dlouho již žádoucí, uskutečniti.

Na podkladě těchto dvou usnesení bylo v sedění dne 12. června 1930 jednohlasně usneseno následující:

- 1./ Zřízení veřejné mateřské školy v Dalovicích.
- 2./ Přidělení potřebných místností a hřišť.

- 3./ Uhrazení nákladů zřizovacích i udržovacích
- 4./ Přičleniti mateřskou školu k dívčí obecné škole, jejíž řídící učitelka se pověřuje též správou mateřské školy
- 5./ Stanoví se v dohodě s nynější řídící učitelkou slečnou Marií Wackermannovou následující status.

Nařízení ministerstva školství a osvěty ze dne 22.června 1872 č. 4.711 Sb.z.a n. č.108

Dne 22. června 1929 předkládá místní školní rada prostřednictvím okresní školní rady v Karlových Varech žádost Zemské školní radě o povolení k zřízení mateřské školy a o schválení stanov.

Místní školní rada uveřejňuje v časopisech, že zápis do mateřské školy se koná v době od 19. června do 26. června

Bylo přihlášeno:

z Dalovic	19	hochů	+	20	dívek	=	39
z Hohendorfu . . .	6	hochů	+	6	dívek	=	12
ze Schobrovic . .	3	hoši	+	2	dívky	=	5
<hr/>							
úhrnem	28	hochů	+	28	dívek	=	56

Dne 4. července 1929 nařizuje O.Š.R. komisionelní ohledání místností a hřišť mateřské školy. Obecní zastupitelstvo a M.Š.R. jsou přizvány.

Ohledání se zúčastnili:

Dr. Werner, okresní hejtman,
prof. F. Rodt, okresní školní inspektor,
Dr. Franke, státní stavební rada,
Dr. Dobisch, vrch. zdravotní rada

Sedění M.Š.R. dne 26. srpna 1929.

Záležitosti mateřské školy:

- 1./ Podána zpráva o postupu předběžných prací. Pro mateřskou školu objednáno u firmy Eisenhuber, mechanické truhlářství v Dalovicích:

25 stolů á 65.- Kč	Kč	1.625.-
50 židlí á 50.- "	"	2.500.-
15 m běžných lavic á 10 Kč	"	150.-
1 skříň	"	940.-

úhrnem	Kč	5.215.-

- 2./ Přijetí jedné provisorní učitelky. Z mnoha uchazeček/7/ byla jednohlasně zvolena slečna Anna Künzelová z Rybář. Dotyčná byla zaměstnána od 1. listopadu 1928 do 30. června 1929 jako provisorní učitelka na mateřské škole ve Staré Roli. Jí k ruce byla jako ošetřovatelka v mateřské škole přibrána slečna Leny Grimmová z Dalovic. Vyhláška M.Š.R. v Dalovicích ze dne 28. srpna 1929 .

- 4 -

Zápis dětí, do mateřské školy dosud nezapsaných, se koná 31. srpna v konferenční místnosti dívčí obecné školy. Pro nedostatek místa mohou býti přijímány pouze dívky starší 4 let.

Otevření dětských jeslí stalo se dne 9. září 1929. Po stručném, ale citově bohatém proslovu pana obecního starosty E. Grimma předáno pedagogické vedení mateřské školy řídící učitelce slečně Marii Wackermannové.

Tato obrací se na v hojném počtu dostavivší se rodiče chovanců, promlouvá o významu dnešního dne a končí slovy: Mateřská škola nechť roste, prospívá a vždy jen dobré nese ovoce.

Dne 6. prosince slaven byl v N.Š. sv. Mikuláš. Obdařil děti bohatou nadílkou. Sběrka, k tomu účelu provedená, vynesla 258.-Kč.

Dne 21. prosince přichází Ježíšek, který přinesl maličkým nádherně vystrojený stromeček a jiné rozličné hračky.

Slavnost sv. Mikuláše: výdaje

Fláderer	Kč 87.-,	Sběrka	Kč 258.-,
Ganss	" 86.50,	Výlohy	" 189.80,
Skala	" 16.30,	zbývá	Kč 69.20
úhrnem	Kč 189.80		

Vánoční nadílka :

Engmann	Kč 94.80,
Obchodní dům /Rybáře/	" 97.50,
Skala	" 32.--,
Fláderer	" 51.--,
Markgraf	" 8.50
úhrnem	Kč 283.80.

V měsíci prosinci onemocněla opatrovnice dětí Anna Kinzelová. Po dobu její nemoci ji zastupovala slečna Anna Dürschmidtová, opatrovnice dětí z Chodova.

Za onemocnělou ošetřovatelku byla na dobu 4 měsíců / od 1. prosince 1929 do 31. března 1930 zjednána slečna Elfrída Grimmová z Dalovic./

Dne 12. dubna slaveny velikonoční svátky.

Děti, přestrojené za velikonoční zajíčky, předváděly pěkné velikonoční hry a byly za odměnu poděleny barevnými vejci.

V posledním týdnu byl podniknut výlet k tak zvané "Wunderblume" v Otvovicích, kdež byly děti fotografovány.

I. rok mateřské školy končil dne 28. června 1930.

..... -0-

Rok 1930 - 1931.

Druhý rok trvání M.Š. počal 1. září 1930.

Zápis měl tyto výsledky:

Dalovice	. . .	18 hochů	+	21 dívek	=	39
Šobrovice	. . .	6 hochů	+	4 dívky	=	10
Hohendorf	. . .	1 hoch	+	3 dívky	=	4
<hr/>						
úhrnem	. . .	25 hochů	+	28 dívek	=	53

Dne 8 října 1930 zasílá okresní školní rada v Karlových Varech vyrozumění, že zřízení německé M.Š. bylo výnosem

Zemské školní rady ze dne 27. září 1930 č.j. 1.A 1313/2
ai 1929 - 70.726 ai 1930 povoleno.

Přijetí ošetřovatelky dětí Anny Kinglové se povoluje.

Tato pobírá od 1.května 1930 požitky adjuta pro II.
polovinu čekatelské doby, které činí v III.služební třídě
ročně 10.764.-Kč, to je měsíčně 897.- Kč.

Mikuláš i letos navštívil maličké a nědělil jim ořechy,
jablka, a pečivo. Jeho výlohy činí: 7 kg

jablek	...	42.-	Kč
ořechy	...	19.-	Kč
pečivo	...	44.-	"
tyčinky	...	12.-	"
<hr/>			
úhrnem	...	117.-	Kč

Dne 20. prosince odbývána za přítomnosti mnoha rodičů
slavnost vánočního stromku. Krásně ustrojená jedle zazářila
ve světle mnoha svíček a radostné vánoční písně zazněly z ve-
selých dětských srdcí.

Každé dítě obdrželo svůj dárek.

Výlohy s tím spojené činí:

Vánoční strom	18.-	Kč,
Fláderer /pečivo/	46.-	" ;
Hein	28.-	" ;
Skala /papír/	6.-	" ;
Markgraf /svíce/	5.50	" ;
Waldert /jablka/	12.-	" ;
vánoční pohledy	9.70	" ;
<hr/>			

úhrnem 125.20.Kč.

Obec Dalovice darovala na tento účel 150.- Kč. Paní baronka
Riedel Riedenstein darovala způsobem velmi srdečným částku
300.- Kč na nadílku pro potřebné děti.

Dne 28. prosince se odbyvá v kreslírňe měšťanské školy nadílka, Poděleno bylo pět dětí botami á 49.- Kč	=	245.- Kč
jedno děvče dostalo šaty	=	31.- "
jeden hoch kalhoty	=	24.- "
	<hr/>	
úhrnem	=	3 00.- Kč

Dne 12. února 1931 konal se veselá masopustní zábava - dětský ples. Dívky třetí třídy měšťanské školy, jako žáčky kuchařské školy, uvařily velmi dobré kakao, pan Fláderer upek l výborné koblihy, což obějí malým plesovým hostům náležitě chutnalo. Zazněly veselé písně a za vedení učitelky dětské školy a ošetřovatelky otáčelo se dětské hejnk o vesele v kruhu.

Po jednom páru bot dostali dodatečně Gereger
Windirsch

Velikonoční zajíc podaroval také letošního roku maličké pestře malovanými vajíčky, jež dříve ukryl do trávy.

V květnu byl uspořádán výlet, jehož cílem byl hostinec " U zázračné květiny". Věnečkem, na němž Kašpárek svými originálními nápady velmi obveseloval, končil 27. května rok 1931.

Rok 1931 - 1932.

Třetí rok trvání začal dne 1. září 1931.

Výsledek zápisu byl:

Dalovice	18 hochů	+	18 dívek	=	36,
Šobrovice	8 "	=	7 "	=	15,
Hohendorf	2 "	+	2 "	=	4,
	<hr/>				
	28 hochů	=	27 dívek	=	55.

Na základě § 4.zák. ze dne 24.června 1926 č. 104 Sb. z. a n. jest přijata míst. škol. radou slečna Anna Kinzelová v Dalovicích jako definitivní učitelka mateřské školy.

Podle usnesení M.Š.R. ze dne 16. listopadu 1931 jsou Kinzelové přiznány ~~následující~~ a obecním úřadem v Dalovicích budou poukazovány následující požitky:

Roční základní plat	9.000.- Kč
činnové ročně	2.940.- "

úhrnem		11.940.- Kč.

Z této částky se sráží pensijní příspěvky, daň důchodová a nemocenské pojištění. Příští postup dne 1. Listopadu 1935.

Dne 5. prosince přichází k maličkým sv. Mikuláš a naděluje jim ořechy, jablka a pečivo.

Dne 24. prosince odbývá se v kreslírně měšťanské školy vánoční nadílka potřebným dětem, při níž bylo poděleno deset dětí M.Š. částečně botami, prádlem, nebo šatstvem.

Následuje prostičká slavnost, na níž po proslovu pana učitele Enzmana byly zpívány koledy a přednášeny vánoční básně.

Rodina Riedl-Riedensteinova darovala 100.- Kč na vánoční nadílku, balík prádla a hraček pro chudé chovance M.Š.

Od 18. ledna jest osmi dětem, jejichž rodiče jsou bez

práce, dáváno po 1/4 l teplého mléka a jedné housce.

Dne 5. května zemřela slečna Magdalena Grimmová ošetřovatelka M.Š. po dlouhém a těžkém utrpení ve 26. roce svého života. Její úmrtí velmi zarmoutilo všechny, kdož dobrosrdečnou ošetřovatelku znali a malé dětské hejtko zachová tak záhy zemřelé vždy trvalou vzpomínku.

Žádost
učitel-
ky M.Š.
E. Zeid-
lerové.

Dodatek: Slečna Alžběta Zeidlerová absolvovala učitelka M.Š. předkládá M.Š.R v Dalovicích žádost o hospitování v M.Š., ježto jest v přítomné době bez místa. Její žádosti se vyhovuje.

Od 20. ledna 1932 pilně hospituje na M.Š. dobře školená učitelka slečna Alžběta Zeidlerová.

Dne 21. května 1932 koná se obvyklý výlet. V zahradě hostince " U zázračné květiny " byly děti fotografovány.

Rok 1932 - 1933.

Čtvrtý rok trvání počíná dne 1. září 1932.

Zápis konán 31. srpna s následujícími výsledky:

Dalovice:	16 hochů	+	21 dívek	=	37
Šobrovice	6 "	+	4 "	=	10
Hohendorf	1 "	+	4 "	=	5
úhrnem		23 Hoši	+	29 dívek	=	52

Bylo vypsáno místo ošetřovatelky mateřské školy.

V sedění místní školní rady ze dne 5. září byla provedena volba hlasovacími lístky a zvolena jednohlasně slečna Gertruda Grim-

mová.

Jako každoročně, tak i letos odbyvala se vánoční nadílka potřebným dětem, při níž deset chovanců M.Š. bylo poděleno.

Vydaje jsou následující:

7 párů bot á 36.- Kč	=	252.- Kč
2 chlapecké obleky aá 45 Kč	=	90.- "
1 dívčí šaty	=	28.- "

	úhrnem	=	370.- Kč

Ježto kotel ústředního topení potřebuje nutnou opravu, byl podle usnesení obecního úřadu budova obecné školy - a tudíž také mateřská škola - po dobu tří dnů t.j. 23., 24. a 25. února uzavřena.

Dodatek:

Vzhledem k tomu, že obec Šobrovice na děti, které M.Š. v Dalovicích navštěvují, doposud žádnými příspěvky na každoroční náklad s tím vzniklý nepřispěla, a trvale se placení vyhýbala, usnáší se obecní zastupitelstvo v Dalovicích, že děti z Šobrovic jsou s okamžitou platností z návštěvy M.Š. vyloučeny./dnem 1. února 1933./

Děti ze Šobrovic smějí navštěvovati M.Š. jen tehdy, zaplatí-li jejich rodiče příslušný příspěvek sami.

Náklad na jedno dítě pro rok 1933 činí 413.80 Kč

Dne 24. února koná se malá masopustní slavnost, po které jsou maličtí fotografováni.

Děti v malých skupinách předvádějí veselé hry, zpěvy a tanečky. Na konec podává se ještě dobrý čaj a chutné koblihy .

Dne 8. dubna koná se malá velikonoční slavnost, při níž byly děti poděleny sladkými velikonočními vajíčky.

Výletem do Nýdku končí se další rok trvání M.Š.

Rok 1933 - 1934

Pátý rok trvání byl zahájen 1. září 1933.

Zápis měl následující výsledky:

Dalovice:	21 hochů	+	25 dívek	=	46
Hohendorf	4 "	+	5 "	=	9

úhrnem		25 hochů	+	30 dívek	=	55.

Dne 5. prosince navštívil sv. Mikuláš malé hejno.

Dík dobročinnosti obyvatelstva tří obcí může se také letos konati vánoční nadílka.

Poděleny byly tyto děti:

1./	Bartl Alois jedním oděvem	=	45.- Kč
2./	Baumgartl František prádlem	=	16.- "
3./	Harzer Karel párem bot	=	46.- "
4./	Hutchen Bečterová Hedvika prádlem	=	14.- "
5./	Mayerová Siglinda šatstvem	=	27.- "
6./	Siegertová Marie "	=	33.- "

			181.- Kč.

Zlá nakažlivá dětská nemoc, záškrt, zuří mezi našimi dětmi. Padl jí za oběť Jan Kehler, zemřevší 12. prosince.

V posledním týdnu měsíce března jest pořádána pro děti opět malá velikonoční slavnost; veselé písně a hry se střídaj:

Do košíčků, dětmi samotnými vyrobených, naděluje velikonoční zajíc pestrá vejce. Malé slavnosti zúčastnili se také rodiče dětí a členové místní školní rady.

Koncem června konán letošní výlet. Dětské hejtno cestuje až k mostu přes Ohří, kde učiněna zastávka .

Dne 28. června jest ukončen pátý rok trvání M.Š.

Rok 1934 - 1935

Protože, dne 1. září 1934 jest v sobotu, začíná šestý rok trvání v pondělí, t.j. 3. září.

Místní školní rada Dalovice č.j. 50/34 ze dne 27. srpna 1934.

Zápis do M.Š. se konal 3. září s tímto výsledkem:

Dalovice: 25 hochů a 30 dívek = 55 dětí.

Z obecního úřadu v Dalovicích došel dne 5. září 1934 pod č.j. 2692 následující přípis:

Na základě usnesení obecního zastupitelstva upozorňuje se správa M.Š., že děti z obcí Hohendorf a Šobrovic M.Š. v Dalovicích nesmějí navštěvovati, protože jmenované obce nijakým způsobem na udržování M.Š. nepřispívají.

Pokud děti těchto obcí přece M.Š. v Dalovicích navštěvovati chtějí, musí jejich rodiče připadající díl nákladů nésti z vlastního. Tento příspěvek jest u zdejšího obecního

úřadu předem zaplatiti.

Poněvadž se dosud žádní rodičové nepřihlásili, budou navštěvovati M.Š. od roku 1934 - 1935 pouze děti z Dalovic.

Vánoční nadílka potřebným dětem se letos v důsledku nedostatku peněz nekoná.

Letos byly konány tyto slavnosti:

V předvečer Štědrého dne prostá štědrovečerní slavnost, při níž zpívaly děti koledy a radovaly se z krásně osvětleného vánočního stromku.

V masopustě se konal věneček, na němž děti se při gramofonu vesele točily. Dostaly též kakao a koláč.

I velikonoční zajíc je letos navštívil a přinesl malovaná vajíčka.

Ku dni matek se také děti snažily svým milým matičkám učiniti radost malou ruční prací.

Na konci roku podnikly děti dva výlety; první do údolí Soosbachu, druhý s cílem do krásně položeného Dieshübel-Kyselka. Obou výletů zúčastnili se též rodiče některých dětí, tak že mladé hejtno, dobře opatrované se s veselou myslí vrací večer domů.

Dne 28. června 1935 končí šestý rok trvání M.Š.

Edmund Grimm, v.r., starosta obce.

Rok 1935 - 1936

Dnem 1. září 1935 započat sedmý rok trvání mateřské školy.

Téhož dne konán též zápis s tímto výsledkem:

21 hochů, 22 dívků, dohromady 43 děti.

V mléčné akci a vánoční nadílce bylo poděleno několik dětí. V předvečer Štědrého dne jest konána prostá slavnost. U příležitosti dne matek připravily děti svým matkám dárečky, vlastnoručně zhotovenými radostné překvapení. Byly nacvičovány básničky pro tuto příležitost.

V červnu výlet k "Velkému rybníku", rodiče se zúčastnili.

Dnem 28. června 1936 jest zakončen sedmý rok trvání M.Š.

Školní rok 1936/ 1937.

Dnem 1. září 1936 počíná M.Š. svůj osmý rok trvání.

Zapsáno bylo 22. hochů a 25 dívek = 47 dítek.

Dne 5. prosince jest slavnost sv. Mikuláše.

Malá vánoční slavnost s nadílkou chudým uzavírá kalendářní rok 1936.

Podniknuta mléčná akce ; péče o mládež a obec Dalovice

poskytly k tomu prostředky.

Pohřbu zvěčnělé paní baronky Matyldy Riedl-Riedensteinové velké mecenášky obce, zúčastnila se také M.Š.

V červnu 1937 podnikli chovanci M.Š. společně s první chlapeckou třídou výlet k "Velkému rybníku".

Uzavřeno 28.června 1937.Podpis v.r.

Školní rok 1937 - 1938

Dne 1. září 1937 zahajuje M.Š. devátý rok své činnosti.

Výsledek zápisu:

17 hochů + 22 dívky = 39 dětí.

Při úmrtí pana presidenta osvoboditele T.G.Masaryka byly děti náležitě poučeny.

Dne 27. října byly děti upozorněny na význam státního svátku.

Dne 28. listopadu 1937 byly děti očkovány proti záškrtu. Očkování jest provedeno oběma místními lékaři.

Dne 30. listopadu provedl pan okresní školní inspektor prof. H. Wilde na M.Š. inspekci.

Dne 6. prosince navštívil M.Š. sv. Mikuláš, aby maličké podělil dárky.

Dne 22. prosince v předvečer Štědrého dne konána vánoční nadílka. Děti byly podarovány hračkami.

Vánoční
nadílka
1937

Vánoční nadílka 1937

Bobami byli podarováni:

a/ M.Š.R.

Alois Reinwarth
Gertl Wanková
Truda Getzlová
Hilda Rustlerová

b/ péče o mládež

Anna Keiserová

Nadílka prádla.

a/ M.Š.R.

Marie Hüblová
Marie Siegllová
Elise Wirknerová
Helmut Bayer
Otto Stangel
Herbert Gotzel

b/ Péče o mládež

Truda Getzlová / maty /
Alois Bartl
Evald Schmidt
Edltr. Kanllerová
Anna Keiserová

První
státní
president.
Upomínka na
7.III.38

U příležitosti 88 narozenin prvního presidenta republiky Dr T.G.Masaryka byly děti dne 7. března dětským způsobem na význam dne upozorněny.

Slavnost
dne 28.V.
1938. Na-
rozeniny
pana pres.
Dr.E.Beneše.

Dne 28. května 1938 byly děti u příležitosti narozenin pana presidenta v lehce srozumitelné formě upozorněny na jeho péči a lásku k dítěti.

Dne 22. června končí devátý rok trvání.

Školní rok 1938/1939

Desátý rok trvání M.Š. počíná prvního září 1938.

Výsledek zápisu:

12. hochů + 15 dívek = 27 dětí.

Pan Edmund Grimm nastoupil dne 7. července 1919 svůj úřad starosty obce v Dalovicích.

Za jeho starostování byla v roce 1929 M.Š. zřízena.

Dne 1. srpna 1938 složil ze zdravotních důvodů svoji funkci.

Ve schůzi obecního zastupitelstva dne 2. července 1938 byl starostou obce zvolen pan Karel Schier.

Stranou SDP byl dne 1. října 1938 uveden ve svůj úřad.

O zřízení M.Š. v Dalovicích zasloužil se svého času také velmi pan okresní školní inspektor prof. F.L. Rodt.

Následkem smrtelného úrazu zemřel pan okresní školní inspektor prof. F.L. Rodt (krátce vstupu německých vojsk) v Karlových Varech dne 9. října 1938.

Čest památce zemřelého!

V noci z 12. na 13. září došlo v pohraničí severních Čech k nepokojům, pročež československá vláda nařídila stanné právo.

Návštěva M.Š. ihned přestala /jakož i v obecných školách/ jakmile byla mobilisace vyhlášena.

Dne 3. října 1938 vtáhlo německé vojsko do okresu. Také v Dalovicích byla po delší čas německá vojska ubytována a hostěna.

Dne 4. října 1938 v 1/2 7 hodině ráno oznámeno zvoněním a sirénami, že nadešla hodina osvobození.

Poslední českoslovenští vojáci, policisté, četnictvo a hraničáři opustili okres.

Ve dvě hodiny objevil se Vůdce před budovou Spořitelny. Bouře nadšení neznala mezí. Pomalu kráčel Vůdce k divadlu S balkonu řečnil. Při tom řekl slova: "Nevěděl jsem, jak a kterou cestou bych sempřišel. Ale že zde jednou budu stát, to jsem věděl." Teprve německá hymna a Horst-Wesselova píseň umlčely bouři nadšení.

Dne 8. října 1938 ve 12. hodině mluvil generál polní maršál Heřman Goering taktéž s balkonu divadla ke karlovarským.

Dne 10. října bylo také v M.Š. započato s pravidelným zaměstnáním.

Dne 20. října 1938 bylo předáno vedení okresního školního úřadu do rukou ^{okresního} školního inspektora pna Františka Langhanse.

Dne 6. prosince projížděl zástupce Vůdcův, říšský ministr Hess Karlovými Vary.

Dne 9. listopadu 1938 vzpoměli maličtí dětským způsobem mrtvých z 9. listopadu 1923.

Dne 15. a 16. listopadu 1938 navštívil Baldur von Schirach chebsko a Karlovy Vary. Na náměstí Adolfa Hitlera promluvil k shromážděné mládeži.

Výnosem ze dne 28. listopadu 1938 byl říšským ministrem Dr. Frickem ustanoven advokát Dr. Vilém Sebeckovský z Liberce vládním ptesidentem v Karlových Varech.

Vzducholoď "Hrabě Zeppelin přiletěla dne 2. prosince 1938 od Frankfurtu a přeletěla Karlovy Vary a chebsko směrem na Liberec. Dne 3. prosince 1938 přiletěl "Hrabě Zeppelin" opětovně od Šumavy a přeletěl dvakrát Karlovy Vary.

Bylo vidět, jak jsou ze vzducholodi čas od času spouštěny na padácích upevněné vlajky. Mimo to byly shazovány letáky s výňatky Vůdcovy řeči.

Velkou radost měli sudetští Němci, když dne 2. prosince 1938 Vůdce po druhé navštívil Sudety. Zvonění zvonů, hřmění moždířů a houkání sirén na všech místech sudetské župy dávalo příchodu osvoboditele slavnostní pšvěcení.

Když ve 13 hodin Vůdce přejížděl přes bývalé hranice Sudet, byly vyvěšeny na všech místech na civilních domech, obydlích a veřejných budovách vlajky.

V 19.30 hod. mluvil Vůdce v Liberci k Sudetským Němcům.

Dne 4. prosince 1938 byly volby v sudetské župě do německého říšského sněmu.

S výsledkem 99.96 % volebních hlasů přiznali obyvatelé Sudet svoji příslušnost k Německé Říši.

O této význačné události bylo dětem v lehce pochopitelné formě pověděno, právě tak, pokud se týká výsledku voleb v Dalovicích.

Dne 5. prosince slavil Mikuláš svůj příchod do M.Š. a podaroval děti.

Dne 13. prosince 1938 přišel Vůdcův vánoční muž z Berlína do Karlových Varů. S několika nákladními automobily, které stály u hlavního poštovního úřadu, byly rozdělovány obyvatelstvu Vůdcovy "balíčky z lásky".

Dne 22. prosince 1938 odbývána vánoční slavnost. Jídelna při tom byla krásně vybavena. Na stole ležely dárky pro maličké.

Též dítky měly připraveny pro své rodiče malé, jimi zhotovené dárky.

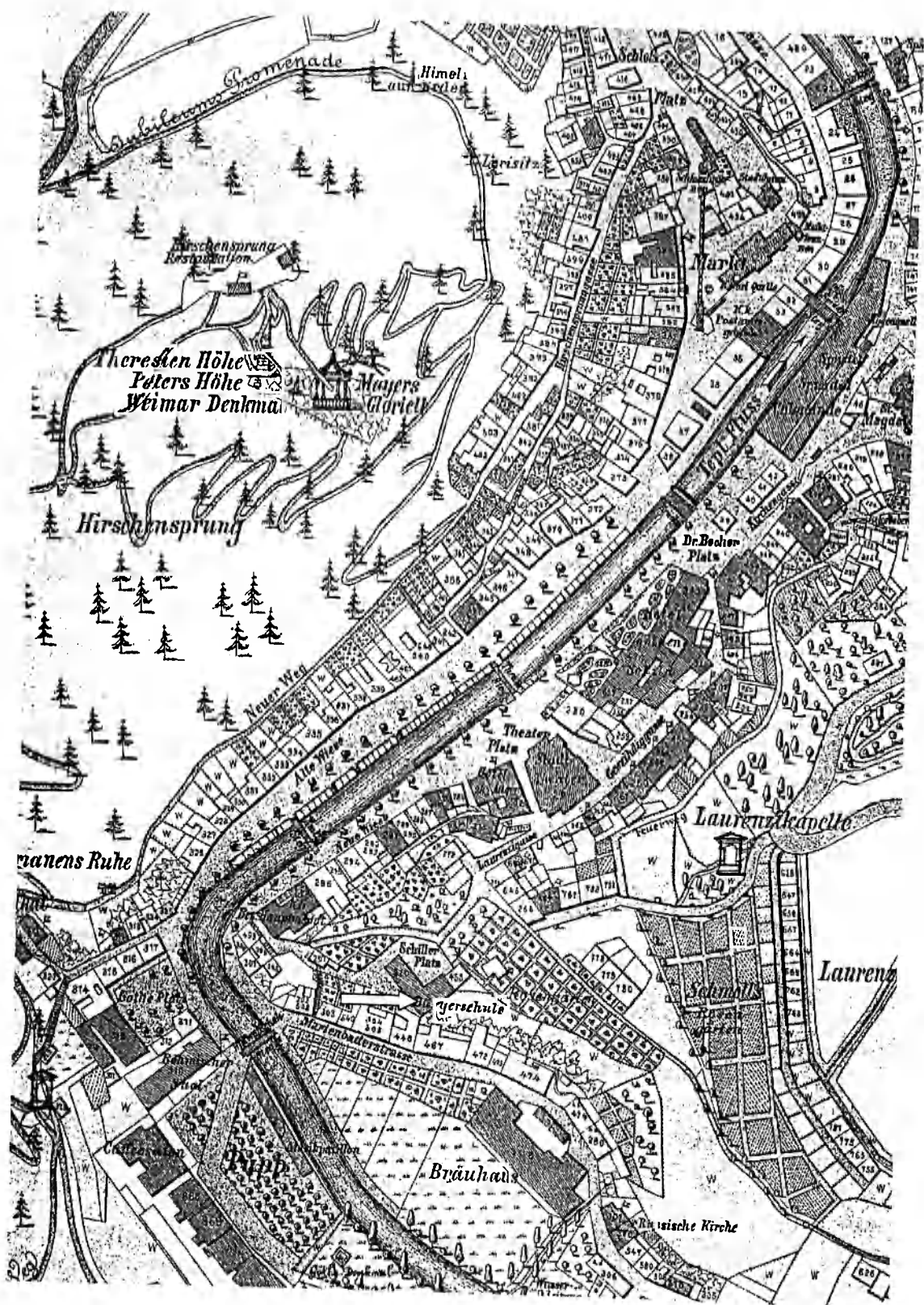
Dne 31. prosince 1938 byla slečna Gertruda Grimmová ,
která od 5. září 1932 byla jako ošetřovatelka M.Š. přijata,
svoji služby zproštěna.

Dne 8. července 1939 podnikly děti společně s první tří-
dou chlapeckou výlet na Stifterwartu.

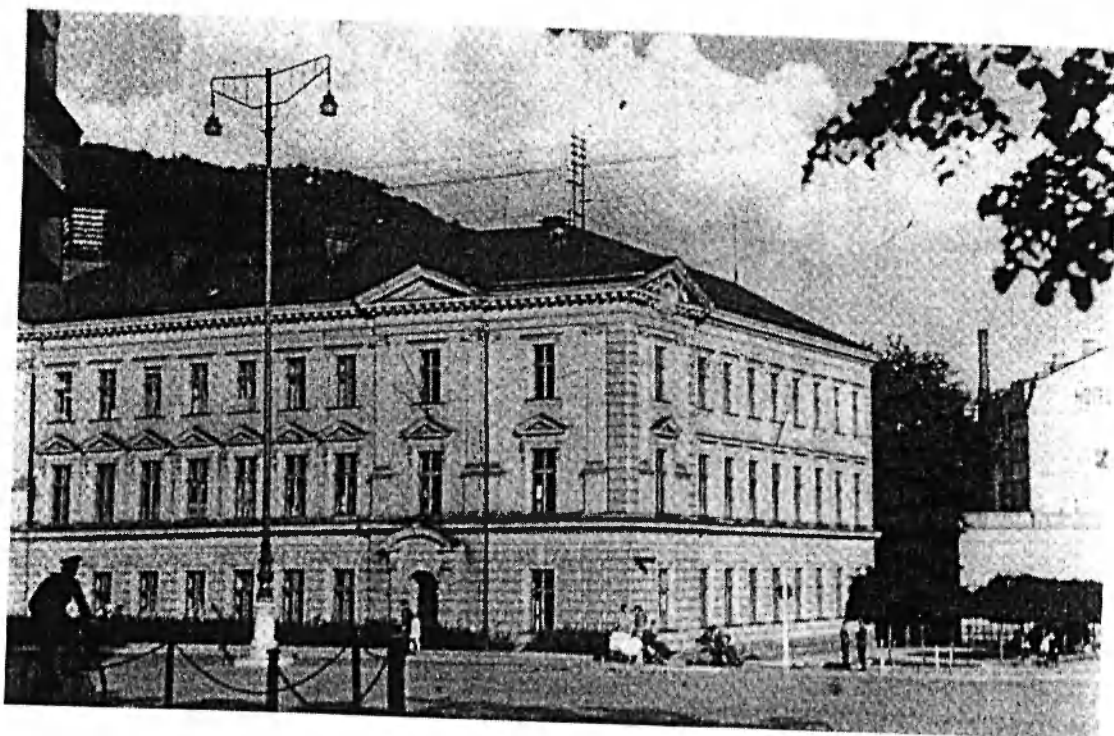
Dne 15. července 1939 končí 10 rok trvání M.Š.

Příklad zpracovala

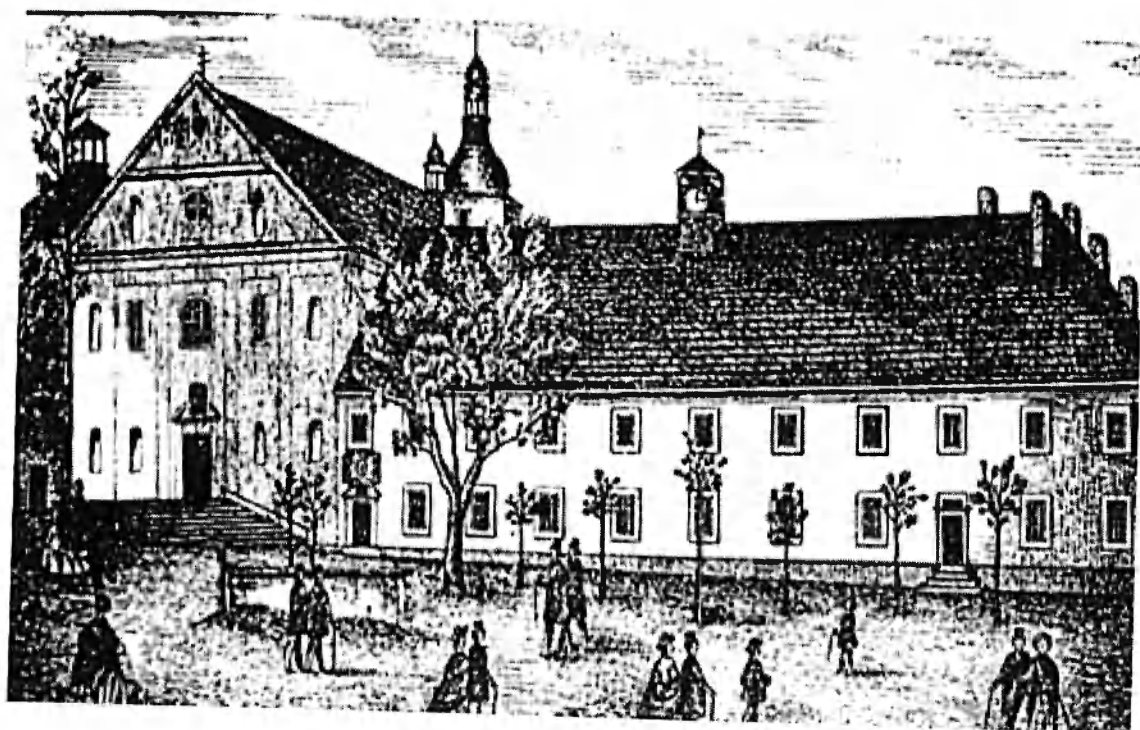
A. Šidlová.

č. 51 - Plán města Karlovy Vary, Otto Schindler 1885

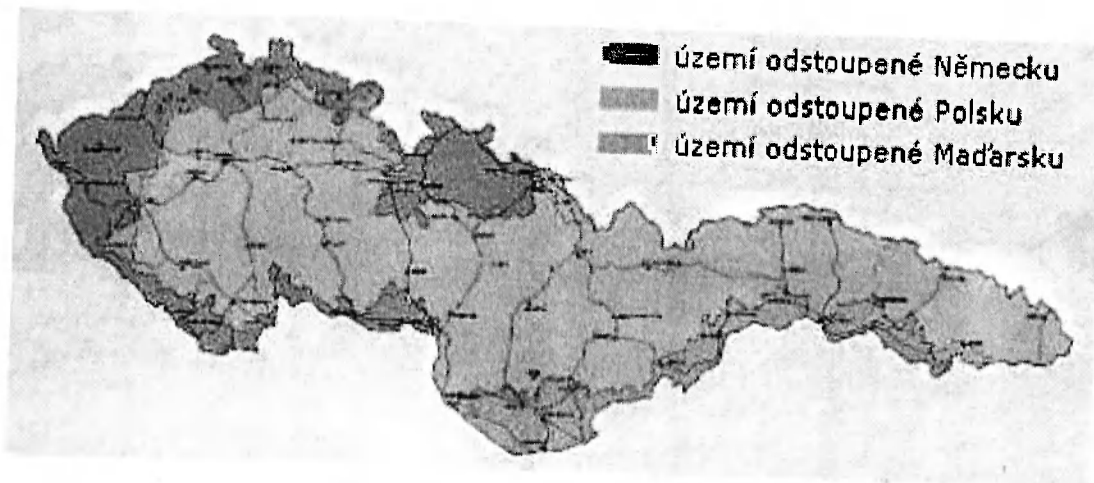
č. 52 - Karlovy vary - II. Städtische Volksschule (Druhá městská škola) postavené v roce 1850. Dnes na jejím místě stojí Thermal.

č. 53 - Ostrov - Areál piaristické koleje s gymnáziem

č. 54. - Ostrov - Pamětní list k obnovení gymnázia z roku 1863 s pohledem na areál Ostrovského kláštera

č. 55 - Mapa ČSR po Mnichovském diktátu - říjen 1938

č. 56 - Hřebečná – škola (1899)

č. 57 - Abertamy – Volksschule (obecná škola)

č. 58 - Škola - Horní Blatná

Prozatímní uzavření německých škol.

Výn. MŠO z 7. VI. 1945, č. 2641 pres.

Podle čl. XV. usnesení Československé vlády fronty Čechů a Slováků z 5. dubna 1945 nařizují, aby byly okamžitě zavřeny všechny německé školy, německá učiliště a německé vyučovací kursy, veřejné i soukromé, až do konečného rozhodnutí o německé otázce.

To se týče všech druhů a stupňů vyučovacích i vychovávacích ústavů s vyučovacím (vychovávacím) jazykem německým včetně ústavů pro výchovu dětí tělesně nebo duševně vadných i pro výchovu dětí ve věku předškolním.

Uzavření provedou školské úřady a orgány ohledně škol (ústavů), jež jsou v jejich správě nebo nad nimiž vykonávají bezprostřední dozor, a podají o tom zprávu příslušnému odboru ministerstva do 15. července 1945. Úřady a orgány, jež nejsou podřízeny přímo ministerstvu školství a osvěty, podají zprávu zemské školní radě, jež předloží ministerstvu souhrnné seznamy zavřených německých škol a ústavů odděleně pro jednotlivé odbory.

V krajích pohraničního území, kde dosud nelze zavření německých škol (ústavů) provést, jest tak učiniti a podati zprávu dodatečně ihned, jakmile to bude možno.

č. 59 – vyhláška o prozatímním uzavření německých škol

Převod finančních prostředků býv. německých škol a ústavů.

Výn. MŠO z 26. VI. 1945, č. 3842 pres.

Ministerstvo školství a osvěty provede v oboru své působnosti zrušení a převod peněžních účtů všeho druhu, jichž majiteli byly býv. německé školy, ústavy a instituce, a to jak na území býv. t. zv. Protektorátu, tak i v dnešním pohraničí.

Za tím účelem budiž jednotlivými správci, kteří provádějí likvidaci těchto škol a ústavů, zaslána přímo účetárně ministerstva školství a osvěty v Praze III zpráva, která bude obsahovat:

1. jmenné znění šekového účtu školy, ústavu nebo instituce, o kterou jde a číslo tohoto účtu,
2. seznam vkladních knížek, jich čísla a jména peněžních ústavů, kterými byly knížky vydány a
3. soupis cenných papírů, které jsou majetkem ohlašovatele.

Pokud se týká vkladních knížek a cenných papírů jest připojiti sdělení, u koho jsou v přechodné úschově.

Tato zpráva budiž podána, jak už shora uvedeno, přímo účetárně ministerstva školství a osvěty a to i tehdy, jestliže snad již příslušné hlášení o převzetí likvidujícího ústavu bylo ministerstvu školství a osvěty odesláno.

Vkladní knížky a cenné papíry jest prozatím ponechat v úschově u dosavadních držitelů.

Zrušení německých škol.

Výn. MŠO z 16. X. 1945, č. 8551 pres.

1. Zrušují všechny německé školy, učiliště, vyučovací kursy a vychovávací ústavy.
2. Tento výnos se netýče německé university v Praze a vyských škol technických v Praze a Brně, o nichž se činí zvláštní opatření, ani ně-

meckých škol a ústavů, na nichž bude do konce roku 1946 změněn vyučovací jazyk německý na český.

3. Účinnost tohoto výnosu stanovím na den 5. května 1945.

108.

**Prozatímní pracovní program pro mateřské
školy na školní rok 1945/46.**

Výn. MŠO z 12. XI. 1945, č. A-135.560-I.

Podle tohoto pracovního programu budou mateřské školy postupovati ihned. Text jeho se uveřejňuje jako příloha k 11. číslu Věstníku ministerstva školství a osvěty z roku 1945 a je podstatnou částí tohoto výnosu. Každá mateřská škola je povinna opatřiti si zmíněnou přílohu a podle ní se řídit.

č. 60/2 – vyhláška – prozatímní pracovní program pro MŠ

č. 61 - Potůčky – kostel a německá škola

č. 62 - Potůčky – budova české školy

č. 63 - Nejdeč – školní náměstí s budovou školy před rokem 1900

č. 64 - Nové Hamry – otevření české státní školy 1934

S t a n o v y

obecní mateřské školy v Trinksaifenu.....,jež bude umístěna
v budově obecní školy

Místnosti po stránce pedagogické a hygienické zcela vyhovují.

1.

Mateřská škola v Trinksaifenu je školou veřejnou se zaměstnávacím jazykem českým.

2.

Účelem mateřské školy jest podporovati a doplňovati domácí výchovu dítek 3 - 6 letých zejména takových rodičů, kteří sami nemohou dohlížeti i náležitě o jejich výchovu pečovati a připravovati je k vyučování školnímu.

3.

Věcný náklad na školu mateřskou hradí obec Trinksaifen.

4.

Do mateřské školy přijímají se dítky tělesně i duševně vyvinuté ve věku 3 - 6 let po celý rok. Správa školy rozhodne, může-li dítko býti přijato či nikoliv. Odvolání z tohoto rozhodnutí podána budiž místní správní komisi, které náleží poslední právo rozhodovací. Rodiče jsou povinni spolehlivým způsobem dopravit děti do školy a ze školy. Nečisté děti mohou býti ze školy odstraněny.

5.

Dítky se zaměstnávají denně od 8 do 11 hod. dopol. a od 1 do 3 hod. odpolední. Prázdniny a feriální dny řídí se podle prázdnin na školách obecných.

6.

Počet dítek učitelce svěřených může býti nejvíce 40.

7.

Správa mateřské školy se svěří správě místní školy obecné.

8.

Na škole bude působiti učitelka škol mateřských; ustanovená a placená zemskou školní radou.

9.

K ruce učitelky bude do služeb přijata mravně zachovalá a zdravá osoba od 20 - 30 roku věku za opatrovnici, která bude též obstarávati čištění a vytápění školy mateřské. Náklad na opatrovnici, pokud bude škole přidělena, uhrazuje nositel věcného nákladu.

10.

Vrchní dozor nad mateřskou školou přísluší úřadům školním.

11.

Přístup do místnosti školy mateřské povoluje po předchozím hlášení

P ř e d s e d a :

O s n o v a

pro mateřskou školu v T r i n k s a i f e n u.

Účelem mateřské školy jest podporovati a doplňovati domácí výchovu dítěte 3-6 letých školou nepovinných zvláště dětí téca rodičt, kteří nemo- hou sami o jejich výchovu pečovati. Veškeré to vedení cílí k tomu, aby přimě- řeným zaměstnaním a soustavným postupem byl podporován tělesný i duševní vyvoj dítěte, aby nabylo potřebných vlastností pro příští výchovu rozumovou ve škole obecné. Veškeré vyučování po způsobu školním je z mateřské školy vyloučeno. Rovněž umyšlná sokolská kázeň nemůže býti ohovancem mateřské školy vyučována.

Všechen život má růz. rodinný. K dosažení účelu toho slouží:

- 1/ cvičení smyslu,
- 2/ vyprávěnky a volná rozhovory, při nichž se dívky vedou k správné výslovnosti a správné mluvě,
- 3/ ovičení paměti,
- 4/ zpěv a tělovýchova,
- 5/ výtvarná práce.

Při tom se přihlíží k vydatně maličkých, která je doprovází oa jejich přírodu do školy mateřské.

I.

Při ovičení smyslu poznávají a rozeznávají děti:

- 1/ zrakem věci podle barvy, velikosti, tvaru, polohy, vzdálenosti ap.
- 2/ sluchem různé hlasy, tony, zvuky, hukot, atd.
- 3/ čichem, vůní, zápach,
- 4/ chutí, které věci jsou kyselé, sladké, hořké, trpké ap.
- 5/ hmatem a cítím co je měkké, drsné, korné, stažené, tvrdé, ostře, .

Tímto ovičením smysly dítěte zbystrují, jejich názory a pojmy se mno- ží a utvrzují.

II.

1. Vypravování a rozhovory s dětmi poskytují látku osoby, zvířata a věci skutečné neb vyobrazené, zejména:

- 1/ tělo lidské a jeho ústí,
- 2/ členové rodiny,
- 3/ pokrmy a nápoje,
- 4/ oděv a šat,
- 5/ dům a jeho části,
- 6/ přibýtek, nábytek v něm,
- 7/ škola a školní místnosti,
- 8/ domácí a jiná zvířata,
- 9/ někteří řemeslníci a živnostníci, jejich nástroje a výrobky,
- 10/ dětem známé dřeviny, stromy, květiny, zeleniny, obilí,
- 11/ voda, led, sníh, kroupy,
- 12/ doby denní a roční časy.

2. Vypravovaných příkladů, pokud lze, z dětského života volených, na- vědají se dívky k pořádku, čistotě, zvládnutí, poslušnosti, uslužnosti, ochotnosti, trpělivosti, pravdomluvnosti, poctivosti. Zlo budiž jim výstrahou, dobro schváleno k následování.

III.

Paměť dětí se cvičí různým učením, krátkým obsahem i formou útlému jich věku přiměřeným příslovíčkám a hádánkami, básničkám, písním a popěvkám ke hře.

IV.

Hry a tance baví děti za příznivého počasí, zejména na jaře a obzvláště v létě, v zahradě, jinak ve školní místnosti. K rozmanitým hrám se též druží různé prostovíky, ovíky dechové a rytmické. Pro zábavu dětí se hrává loutkové divadlo.

V.

Začestňování dětí výtvarnými pracemi koná se zejména:

- 1/ seřadování krycí, hranolů a různých domečků, bicetrových a ššblových stavebnic,
- 2/ kládení kulek, polokroužků, trojúhelníků, čtverečků a j.,
- 3/ navlékání korálků, cívek, sladěných šňůrek, barevných proužků,
- 4/ sestavování různých rozložitých obrázků, pozrývánek,
- 5/ kreslení jednak podkreslených vzorů na tabuli, jednak podle libovolných náčrtů dětských,
- 6/ propletání barevných proužků papíru, lýka, vyšívaní na papíře.

Tím jakož i modelováním v jílně, budí se v dětech vrozená jim napodobivost a tvořivost.

- 7/ v zahradě pak za příznivého počasí rovněž rozvíjejí děti zna vozíčkových písek, dělají z něho záhonky, tulky a j., skládají z kaménků a kaštanů a jiných věcí v písku rozmanité obrázky, ozdoby a tvary.

Práce je dětem milá, budí obrazotvornost.

68.

S t a t u t

^{Rivul-}
des katholischen deutschen Kindergartens in Petschau :

^{Thiel}
Der ~~katholische~~-deutsche Kindergarten in Petschau hat die Aufgabe die häusliche Erziehung der Kinder im vorerschulpflichtigen Alter zu unterstützen und zu ergänzen, sowie auf den Volksschulunterricht vorzubereiten. Der Kindergarten besteht aus einer Abteilung und ist selbstständig. Die Mittel der Erziehung sind: Beschäftigungen, welche den schaffenden und gestaltenden Tätigkeitsbetrieb bilden, Bewegungsspiele mit und ohne Gesang, Anschauen und Besprechen von Gegenständen und Bildern, Erzählungen und Geschichten sowie Gedichten endlich leichte Gartenarbeiten; auch ist den Kindern ein ihren Alter und ihrer Fassungskraft entsprechende religiöse Unterweisung zu erteilen. Aller Unterricht im Sinne der Schule ist streng ausgeschlossen. Die näheren Bestimmungen über die Einteilung der Beschäftigung enthält der von der Behörde genehmigte Beschäftigungsplan.

Die Unterrichtssprache ist die deutsche.

Der Katholische Frauenbund in Petschau ist Gründer und Erhalter des Kindergartens. Ihm steht es zu, die Leitung sowie die Kindergärtnerin und Wärterin mit Genehmigung der Schulbehörde zu ernennen und zu bestellen. Er ist für die äußere Einrichtung desselben verantwortlich und bestimmt die Höhe des ^{Beitrags} ~~Beitrags~~ für den Besuch des Kindergartens. Jeder Wechsel in der Leitung der Führung des Kindergartens, sowie jede Änderung des Lokales wird vor der Durchführung dem Bezirksschulrate angezeigt.

Mit der Beaufsichtigung u. der ökonomischen Verwaltung d. Kindergartens ist ein Komitee betraut, welches vom Frauenbunde zu ernennen ist, aber nicht aus Mitgliedern des Frauenbundes zu bestehen braucht. Es setzt sich zusammen aus dem Vorsitzenden, dessen Stellvertreter, einem Kassier u.

Schriftführer sowie fünf Beisitzenden. Die Funktionsdauer der Gewählten beträgt ein Jahr. Die Beschlüsse werden mit Stimmenmehrheit gefasst. Die Kindergartenleiterin kann mit beratender Stimme dem Komitee beigezogen werden. Ein unmittelbarer Einfluss auf die Beschäftigung oder Disziplin im Kindergarten steht nur dem Gesamtkomitee zu, nicht den einzelnen Mitgliedern. Der Kindergarten untersteht der Aufsicht der Schulbehörde. ^{Die der didaktische} ~~Didaktische~~ und pädagogische Aufsicht liegt dem Bezirkschulinspektor ob. Überwacht wird er ausserdem vom Bezirkschulrat.

5 Die verantwortliche pädagogische Leitung des Unterrichtes ist dem hierzu berufenen Leiter des Kindergartens übertragen. Im obliegt die Schüleraufnahme, die Verantwortung für die entsprechende Verwehrrung der Beschäftigungsmittel. Er stellt Anträge auf Anschaffung von Beschäftigungsmitteln, er besorgt ferner die mit der Leitung verbundenen Administrativgeschäfte und verfasst am Schluss des Schuljahres einen Jahresbericht, welcher dem Komitee und den mit der Inspektion des Kindergartens betrauten Organen vorzulegen ist.

6 Die Beschäftigungszeit ist dieselbe wie an den öffentlichen Schulen, es können jedoch die Kinder für die übrige Zeit des Tages in Aufsicht und Beköstigung genommen werden.

7 Die Aufnahme in den Kindergarten darf nicht von dem Austritt des vierten Lebensjahres, die Entlassung muss mit der Vollendung des sechsten Lebensjahres erfolgen.

Auf Aufnahme und Austritt der Kinder kann nach Wunsch der Eltern oder deren Stellvertreter jederzeit stattfinden, Kinder, welche mit Gebrechen behaftet sind, die eine Gefahr für die Gebrüger befürchten lassen, dürfen nicht aufgenommen werden. Die Mädchen der Oberklassen der Volks- und Bürgerschulklassen können nach Einwilligung zur Teilnahme an den Spielen und Beschäftigungen des Kindergartens beigezogen werden.

8 Der Besuch des Kindergartens seitens der Eltern der Zöglinge ist gegen Anmeldung jederzeit gestattet, eventuelle Beschwerden sind aber nur beim Vorsitzenden des Komitees schriftlich vorzubringen.

An den deutschen K u l t u r v e r b a n d

in P r a g .

Das gefertigte Komitee zur Erhaltung eines deutschen Kindergartens in Petschau bei Karlsbad erlaubt sich nachstehende Bitte zu unterbreiten.

In Petschau wurde bis zum Beginn des künftigen Schuljahres ein deutscher Kindergarten und zwar durch den katholischen Frauenbund, Ortsgruppe Petschau erhalten. Infolge Wegfalles der Unterstützung seitens eines besonderen Gönners sollte der Kindergarten aber im jetzigen Schuljahre aufgelassen werden.

Man befindet sich in den sonst rein deutschen Bezirken und zwar in der Stadt Petschau eine kleine tschechische Minderheit, bestehend allerdings nur aus Bahnangestellten und deren Familien, für welche auch schon eine einklassige tschechische Volksschule errichtet wurde. Diese findet, wie auch anderwärts, die weitgehendste Förderung und Unterstützung von Seiten des Staates und sonstiger Faktoren. Sie kommt dadurch in die Lage, auch Kinder deutscher Eltern durch unentgeltliche Beistellung der Schulverordnungen, durch reichliche Einrichtungsbesorgung zum Eintritt in die tschechische Schule zu bestimmen und in der tschechischen Schule zu erhalten.

Auch trägt man sich schon mit dem Gedanken, ein eigenes Schulgebäude für die tschechische Schule zu errichten und dann auch einen tschechischen Kindergarten in dem Gebäude unterzubringen. Würde nun der deutsche Kindergarten aufgelöst, so bestände die Gefahr, dass auch deutsche Eltern ihre Kleinen in den tschechischen Kindergarten schicken, worit

diese Kinder später auch für die deutsche Schule verloren waren.

Diese Erwägung hauptsächlich war es, welche das gefertigte Komitee bestimmte, einen Versuch zur Erhaltung des deutschen Kindergartens zu unternehmen, zumal die Aussicht besteht, dass auch die Kindergärten in absehbarer Zeit verstaatlicht werden.

Die Stadt Pötschau hat selbst kein nennenswertes Vermögen und ist daher nicht in der Lage, den Kindergarten aus eigenen Mitteln zu erhalten. In der Stadt befindet sich auch keine Industrie, nur einige Handwerker, der übrige Teil der Bevölkerung verdient sich den Lebensunterhalt hauptsächlich in den nahen Kurorten Karlsbad und Marienbad, wo sie allerdings auch nur vorübergehend / Saison / Arbeit findet. Infolge der Lage an den steilen Abhängen des Boplitztales ist auch die Landwirtschaft eine sehr mühevoll und wenig ertragsreiche. Auch aus der Bevölkerung lässt sich daher kein grösserer Beitrag zur Erhaltung des Kindergartens erhoffen.

Das gefertigte Komitee war nur in der Lage, die Erfordernisse des Kindergartens bis 31. Dezember 1935 aufzubringen, für den Rest des Schuljahres 1935/1936 steht hauptsächlich durch das Entgegenkommen einer edlen Wohltäterin ein monatlicher Beitrag von 300 Kč, sowie durch die Stadtgemeinde Pötschau die Beistellung eines Lehrzimmers, der Beleuchtung und Beheizung in Aussicht. Der Bedarf für den Kindergarten stellt sich jedoch monatlich auf ca. 800 Kč, sodass für die restlichen Monate noch ein Betrag von 500 Kč aufzubringen wäre.

Mit Rücksicht darauf, dass sich der deutsche Kulturverband hauptsächlich für gefährdete deutsche Schulen einsetzt, erlehnt sich das gefertigte Komitee die Bitte; der deutsche Kulturverband wolle auch zur Erhaltung des deutschen Kindergartens in Pötschau durch Bewilligung eines monatlichen Beitrages oder aber durch eine einmalige grössere Zuwendung beitragen.

Pötschau, am 9. November 1935.

Der Schriftföhrer:

Der Vorsitzende:

Reichenberg (Liberce) – Kindergarten v Bečově

Deutscher Kulturverband

Prag 1., Karlsstraße 12.

Sl. 5412/54p. 5. Prag, am 26. November 1925.

Herrn

Dr. Ad. Wolf

in Petschau

Bezüglich auf Ihr Ansuchen von 9. d. M. wegen Gewährung einer Subvention für Ihren Kindergarten teilen wir höflichst mit, daß die Verbandsleitung Ihren Ansuchen mit Rücksicht auf die gänzlich unzulänglichen Mittel des Verbandes leider nicht entsprechen konnte. Der Deutsche Kulturverband muß infolge der fortgesetzten Schuldroffellungen sein Hauptaugenmerk der Schulschularbeit zuwenden. Kindergartenunterstützungen können daher nur solchen Orten zugewendet werden, die national sehr gefährdet sind und die auch dann die Kosten nicht aufbringen können, wenn alle Geldquellen (Gemeinde, begüterte Kreise, Großgrundbesitzer, Fabrikanten, Eltern etc.) erschöpft sind.

Wir glauben annehmen zu können, daß Ihre Gemeinde mit 2.150 Deutschen und nur 59 Tschechen doch noch infände sein dürfte, für die Erhaltung eines Kindergartens aus eigenen aufzukommen.

Bemerken wollen wir noch, daß wir das Verfügbarenmaterial für unsere Kindergärten bei der Verlage Siegl in Reichenberg beziehen, bei welchen der Deutsche Kulturverband einen

Český národní svaz

Č. 70/2 - Německý kulturní svaz

20tigen Nachlass geniest. Wir sind gerne bereit, auch für Ihren Kindergarten die Bestellungen von Beschäftigungsmittel durchzuführen, damit auch Ihren Kindergarten der 20tige Nachlass zugute kommt.

Mit deutschen Grüße

für den Deutschen Kulturverband:

[Faint, mostly illegible text, possibly a list or address, with a large handwritten signature over it.]

Zur Begründung des Ansuchens diene folgendes:

1. In der geschätzten Zuschrift vom 26. November 1925 Zl. 3412 haben Sie uns erklärt, dass Kindergartennunterstützungen nur solchen Orten angewendet werden können, die national stark gefährdet sind. Aus obigen Ausführungen erhellt, dass dies bei uns voll und ganz zutrifft, wobei wir darauf hinweisen möchten, dass gerade Petschau, in der Mitte zwischen den beiden Hauptkurorten gelegen, mit der Zweigbahn nach Rakowitz, bereits seit dem Umsturze als nationale Einbruchsstelle betrachtet wurde.

2. Betonten Sie in obzittierter Zuschrift mit Fug und Recht, nur dann helfend einspringen zu können, wenn alle sonstigen Geldquellen erschöpft sind. Die sehr verschuldete Stadt Petschau tut ihr Möglichstes, doch ist sie leider nicht in der Lage, einen Kindergarten zu erhalten, da ihre erste Sorge dem Weiterbestand der deutschen Musikschule gewidmet sein muss. Für dasselbe Ziel müssen sich auch unermüdlich alle anderen deutschen Vereine der Stadt mit ihrer ganzen, leider nur allzu schwachen finanziellen Kraft einsetzen. Bei allem Opfersinn ist es uns rein unmöglich, aus eigenem einen Aufwand von ca. 7000 Kc. aufzubringen.

Obwohl wir uns keineswegs verhehlen, dass der Deutsche Kulturverband mit seinen Geldmitteln sehr sparsam umgehen muss, um seiner gewaltigen Aufgabe gerecht zu werden, so wagen wir es dennoch, aus unserer Not und Bedrängnis heraus, die ergebenste Bitte zu stellen, derselbe möge auch unser wenigstens mit einer bescheidenen Zuwendung für dieses Jahr gedenken. Wir möchten eben alles einsetzen, um den deutschen Charakter unserer lieben Stadt Petschau zu erhalten.

Mit treudeutschem Grusse für das Komitee zur Erhaltung
des Deutschen Privatkindergartens in Petschau:

Präsidentin,

Schriftführerin.

DEUTSCHE LANDESKOMMISSION
FÜR KINDERSCHUTZ UND JUGENDFÜRSORGE IN BOHMEN,
REICHENBERG-WALDZEILE 14.

A.Zl.: 125 /III.

Reichenberg, am 4. Jänner 1926.

Betreff: Subvention.

An

die verehrliche Leitung des deutschen Kindergartens

in Petschau.

Das Ministerium für soziale Fürsorge hat Ihnen mit dem Erlaß vom 19. Dezember 1925, Zahl 10214/17A-2-25 für das Jahr 1925 zur Erhaltung Ihres Kindergartens eine staatliche Subvention von Kč 500.-- unter der Bedingung bewilligt, daß Sie auch Kinder solcher Eltern in den Kindergarten aufnehmen, die das Minderkindergeld von Kč 6.-- nicht leisten können.

Der Betrag geht Ihnen direkt durch die Postsparkasse zu; der Empfang desselben ist dem Ministerium direkt zu bestätigen. Nähere Weisungen erhalten Sie noch von der politischen Bezirkverwaltung in Tepl.

A. Schick

Kling

Petschau, den September 1926.

An den

l**ö**bl**ic**hen Deutschen Kulturverband

P R A G.

Bereits im Vorjahre wagte es das Komitee für die Erhaltung des deutschen Privat-Kindergartens in Petschau mit einem Ansuchen um gütige Förderung und Unterstützung an den verehrlichen Deutschen Kulturverband heranzutreten. Wenngleich wir es ehrlich zu würdigen wussten, dass derselbe damals nicht in der Lage war, ~~uns~~ helfend beizuspringen, so wagen wir es dennoch, mit einem ähnlichen Ansuchen auch dieses Jahr wiederum an Sie uns zuversichtlich zu wenden.

Gross ist unsere Not! Mit den grössten Opfern gelang es uns, im Jahre 1925/26 den Deutschen Kindergarten zu erhalten. Der Besuch wies zeitweise bis gegen 40 Kinder auf, doch konnten durch die Beiträge der mittellosen Eltern knapp die Lehrmittel und die nötige Wärterin bezahlt werden. Wenn die Kindergärtnerin selber nicht mit dem doch wirklich bescheidenen Monatsgehalt von 600 Kc. zufrieden gewesen wäre, so hätten wir vor Schluss des Jahres den Kindergarten sperren müssen. Dazu waren wir denn auch mit dem Beginne des neuen Schuljahres nahezu entschlossen, als uns bekannt wurde, dass bereits unser Lokal von gewisser Seite für einen tschechischen Kindergarten angesprochen wurde. Nun gab es für uns kein Zögern und kein Zaudern mehr. Am 4. d. M. wurden schleunigst Neueinschreibungen vorgenommen und am 7. September mit dem Unterricht begonnen, nachdem sich inzwischen in Eile ein neues Komitee konstituiert hatte. Dasselbe ist zu intensivster Arbeit bereit, doch wenn ihm nicht ausserordentliche Mittel zur Verfügung stehen. In dieser Not und Bedrängnis wenden wir uns auch an den so wirksam für die nationalen Interessen arbeitenden Deutschen Kulturverband.

Be 2

Rechnungsabschluss über das Jahr 1935/36.

Einnahmen.		Ausgaben.	
Spenden d. Frau Herzogin ...	3.600 Kč.	Gehalt der Kindergärtnerin	6.804 Kč.
Spenden d. Komtesse	2.160 "	Gehalt der Bedienerin	1.000 "
Jugendfürsorge	300 "	Pensionsversicherung	816 "
Theateraufführung	200 "	Lehrmittel	2.000 "
Subvention d. Minist.	420 "	Porto u. sonst. Auslagen ...	350 "
		Krankenkassa	420 "
		Beheizung	2.000 "
		Beschering..	
	<u>6.680 Kč</u>		<u>13.390 Kč</u>

Das Deficit musste durch verschiedene Sammlungen u. private Interventionen gedeckt werden.

Voranschlag für das Jahr 1936/37.

Einnahmen.		Ausgaben.	
Spenden d. Frau Herzogin	3.000 Kč	Gehalt der Kindergärtnerin	7.200 Kč
Spenden der Komtesse ...	2.160 "	Entlohnung d. Bedienerin	1.200 "
Jugendfürsorge	250 "	Pensionsversicherung	816 "
Unterrichtsbeitrag	700 "	Reinigung d. Lokals	100 "
Theateraufführung i.n. Fäll.	200 "	Weihnachtsbescherung	1.000 "
		Porto u. andere Auslagen	130 "
		Schulbtühlchen u. Tische ..	2.000 "
	<u>4.150 Kč</u>		<u>12.006 Kč.</u>

Für das Komitee des Deutschen Privatkindergartens i. Petschau

am 19. VII. 1936

Der Schriftführer:

Die Vorsitzende :

Účetní uzávěrka za rok 1935/ 36

Příjmy:

Výdaje:

Dary paní vévodkyně	3600.-Kč	Plat učitelky Kindergarten	6804.-Kč
Dary komtesy	2160.-Kč	Plat opatrovnice	1000.-Kč
Péče o mládež	300.-Kč	Pensijní pojištění	816.-Kč
Realizace divadla	200.-Kč	Učební pomůcky	2000.-Kč
Podpora ministerstva	<u>420.-Kč</u>	Poštovné a ostatní výdaje	350.-Kč
	6680.-Kč	Nemocenská pokladna	420.-Kč
		Vytápění a nadílka	<u>2000.-Kč</u>
			13390.-Kč

Deficit musel být pokryt různými sbírkami a soukromými intervencemi.

Rozpočet na rok 1936/37

Příjmy:

Výdaje:

Dary paní vévodkyně	3000.-Kč	Plat učitelky Kindergarten ...	7200.-Kč
Dary komtesy	2160.-Kč	Odměna opatrovnice	200.-Kč
Péče o mládež	250.-Kč	Pensijní pojištění	816.-Kč
Příspěvek na výuku	700.-Kč	Úklid místností	100.-Kč
Realizace divadla	<u>200.-Kč</u>	Vánoční nadílka	1000.-Kč
	4150.-Kč	Poštovné a jiné výdaje	130.-Kč
		Školní židličky a stoly	<u>2000.-Kč</u>
			12006.-Kč

Za výbor německé soukromé Kindergarten v Bečově

19.VII. 1936

Zapisovatel: neuveden

Předsedkyně: neuvedena

121

Deutscher Privatkindergarten in Petschau.

Petschau, am 19. Juli 1936.

An das

M i n i s t e r i u m für sociale F ü r s o r g e

i n P r a g .

In Petschau besteht seit 1920 ein vom Kath. Frauenbund, Ortsgruppe Petschau errichteter Privatkindergarten. Bereits seit dem Jahre 1925 führt derselbe den schweren Existenzkampf und konnte seinen Fortbestand nur mit aussergewöhnlichen Anstrengungen sichern. Die einzig sicheren Einnahmen bestanden bisher in den Spenden der Frau Herzogin Marie von Beaufort u. der Komtesse Eleonore de Beaufort und in einem bescheidenen Betrage der Stadtgemeinde Petschau. Soll diese höchst sociale Einrichtung weiterbestehen, so benötigt das gefertigte Kindergartenkomitee, das unter den jetzigen doppelt-schwierigen Verhältnissen trotz aller Bitten und Bestrebungen fast keine Beiträge mehr zu erlangen imstande ist, nach einer Aufstellung einen Mindestbetrag von 7.000 Kč, wobei der Grossteil einzig zur Erhaltung der Institution sowie zur Anschaffung von notwendigen Lehrmitteln, die der H. Bezirksschulinspektor dringend verlangt, notwendig ist.

Der Privatkindergarten in Petschau ist dem Deutschen Reichscharitasverband in Prag angegliedert, durch den er sein Gesuch einbringt. Das Komitee zur Erhaltung des Deutschen Privatkindergartens in Petschau erlaubt sich die Bitte zu stellen:

Das Ministerium für sociale Fürsorge geruhe zur Deckung des Deficits des Jahres 1935/36 eine Unterstützung von mindestens 7.000 Kč / siebentausend ö. Kronen / zu gewähren.

Es wird erklärt, dass die Gesuchsteller bei keinem anderen Ministerium um eine Subvention einreichen und den Bestimmungen über die Gewährung staatl. Subvention für Ausgaben sozialer Fürsorge angeführten Bedingungen entsprechen wurde.

Für das Komitee zur Erhaltung des Deutschen Privatkindergartens i.

Petschau.

Der Schriftführer:

Die Vorsitzende:

Německá soukromá Kindergarten v Bečově

V Bečově 19. července 1936

Ministerstvu pro sociální péči v Praze

V Bečově existuje od roku 1920 soukromá Kindergarten zřízená Katolickým ženským sborem, místní skupiny v Bečově. Již od roku 1925 vede těžký existenční boj a mohla své další trvání zajišťovat jen neobyčejným úsilím. Jediné jisté příjmy byly z darů pani vévodkyně Marie Beaufort a komtesy Eleonore de Beaufort a ze skromné části městského úřadu v Bečově.

Jestliže se má toto sociální zařízení dále zachovat, tak potřebuje vytvořený výbor Kindergarten, který pod nynějšími dvojnásob těžkými poměry přes všechny prosby a úsilí není schopen získat téměř žádné prostředky, podle rozpočtu nejméně 7 000,- Kč, přičemž větší část je potřebná pro zachování instituce jako i pro opatření nutných učebních pomůcek, které nutně vyžaduje okresní školní inspektor.

Soukromá Kindergarten v Bečově je přiřčleněna k Německému Reichscaritasverband (říšský charitativní svaz) v Praze, přes který podává svou žádost.

Výbor k zachování Kindergarten v Bečově si dovoluje požádat ministerstvo pro sociální péči o poskytnutí podpory nejméně 7 000,- Kč (sedm tisíc korun č.) k uhrazení deficitu za rok 1935-1936.

Prohlašuje se, že žadatelé žádost o podporu nepodávají na žádném jiném ministerstvu a naplní podmínky ustanovené k poskytování státní podpory pro výdaje sociální péče.

Za výbor k zachování německé soukromé Kindergarten v Bečově

Zapisovatel: neuveden

Předsedkyně: neuvedena

Bč 3

Tätigkeitsbericht.

des Deutschen Privatkindergartens
i. P e t s c h a u über das Jahr 1935/36.

1. Besuch.

Der tägliche Besuch seitens der angemeldeten Zöglinge belief sich im Durchschnitt auf 25 Zöglinge.

Angemeldet waren im Ganzen 30. Der Unterricht u. die Betreuung der Kinder fand täglich d.h. an allen Schultagen in der Zeit von 8 bis 11 Uhr vormittags und 1 bis 3 Uhr nachmittags statt.

2. Unterricht:

Derselbe umfasste Anschauungsunterricht, Sprechübungen, Memorieren von kleinen Gedichten und Erzählungen, Marschier- Turn- und Bewegungsspiele mit und ohne Gesang, Kindergartenarbeiten nach Fröbel und Montessori Spaziergänge,

3. Gesundheitszustand:

Derselbe war im allgemeinen sehr gut, abgesehen von einzelnen Grippekrankungen und Brechhusten.

4. Sonstiges:

Es fand eine kleine Nikolofeier im Kindergarten wie Weihnachtsfeier mit Bescherungen statt, die leider nur sehr bescheiden ausfallen mussten. Zu Ostern eine wunderschöne Theateraufführung.

Petschau, am 19. Juli-1936.

Der Schriftführer:

Die Vorsitzende: